

petrol-iş Kadın

41

ARALIK 2011

Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası Kadın Dergisi

Marmara Üniversitesi öğretim üyesi
Yard. Doç. Dr. Berna Güler Müftüoğlu'

"Uzun ve güvencesiz
çalışma iş kazalarını
artırıyor"

26. Olağan Genel
Kurulu'nda kadınlar
lehine tüzük
değişikliği yapıldı:

Petrol-İş'te kadınların
yolu artık çok açık...

Yeni kölelerin
sesini duyan
var mı?

Oyuncular
Sendikası
Genel Sekreteri
Şebnem Sönmez:

Sendikalarımız biz
demeyi öğretmeli

Yirminci
Yüzyılın
Başında Ev
Kadınlığı

Kadına yönelik
şiddeti birlikte
protesto ettik

Kısa... Kısa...
Sayfa 4

Türk-İş 21. Olağan Genel Kurulu Ankara'da Yapıldı:
Konfederasyonumuzda Kadının Sesi Bile Yok
Sayfa 4

Deprem Değil Kapitalizm Öldürüyor
Sayfa 6

Petrol-İş'te Kadınların Yolu Artık Çok Açık
Sayfa 8

Kadın-Erkek Eşitliği Toplu Sözleşmede
Sayfa 11

Kadına Yönelik Şiddeti Birlikte Protesto Ettik
Sayfa 12

Marmara Üniv. Öğretim Üyesi
Yard. Doç. Dr. Berna Güler Müftüoğlu:
Uzun ve Güvencesiz Çalışma İş Kazalarını Artırıyor
Sayfa 13

Petrol-İş'te Toplumsal Cinsiyet Eğilimleri
Sayfa 16

DÜNYA SENDİKALARINDAN
Konfederasyonlar Ortak Tutum Alamıyor
Sayfa 18

Oyuncular Sendikası Genel Sekreteri
Şebnem Sönmez:
Sendikalarımız Biz Demeyi Öğretmeli
Sayfa 20

KADINLARIN PENCERESİNDEN
Kadınların Penceresinden Sonbahar
Sayfa 23

Işık Üniv. Öğretim Üyesi Gülhan Balsoy:
Kadın İşçiyi Tarihin Öznesi Haline Getirmek Çok Önemli
Sayfa 24

SENDİKAL BİLİNÇ
Yeni Kölelerin Sesini Duyan Var mı?
Sayfa 26

Kadın Emeği Konferansı:
Kadınlar Eviçinde ve Dışındaki Emeklerini Konuştular,
Sayfa 29

TARİHTEN KADIN SESLERİ
Yirminci Yüzyılın Başında Ev Kadınlığı
Sayfa 30

Seramiğin Öncüsü Füreya Koral
Sayfa 32

Korktukları Sel Değil İşten Çıkarılmaktı
Sayfa 33

HAKLARIMIZ
İşçinin Her Devamsızlığı İşverene Fesih Hakkı Vermez
Sayfa 35

KÜLTÜR SANAT
Hayal ve Hakikat
Sayfa 36

BİR HİKÂYE: Çok Soğuktu ve Biz Top Oynamak İstemiştik
Sayfa 39

EVET, MUTFAKTA BİRİLERİ VAR!
Sayfa 40

SAĞLIK
Grip İçin Besin Takviyesi
Sayfa 42

Bir yıl biterken yine karşınızdayız.

2011 yılı emeğiyle geçinenler açısından çok parlak geçmedi. Büyüyoruz haberiniz var mı? Büyüyormuşuz, yani ekonomik göstergeler büyüdüğümüzü gösteriyor. Fakat bu büyümeden çalışanların nasibine düşen yüksek ücretli, güvenceli, düzenli işler olmuyor maalesef bizim hayatımızda değişen bir şey yok. Yine üçü beşi denkleştirmeye çalışıyoruz, yine sendikalaşmaya çalışırken işimizden oluyoruz, yine sesimizi çıkarıyoruz, yine bizleri çok az duyan oluyor.

Yaşıyoruz ya umud tükenmez, diyoruz. Demeliyiz de...

Türk-İş'in 21. Olağan Genel Kurulu geçtiğimiz günlerde yapıldı. Kurula Sendikal Güçbirliği Platformu'nun ortaya attığı tartışmalar damgasını vurdu. Genel Kurul'da kadınların yine adı yoktu. Önümüzdeki çalışma döneminde, Türk-İş içinde kadınların seslerini biraz daha yükseltmeleri temennisiyle....

Petrol-İş Sendikası'nda geçtiğimiz Eylül ayı içinde yapılan 26. Olağan Genel Kurul'da kadınlar lehine çok önemli değişiklikler oldu. Bunları duyurmuştuk, ayrıntılarını ise bu sayımızda veriyoruz... Umarız genel kurulumuzda kadınlar lehine alınan kararlar, diğer sendikalara da örnek olur. "Örgütlü kadın güçlü sendika" demiştik, öyle de oldu. Kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadele konusunda Türkiye işçi sendikaları tarihinde yine ilkler imza attı sendikamız. Ne kadar gurur duysak az. Genel Kurul delegeleri "kadın dostu" olmanın ne anlama geldiğini gösterdiler dağa taş, bize de bu yakıştırdı. Gündem sayfalarında okuyabilirsiniz.

Sendikamız içinde üç yıldır sürdürdüğümüz toplumsal cinsiyet derslerine 335 üyemiz katıldı. Bunlardan 13'ü kadındı. Çalışmalarda yaptığımız egzersizlerden Petrol-İş içinde bir toplumsal cinsiyet hassasiyetleri profili çıkardık... Bakalım size uyuyor mu?

Türkiye ölümlü iş kazalarında Avrupa

birincisi... İş saatlerinin arttığı, işin yoğunlaşmış güvencesizleştiği küresel kapitalizm şartlarında, kazalar ve meslek hastalıkları iyice artıyor. Bu konuda yasal düzenlemeler ise ne yazık ki çok yetersiz... Yaşam hakkımızın elimizden alınmasına karşı bir şeyler yapmalıyız. Geçtiğimiz günlerde sendikalar, akademisyenler, meslek odaları temsilcilerinden oluşan "İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi" kuruldu. Meclis sendikamız temsilcilerinin de katıldığı bir de çalıştay düzenledi. Konuyla ilgili Yard. Doç. Dr. Berna Güler Müftüoğlu ile görüştük.

"Artık Başrol Dayanışmanın" diye ortaya çıkan oyuncular, Oyuncular Sendikası'nı kurdular. Petrol-İş Sendikası'nı kardeş sendika ilan eden Oyuncular Sendikası'nın Genel Sekreteri bir kadın olunca biz de düştük yollara. Şebnem Sönmez'le arkadaşımız Bahar Erzan konuştu.

Sendikamızda staj yapan genç arkadaşlarımız, dergimizi çok seviyor ve bizlere katkıda bulunmak istiyorlar. Onlardan Neslihan Karatepe ve Tuğçe Şentürk bu sayımızda, geçtiğimiz yıllarda sele kapılıp ölen kadın işçileri konu alan SEL oyununun yönetmen ve yapımcılarıyla görüştü. Bu güzel söyleşi için kendilerine teşekkür ediyoruz...

Kültür sanat sayfalarımız yine dolu dolu. Arkadaşlarımız Cemile ve Behice bıkmadan, usanmadan yazıyorlar bizlere. Ne diyelim? Çok teşekkürler...

Hocalarımızın köşeleri dönemin ruhunu yansıtan bilgilerle dolu, hukuk köşemiz haklarımızın bilincine ermemiz konusunda yolumuzu aydınlatmaya devam ediyor.

Yemek var, sağlık var...

Umarım keyifleriniz de yerinde olur. Yeni bir yıla girerken, umutlu olmaktan yarar var. Hepinize, sağlıklı, güvenceli, huzurlu, özgürlüklerin doya doya yaşandığı bir yıl dileriz... Dileyelim bakalım belki olur.

SAYI 41
ARALIK 2011

Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu

Mustafa Öztaşkın / Genel Başkan
Ali Ufuk Yaşar / Genel Sekreter
İbrahim Doğangül / Genel Mali Sekreter
Nimetullah Sözen / Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
Ahmet Kabaca / Genel Yönetim Sekreteri

Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası adına sahibi:

Genel Başkan Mustafa Öztaşkın

Yazışleri Müdürü

Mehmet Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni

Necle Akgökçe

Editörler

Necle Akgökçe, Selgin Zırlı Kaplan

Tasarım ve Uygulama

Selgin Zırlı Kaplan

İdare Yeri:

Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 23
Altunizade 81180 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 474 98 70 (10 hat)
Faks: (0216) 474 98 67

Baskı:

Ezgi Matbaacılık
Sanayi Caddesi, Altay Sokak, No: 14
Yenibosna / İstanbul
Tel: 0212 452 23 02

Web Adresi: www.petrol-is.org.tr

e-posta: merkez@petrol-is.org.tr

Yerel Süreli Yayın
(Petrol-İş Dergisi'nin özel ekidir.)

Aralık 2011'de basılmıştır.

Türkiye, şiddet karşıtı sözleşmeyi imzaladı...

Türkiye, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni, imza atan ülkeler arasında, parlamentosunda ilk onaylayan ülke oldu.

TBMM Genel Kurulu, "25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü" öncesinde, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısını kabul ederek, yasalaştırdı. Tasarı 1 çekimser oya karşın 246 oyla kabul edildi.

Sözleşme ne getiriyor?

Sözleşmeyi imzalayan ülkeler, düzenli aralıklarla her türlü şiddet eylemi hakkında istatistiki veri toplayacak, şiddet biçiminin yaygınlığını ve eğilimlerini değerlendirmek üzere anketler yapacak, şiddeti önlemek için gerekli yasal önlemleri alacak.

Sözleşme, taraflara, kadın erkek eşitliği, kalıplaştırılmamış toplumsal cinsiyet rolleri, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konulara ilişkin öğretim malzemelerinin, resmi müfredat içerisine ve eğitimin her seviyesine eklenmesi için gerekli adımları atma yükümlülüğü getiriyor.

Sözleşmeye imza koyan ülkeler, cinsel suç faillerinin tekrar suç işlemesini engelleyen tedavi programlarını oluşturulması için önlem alacak. Şiddet mağdurlarına, yasal ve psikolojik danışmanlık, mali yardım, konut, eğitim, öğretim ve iş bulma desteği sağlanacak.

Sözleşme, taraflara, zorla gerçekleştirilen evlilikler, psikolojik şiddet, taciz, fiziksel şiddet, tecavüz dahil olmak üzere cinsel şiddet, zorla kürtaj ve kısırlaştırma, kadın sünneti,

sözde namus adına işlenen suçların cezalandırılmasına yönelik gerekli hukuki ve diğer önlemleri alması konusunda yükümlülük getiriyor.

Sözleşme, uluslararası alanda kadına yönelik ve aile içi şiddetle ilgili ilk bağlayıcı belge olma özelliğini taşıyor. Sözleşmede, devlet kurumlarının ve görevlilerinin kadına karşı şiddet uygulamamasını sağlaması, kadına karşı ve aile içi şiddetin önlenmesi, cezalandırılması, ulusal düzeyde veri toplanması ve eşgüdümünden sorumlu bir resmi kurumun tespit edilmesine yönelik düzenlemeler de bulunuyor.

Sözleşmenin uygulanmasını izlemek üzere bir uluslararası izleme mekanizması (Kadına Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Uzmanlar Grubu-GREVIO) oluşturulacak, ulusal düzeyde toplanan veriler bu mekanizma ile paylaşılacak.

İstihdamda sondan üçüncüyüz

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu 2011'i yayınladı. Bu yıl altıncısı yayınlanan ve 135 ülkenin incelendiği raporda Türkiye sondan 14. sırada yer alıyor.

İzlanda, Norveç, Finlandiya ve İsveç gibi Kuzey Avrupa ülkelerinin listenin başında yer aldığı araştırmada ülkeler kadın ve erkekler arasındaki ekonomiye katılım ve fırsat eşitliği, eğitime erişim, sağlık ve hayatta kalma oranı ve siyasal güç alanları karşılaştırılmış. Mali, Pakistan, Çad, Yemen, Belarus ve Özbekistan ise listede son sırada bulunuyor. Raporun sonuçlarına göre

ülkelerin yüzde 85'i cinsiyet eşitsizliği oranlarında iyiye giderken, Afrika ve Güney Amerika'daki ülkeler başta olmak üzere dünyanın geri kalanında durum kötüye gidiyor. Yeni Zelanda, Güney Afrika, İspanya Sri Lanka ve İngiltere'nin cinsiyet eşitliği değerlerinde düşme görülürken, Brezilya, Etiyopya, Katar, Tanzanya ve 122. sırada olan Türkiye'de cinsiyet

eşitsizliği ile ilgili olumlu gelişmeler gerçekleştirilmiş. Türkiye geçen yıl kadın-erkek eşitliğinde 126. sırada idi. Türkiye, kadın ve erkeklerin ekonomiye katılımı ve fırsat eşitliği hususunda 132. sırada iken, eğitime erişimi konusunda 106. sırada bulunuyor. Türkiye, kadın ve erkeklerin sağlık koşulları ve siyasal güçleri sıralamalarında ise sırasıyla 62. ve 89. sırada.

İCEM Kadınlara Yönelik Şiddete Son Verilmesini Talep Ediyor

İCEM'in 24-26 Kasım 2011 tarihlerinde Buenos Aires'te yapılan 5. Dünya Kongresi'nde söz alan İCEM Yönetim Kurulu'nun Avustralya'dan üyesi Tony Maher, federasyonun kadına yönelik şiddet sorununa duyarlı olduğunu vurguladı. "Erkekler kadınlara şiddet uygulamaya son verene kadar bu sorun devam edecek" diyen Maher, 800 Kongre delegesine, Avustralya'daki şiddet karşıtı Beyaz Kurdele kampanyası hakkında bilgi verdi. Maher sözlerine şöyle devam etti "Erkek egemen işkollarındaki sendikalar

kampanyaya katılma konusunda özel bir yükümlülük altındadır. İşyerinde anlamlı bir fark yaratma konusunda benzersiz bir konumdayız." Kongre delegelerinin gündeminde İCEM ile ITUC'un birlikte yayınladığı bir rapor da vardı. Raporun konusu şuydu: "Doğu Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Kadınlara Yönelik Şiddet: Kim Sorumlu? Kim Suç Ortağı?" Rapor Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde evde, işyerinde ya da tecavüzün silah olarak kullanıldığı savaşta kadınlara uygulanan şiddeti inceliyor. İCEM

ile ITUC'un ortak raporu özellikle savaş bağlamındaki tecavüzü erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsizliğin en çarpıcı biçimi olarak tanımlıyor. ■

Ev eksenli çalışan kadınlar haklarını istiyor

Ev-Eksenli Çalışan Kadınlar 2. Ülke Konferansı 2-3-4 Aralık'ta Ankara'da düzenlendi. Konferansta ev-eksenli çalışma konusundaki gelişmeler, kamunun bu konudaki sorumlulukları, yapılan araştırmalarının sonuçları ve öneriler konuşuldu. Konferansta ev-eksenli çalışma konusundaki gelişmeler, kamunun bu konudaki sorumlulukları, yapılan araştırmalarının sonuçları ve öneriler konuşuldu. Farklı ülkelerdeki çalışma şartlarına ve örgütlenmeye ilişkin

deneyim ve bilgiler paylaşıldı. Türkiye'nin henüz taraf olmadığı ILO'nun 177 sayılı Evde Çalışma Sözleşmesi'nin onaylanmasını öncelikli talep olarak ele alan konferansın sonuç bildirisinde yer alan taleplerden bazıları şöyleydi: * Görünmezlik sorunumuzun aşılabilmesi için kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerin, üniversitelerin araştırma ve duyarlılığa sahip olması, * İşçi sendikalarının konuya duyarlı hale gelmesini, çalışmalar yapmasını ve bizimle işbirliğine özen gös-

termesi * Devlet politikalarında görünür olmayı, taleplerimize cevap bulmayı, kamu kurum ve kuruluşlarının ev-eksenli çalışmaya ilişkin ve haklarımızı geliştirecek çalışmalarında sosyal taraf olarak muhatap ve işbirliği içinde olmayı, ayrıca kamunun kendi arasında eşgüdüm içinde olması. Konferansta ayrıca kamunun kadın-erkek eşitliği amaçlı ve ev-eksenli çalışan kadınlarla ilgili birimler oluşturması ve bu birimlere bütçe ayırması da talepler içinde yer aldı. ■

Türk-İş 21. Olağan Genel Kurulu Ankara'da yapıldı

Konfederasyonumuzda kadının sesi bile yok

Türk-İş'in 21. Olağan Genel Kurulu, 362 delegenin katılımıyla 8-12 Aralık 2011 tarihleri arasında Ankara'da Büyük Anadolu Hotel'de yapıldı. Sendikal Güçbirliği Platformu'nun varlığı ile hareket kazanan genel kurulda, kadın delegelerin sayısı bir elin parmakları kadar bile değildi.

Türk-İş, Petrol-İş Sendikası'nın da çatısı altında bulunduğu yaklaşık 600 bin üyesi olan Türkiye'nin en büyük işçi konfederasyonu. Ülkede vakti zamanında işçilerin mücadele ederek kazandığı tüm haklar, ellerinden alınırken ve esnek, güvencesiz, kısa süreli işlerde sözleşmeli çalışma biçimleri giderek temel çalışma biçimi haline dönüşürken, en temel haklarımızdan biri olan kıdem tazminatına bile göz koyulmuşken, Türk-İş'in önümüzdeki dört yıllık çalışmalarının seyrini ve biçimini belirleyecek olan genel kurulu elbette çok önemliydi.

35 sendikanın bağlı olduğu Türk-İş'in 21. Olağan Genel Kurulu, 362 delegenin katılımıyla 8 Aralık Perşembe ve 12 Aralık Pazar 2011 tarihleri arasında Ankara'da Büyük Anadolu Hotel'de yapıldı. Genel Kurul'da, genel başkan, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kurulu üyelerinin seçimi için delegeler oy kullanarak, yeni yönetimi belirlediler. Daha doğrusu eski yönetimle yola devam etmeye karar verdiklerini oylarıyla belirttiler.

21. Olağan Genel Kurul iktidar ve muhalefet kanadından pek çok siyasetçinin de ilgisine de mazhar oldu. İlk güne damgasını vuran Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'a yönelik protestolardı. İşçileri sokağa çıkmaya davet eden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'dan sonra söz alan Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ'ın konuşması sırasında delegeler ellerindeki "Dokunan yanar!" dövizlerini açarken, "Gün gelecek devran dönecek AKP halka hesap verecek!" sloganları ile Bozdağ'ı protesto ettiler. Başbakan yardımcısı protestolara rağmen konuşmasını sürdürdü. Bozdağ'ın konuşmasının ardından işçiler slogan atmaya sürdürdüler.

Yönetimine pek yansımaya da Genel Kurul'a damgasını vuran Sendikal Güçbirliği Platformu (SGP) oldu. Öyle ki seçimlerden sonra bazı yorumcular, asıl kazananın SGBP olduğunu bile söylediler. Evet, güçbirliği platformunun çıkışı siyasi bir çıkıştı, konfederasyonun şimdiye kadar varlık göstermediği, sustuğu her konuya yeni bir politik perspektifle çözüm önerileri getiriliyordu. Yıllardır Türk-İş genel kurullarında olmayan politik bir atmosfer estirdiler, hemen hemen tüm konuşanlar Türk-İş yönetiminin kıdem tazminatından bölgesel asgari ücrete, pasif-

liğinden politikasızlığına bir dizi konuda ses çıkarmadığına, artık tutum alması gerektiğine dikkat çektiler.

Kadına yönelik şiddete dikkat çekildi

Genel Kurul'un ikinci gününde yaptığı konuşmasında Sendikal Güçbirliği Platformu'nun Genel Başkan adayı sendikamız Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın Türk-İş yönetiminin yıllardır tutum almadıkları temel konulara vurgu yaparken, nelerin değişmesi gerektiğinin de altını şöyle çiziyordu: "4857 Sayılı Yasa çıkarılırken bu yasaya esnek çalışmaya ilişkin hükümler konuldu. Daha önceki yasanın felsefesi işçinin korunması iken bu yasada işyerinin korunması felsefesi getirildi. Türk-İş bir tavır ortaya koymadı. 5510 Sayılı Genel Sağlık ve Sosyal Güvenlik Yasası ile emeklilik yaşı yükseltildi, SSK hastanelerine el konuldu, sağlık ticarileştirildi. Türk-İş tavır koymadı. Özelleştirmeler yapıldı, onbinlerce işçi işini kaybetti, kamu zarara uğratıldı. Türk-İş tavır koymadı. Örgütlendikleri için işten çıkartılan, kapının önüne konulan işçilere Türk-İş sahip çıkamadı. Örgütsüz işçilere sahip çıkamadı. Türk-İş TEKEK işçilerine sahip çıkamadı. Toplumsal sorunlara karşı duyarsız kaldı, sosyal devlet tasfiye edilirken duyarsız kaldı. Toplumsal ve sosyal sorumluluklarını yerine getiremedi. Demokrasi, barış, anayasa değişikliği, kadına şiddet, deprem gibi ülkemizin yaşadığı sorunlara duyarsız kaldı. TÜSIAD gibi bir dernek kadar bile etkin olamadı. Ülkenizin, insanlarımızın, işçilerin, emekçilerin sorunlarına duyarsız kalırsanız elbette itibar kaybedersiniz."

Öztaşkın'ın kadına yönelik şiddetin ve eşitlik

politikalarını altının çizilmesi, konfederasyonun kadın işçiler konusundaki suskunluğunun görünürlük kazanması açısından anlamlıydı.

Türk-İş'in 21. Genel Kurulu'nda da kadınların sesi sedası yoktu. Erkek ağırlıklı sektörlerde örgütlü sendikalar bir yana tekstil, tarım, hizmet sektörü gibi kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı sektör sendikalarından bile kadın delegelerin sayısı bir elin beş parmağı kadar bile yoktu. Nitekim genel kuruldan sonra Birgün gazetesinde yazmış olduğu değerlendirme yazısında gazeteci Burak Öz de kadınların sesizliğine dikkat çekerek, şöyle yazıyordu: "Türk-İş Kongresinde kadınların sesi yoktu. Hiçbir kadın sendika başkanının konuşma yapmadığı kongrede Basisen delegesi Yaşar Seyman ve 2 kadın delege dışında salonda pek de kadın delege yoktu" Kadınlar ağırlıklı oldukları işkollarında dahi sendikaların şube yönetimlerine gelemedikleri için delege seçilemiyorlardı. Ama bu sendikaların içinde 8 Mart'larda kadın kurultayları bile düzenleyenler vardı. Türk-İş'in 21. Genel Kurul öncesinde hazırladıkları genel kurul raporunun bir bölümünde, 2010 tarihinde Dünya Kadınlar Günü, vesilesi ile yapılan büyük kutlamada konuşan yetkili kişiler şöyle diyorlar: "Kadınların, cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalması ve dezavantajlı bir grup olarak algılanması engellenmelidir. Kadınlar siyasette ve karar verme mekanizmalarında yer almalı, kadınları ilgilendiren yasal düzenleme çalışmalarında kadın temsiline önem verilmelidir."

Önümüzdeki dönemde umarız sözün değil eylemin hakimiyeti önem kazanır: Karar mekanizmalarında kadın temsiliyetini Türk-İş içinde de artırıcı önlemler bir an önce alınır. ■

Çadır kentlerdeki kadının hayatı iki kat zor

Van depremi kapitalizmin tüm çirkinliklerini gözler önüne sererken, emeği ile geçinenlerin, yoksulların dayanışmadan başka çareleri olmadığını da gösterdi. Her şey geç gitti, her şey yetersizdi. Deprem sonrasında kurulan çadır kentlerin mağdurları ise kadınlar ve çocuklardı. Onların hayatı iki kat zorlaştı. Bölgedeki kadın dernekleri çalışmaları ise yüreğimize su serpiyor.

23 Ekim 2011'de Van, merkez üssü Van olan 7.2 büyüklüğünde deprem ile yerle bir oldu. Binlerce insan yaşamını yitirdi Van'da, Ercis'te oturulacak ev kalmadı. Van'a bağlı birçok yerleşim merkezinde yüzlerce binayı yerle bir etti, bazı köyleri haritadan sildi deprem.

Depremi ilk günü bölgeye ciddi yardım ulaştırılmadı ve insanlar kendi imkanları ile kurtarma çalışması yapmaya çalıştı. Kurtarma çalışmaları geç başladı, televizyonlar felaketi naklen yayımlarken, insanlar enkaz altlarında kalan canlarını kurtarmak için, çaresizce koşuyorlardı. Sonra hayatta kalanların soğuğa ve açlığa karşı yaşam savaşı başladı. Çadırlar yetiemedi, ısıtılmadı. Aradan geçen iki aya rağmen konteyner meselesi bugüne kadar çözümlenmedi, Van soğunda yazlık çadırlarda yakılan sobaların devrilmesi sonucu hala küçük çocuklar yanarak ölüyor. İlk dönemlerde medyanın aşırı ilgisi, kendini yoğun bir sessizliğe bıraktı. Çadır yangınları nedeniyle yapılan haberlerde orada zor koşullarda bir yaşamın sürdürün insanların varlığını hatırlıyoruz.

Aynı Gölcük depreminde olduğu gibi Van depreminden sonra da uzmanlar televizyon ekranlarına çıkarak depremin değil yapıların öldürdüğünü söylediler. Van depreminde köylerde insanların kendi olanakları ile yaptığı kerpiç binalar yerle bir olurken, şehir merkezlerindeki göya denetlenen yapılar da yıkıldı. Deprem sistemin cıcalarını da döktü. Her şeyi paraya, kâra endeksleyen kapitalist düzenin en çirkin yanlarını gördük, Van depremi sonrasında. Demirin, çimentonun, kârın, gösterişin her şey, insan yaşamlarının, özellikle de yoksul insan yaşamlarının hiçbir şey olduğunu gördük.

Naomi Klein Amerikalı bir araştırmacı sermaye ile emek arasındaki sınıf savaşında, neo-liberalizmin sermaye lehine nasıl kazanımlar elde ettiğinin dökümünü yaptığı bir kitap yayımladı. Dünya'da büyük ilgi uyandıran kitabın adı "Şok Doktrinini – Felaket Kapitalizminin Yükselişi". Kitapta neoliberal dönemde sermayenin politik ve doğal felaketlerden yararlanarak emek karşısında nasıl kazanımlar elde ettiğini çok yalın ve son derece acı bir dille anlatıyordu.

Van depremi sırasında felaket kapitalizminin tüm yönlerini biz de birer birer gördük. Marmara depreminden sonra toplanmaya başlanan ve yasayla süresiz hale getirilen deprem vergisinin akıbetinin ne olduğu sorusunu, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek "O parayı sağlık, eğitim ve

duble yollar gibi halkın ihtiyacını karşılayan alanlara aktardık." diyerek cevaplıyordu.

Marmara depreminin şokunu insanlar daha üzerinden atamadan, deprem vergisi konulmuştu, o panikle kim buna itiraz edebilirdi ki? Devletin zaten topladığı diğer vergilerle yapması gereken işler deprem vergileriyle yapılmıştı. Ve bunu en yetkili kişi rahatlıkla söyleyebiliyordu. "Nerede bizden alınan vergiler?" sorusu hala cevaplandırılmadan kalıyordu. Paralar yandaş duble yol müteahhitlerine aktarılırken, Van'da sağ kalan çocuklar soğuktan ve yangından ölüyordu.

Kadın dernekleri iş başında

Devlet ve devletin her türlü ideolojik aygıtı, yüce milletin yüce gönüllülüğü üzerine söylemler üretilir, sözde yardım kampanyaları düzenlenirken, gerçek dostluk ve dayanışma çabaları da görüldü bu süreçte.

Deprem sonrası kurulan çadır kentlerin de mağdurları yine kadınlar ve çocuklar oldular. Bunu bölgede harıl harıl çalışan kadın derneklerinin deneyimlerinden biliyoruz. Van Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (VAKASUM) sorumlusu Ceyhan Timur, kadınların ağır iş yükünün deprem ile birlikte daha da ağırlaştığını vurgulayarak "Savaş, ekonomik kriz, doğal afet vb. anlarda en çok etkilenen kesim kadın ve çocuklardır. Yardımlara erişimde, kendi durumlarına özgün ihtiyaçlarının karşılanmasında, barınma ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında temel ciddi sorunlar yaşamaktadırlar." derken depremden sonra bir ay içinde bin 608 kadın ile 9 bin çocuğa ulaştıklarını aktarıyordu.

Deprem bölgesinde çalışan kadın derneklerinden bir diğeri de Van Kadın Derneği idi. Dernek İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerdeki kadın örgütleriyle dayanışma halinde, pek çok kadın ve çocuğa gıda, giyecek, barınma yardımında bulundu.

VAKAD'dan Zozan Özgökçe deprem sonrasında kadınların durumunu şöyle anlatıyor: "Yine mağdur olan taraf kadınlar oldu. Zor kış şartları altında çadırlarda yaşam mücadelesi veren kadınların günlük işleri olan bulaşık, yemek, temizlik, çamaşır gibi ihtiyaçlar yine kadınlar tarafından, kar, yağmur, çamur arasında yapılıyor. Kadınlarımıza destek için çadırları geziyoruz, onların sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirleyip bizimle bağlantılı olan kadın dernekleriyle birlikte

yardımları ulaştırıyoruz." Önceliklerinin yalnız hayat kurmaya çalışan, şiddete maruz kalmış, ekonomik durumu kötü olan kadınlara ulaşmak olduğunu belirten Özgökçe, "Pek çok kadınla görüşüp sorunlarını dinledik, bir nebze de olsa ihtiyaçlarını karşılamaya ve yalnız bırakılmama çalışıyoruz. Yalnız yaşayan kadına yardımların ulaşması çok zor. Çok yol yürüyüp uzun süre kuyruklarda beklemek zorunda kalıyorlar." diyordu.

Bugün artık Van'daki kadınlarla büyük şehirlerdeki kadınlar arasında bir gönüllüler köprüsü oluşturuldu. Özgökçe son durumu ise şöyle anlatıyor: "VAKAD gönüllüsü kadınlar şimdide kadar Van'da 50 çadır kurdu, 100'ün üzerinde de branda dağıttı. İhtiyaç sahiplerine 6 bin kişilik giyim malzemesi ve 236 aileye yaklaşık 20 gün yetebilecek kadar gıda paketi ulaştırıldı. Ayrıca 60 katalitik, 200 ısıtıcı, 50 uzatma kablosu, 5 bin battaniye, 150 uyku tulumu, 200 atkı-bere-eldiven, 400 şişme yelek, 2 bin 500 parça çamaşır, 2 bin 500 çift çorap, 2 bin 500 paket kadın pedi, 150 koli ıslak mendil, 200 bağ çocuk bezi, 50 koli mama, 5 koli biberon, 250 çift ayakkabı verildi. Yardımlar Van merkezde 630 noktaya ve 5 köye dağıtıldı."

Kadın dernekleri bir yandan da psikolojik travmaların atlatılması için kadın ve çocuklara psikolojik desteklerde bulunuyor... Evet, Van'da deprem hâlâ devam ediyor. Bu felaketi, bu falkattan kendilerine pay çıkaranları unutmayalım. Vanlı kadınlarla dayanışalım, çünkü biz emeği ile geçinenlerin, biz kadınların birbirimizden başka dostumuz yok, bu felaket kapitalizmi koşullarında. ■

26. Olağan Genel Kurulu'nda kadın-erkek eşitliği alanında devrim:

Petrol-İş'te kadınların yolu artık çok açık

Petrol-İş Sendikası'nın 17-18 Eylül 2011 tarihlerinde yapılan 26. Olağan Genel Kurulu'nda sendika ana tüzüğünde kadın-erkek eşitliğini gözeten ciddi değişiklikler yapıldı. Bunların içinde en önemlisi, cinsel taciz, mobbing ve şiddet'in disiplin suçu olarak kabul edilmesi ve kadına yönelik suçlarda kadının beyanının esas alınmasıydı. Sendikamızın dört yıllık çalışma programı içinde artık kadın eylem planı da var.

Öncelikle tüzükte yapılan değişikliklere bakalım? Sendikanın görev ve yetkilerinin tanımlandığı 4. Madde'ye "**Kadın-erkek eşitliğini savunmak, bu eşitliğin inşası için evde, işyerinde ve sendikada gereken her türlü önlemin alınması ve uygulanması için çaba sarfetmek, bu amaçla kadın büroları ve komisyonları kurmak, kadına yönelik her türlü şiddete karşı mücadele etmek**" biçiminde bir fıkra eklendi. Petrol-İş'in üyesi olduğu Türk-İş Konfederasyonu'nun tüzüğünde olmayan bu madde ile sendika üyesi kadınlar artık şubeler-

de kadın komisyonu oluşturabilecek ve kadın çalışmaları yapabilecekler. Bunun yanı sıra Merkez Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri'nin tanımlandığı 23 Madde'ye de "**kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla toplumsal cinsiyet eğitimleri vermek, kadın büroları ve komisyonları kurmak**" şeklinde bir bölüm eklenerek, kadın ve eşitlik çalışmaları teminat altına alındı.

Anatüzükteki devrim niteliğindeki değişiklik ise sendika içindeki disiplin cezalarının tanımlandığı 123. Madde'de oldu, bu maddeye : "**kadına yönelik cinsel taciz, mobbing**

ve şiddet uygulayanlar hakkında aşağıdaki disiplin cezalarını vermeye yetkilidir. Kadınlara yönelik şikayetlerde, kadının beyanı esastır, karşı taraf aksini ispatla yükümlüdür." paragrafı eklendi.

Böylece Türkiye'de işçi sendikaları tarihinde bir sendika ilk defa, kadına yönelik suçlarda kadının beyanını esas alıyordu.

Genel Kurul sonunda yayımlanan ve sendikanın önümüzdeki dört yıl içindeki genel politikasını oluşturan kararlar içinde kadın eylem planına da önemli bir yer ayrıldı. Eylem pla-

nında sendikamızın kadın politikasının, kadın işçilerin hem evde hem işte kadınlık durumlarından kaynaklanan farklı bir ezilme pratikleri olduğunun bilinci üzerinden şekilleneceği vurgusu çok önemliydi. Çünkü burada sendika tüm kadın üyelerinin dışarıda harcadığı emeğe ek olarak eviçlerinde de bir emek harcadığına, bu emeğin gözden kaçırılmaması gerektiğine vurgu yapıyordu.

Eşdeğerde işe eşit ücret

Böylece, tüzükte yer alan *evde, işte ve sendikada kadına eşitliğin inşası için her türlü önlemi alma*, eklentisi, programdaki kadın çalışmalarına temel bakış biçimiyle uygunluk teşkil ediyor. Bu çerçevede kadınları güçlendirici özerk kadın eğitimleri yapılması ve toplumun bizlere dayattığı erkeklik ve kadınlık rollerinin sorgulandığı ve sendika genel üye eğitimleri içinde üç yıldır sürdürülen “toplumsal cinsiyet” eğitimi özel bir öneme haiz.

Programda kadın ve erkek üyeler arasında Türkiye’de vasıflı işlerin erkek işleri olması ve kadın vasıflarının tanımlanmamasından kaynaklı ücret dengesizliklerin ortadan kaldırılması için “eşdeğerde eşit ücret” prensibinden hareketle bir mücadele perspektifi de ortaya konuluyor. İşyerinde kadına yönelik tacizle mücadele perspektifi çerçevesinde de İş Kanunu’nun da bulunan 24 2/b ile 25 2/c maddelerinin özellikle kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı işyerlerinde toplu sözleşmelerde yer alacak.

Tüm bu kararların erkek ağırlıklı bir işçi sendikasında alınması ise bizce üzerinde durulması gereken bir konudur. Bir başka konu ise işçi konfederasyonlarının tüzüklerinde kadın üyelere yönelik hiçbir çalışma ve garantinin olmamasıdır.

Kadın hareketi ile etkileşim

Hem tüzük değişikliklerinde hem de

kadın eylem planıyla Petrol-İş Sendikası işçi sendikaları içinde “Aile Politikaları” değil ama “Kadın politikaları” nı tercih ettiğini gösteriyordu. Bu ise kadın kurtuluş hareketinin uzun bir mücadele sonucu elde ettiği kazanımlar neticesinde kurulan “Kadın Bakanlığının” isminin değiştirilerek “Aile Bakanlığı”na dönüştürüldüğü bir dönemde özellikle büyük önem taşıyor. Biliyorsunuz, bir süredir “Üç çocuk, kadın istihdamını artırma stratejisi olarak esnek ve yarım zamanlı çalışma, kadının birincil görevi anneliktir, fitraten eşit değiliz” söylemleriyle, kadın yine erkek ve aile üzerinden tanımlanmaya başlandı. Bu ortamda bir işçi sendikasının üye eşleri (bu er-

periyodik olarak yayımlanan bir kadın dergisi olması, bu derginin kadın hareketi ile kurmuş olduğu doğru bağların sürece önemli katkısı oldu.

Tüzük değişiklik önerilerimiz son Başkanlar Kurulu’nda okunarak kabul edildikten sonra bize bir şubemizden, “Kadına yönelik şiddet için erkeklere sendika içinde yaptırım getirelim.” şeklinde bir öneri bile geldi. Önerdiklerimiz arasında sadece kadın kotası kabul edilmedi.

Buraya nasıl gelindi?

Petrol-İş’te kadın üyeler lehine yapılan bu değişikliklerde Petrol-İş Kadın Dergisi’nin oldukça önemli bir

kek üyelerin eşleridir ve ev kadınlardır genellikle) söylemi yerine, işçi kadın, toplumsal cinsiyet çalışmaları yerine kadın ve eşitlik çalışmalarını gündeme getirmesi gerçekten altı çizilmesi lazım gelen bir tutumdur.

Bu süreç nasıl başladı? Petrol-İş Sendikası’nda genel kuruldan önce hazırlıklar yapılırken Genel Başkan Mustafa Öztaşkın’ın önerisi ile Kadın Dergisi olarak çalışmalara başladık. Tüzüğü toplumsal cinsiyet açısından gözden geçirirken elimizde, daha önce içinde Petrol-İş Kadın Dergisi’nin de bulunduğu “Cinsiyetçi Sendika Tüzüklerine Karşı Kadın Platformu”nun hazırlanmış olduğu tüzük taslağı vardı zaten. Sendikanın

rolü var. 26. Olağan Genel Kurul’un gerek tüzük değişikliklerini gerekse alınan kararları onaylayanlar erkek delegelerdi, delegeler içinde ancak iki kişi kadındı.

Ama sendikamızın 8 yıldır yayınladığı Petrol-İş Kadın Dergisi, üyelerin kadın hakları, işçi kadınların sorunları hakkında bilgilenmesine ve hazırlanmasına önemli katkılarda bulundu.

Petrol-İş Kadın Dergisi çatısı altında aynı zamanda kadın çalışmaları da yürütülüyor. Bu çalışmalar kadın ve eşitlik bağlamında kadınlara yönelik bazı eğitimler, atölyeler, dergi dışında kadın yayınları ile toplumsal cinsiyet bağlamında da genel üye

eğitimleri içinde yer alan “toplumsal cinsiyet eğitimleri”nden oluşuyor. Yani sendikamız dergi aracılığıyla üyelerini belli ölçülerde bu sürece hazırladı.

Kadın Dergisi 2003 Ocağı’nda yayınlanmaya başladı. İlk dönemlerde kadın üyelerle yaptığımız söyleşilere erkek üyeler de katılıyordu merraktan, “ama biz kadın kadına daha rahat oluyoruz, sohbet ortamı için bu zorunlu” dedik-kadın arkadaşlarımızın da istekleri bu doğrultuydu- şimdi artık bu söyleşilere erkek üyeler asla katılmıyorlar.

İlk dönemlerde bazı erkek üye arkadaşlarımız “kadın dergisini biz eve götürmüyoruz, ya bizimkiler bilinçlenirse” diye serzenişte bulunuyorlar, gerçekten de götürmüyorlardı. Artık abone yapalım diye eşlerinin isimlerini yazdırıyorlar bize. Haberlerimizi gördüklerinde tebrik mesajları atıyorlar, benimsendiğimizi görmek umutlarımızı tazeliyor. Sekiz

yılda fena bir noktaya gelmedik.

Ama bizden önce sendikada kadın konusunda çalışan arkadaşlarımızın birikimleri üzerinde yükseldi her şey bunu da unutmamak lazım.

Petrol-İş Sendikası ilaç laboratuvarlarında ve fabrikalarında örgütlenmeye başladığı andan itibaren kadınlar da sendikaya üye oldular. 1960’lı yılların ikinci yarısı ve 1970’li yıllarda sendikada kadınlar temsilci, şube yöneticisi olabilmişler. 1977’den itibaren sendikamızın ana dergisinde kadın işçilerin sorunlarının anlatıldığı bir “kadın ve toplum” köşesi var, İKD’li kadınların hazırladığı. Ayrıca 1990’lı yıllarda da bazı şubeler sendikada kadın komisyonları kurmuşlar.

Bu süreçte “kadın dostu” yönetimin, kadın dostu başkanlar kurulunun önemli rolü oldu. Kadın dostu olmak, kadınlar adına, kadın erkek eşitliği ve kadın özgürlüğü üzerine konuşmakla olmuyor, bulunduğu-

nuz her yerde kadın çalışmalarını desteklemek ve kadınların önünü açmakla oluyor. Sendikamızın 26. Genel Kuruluna katılan tüm delegeler kadın-erkek eşitliği alanında Türkiye Sendikal hareketinin tarihine geçecek bu önemli değişime imzalarını atmış oldular.

Genel Kurul sonrasında 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele gününde Sendikal Güçbirliği Platformu Kadınları olarak, ses getiren bir kampanya düzenledik. Toplu İş Sözleşmesi Servisi ile birlikte toplu sözleşmelerin cinsiyetçiliğe karşı mücadelede nasıl kullanılabileceğine dair, kafa yorduk. Oluşturduğumuz kadın-eşitlik metni Süperlas Toplu Sözleşmesi’ne yansdı.

Şimdi şubelere, sendika üyesi kadınlara bizlere bir görev daha düşüyor; kadın komisyonlarını kurmak. Bunu başardığımızda sendikamız gerçekten yeni, modern, daha demokrat bir sendika haline gelecek... ■

Petrol-İş’in dört yıllık kadın eylem planı

- Petrol-İş Sendikası kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığa karşıdır, toplumsal cinsiyet eşitliğine kararlılıkla bağlıdır.
- Sendikamız kadın işçilerin hem evde hem işte kadınlık durumlarından kaynaklanan farklı bir ezilme pratikleri olduğunun bilincindedir. Kadın politikası bu bilinç üzerinde şekillenir.
- Kadın ve eşitlik çalışmaları bağlamında sendika üyesi kadınlara yönelik güçlendirici özerk kadın eğitimleri yapar.
- Genel Eğitim Programında yer alan “Toplumsal Cinsiyet” eğitimi derslerini sürdürülerek bu eğitimlerde kadın üyelerin daha fazla yer almasını sağlamak için gerekli önlemler alınacaktır..
- Sendikamız kadınlara yönelik veri, bilgi toplamayı önsemsiyor ve toplumsal cinsiyet esaslı

istatistiklerin oluşturulması için önümüzdeki dönemde de çalışmalarını sürdürmeyi hedefliyor.

- Sendikamız toplumsal cinsiyet eşitliği politikasının gündelik yaşam pratikleri içinde gelişip güçleneceğine inanıyor. Bu çerçeveden hareketle yönetimlerde ve karar organlıklarında kadın katılımını artırmak için gerekli önlemlerin alınmasını destekliyor.
- Sendikamız “eşdeğerde işe eşit ücret prensibini” benimsiyor. Kadın erkek arasındaki ücret ayrımcılığının kalkması için mücadele veriyor.
- Petrol-İş Sendikası İşyerinde kadınlara yönelik cinsel tacizle mücadele etmeyi hedefleri arasında görüyor. Ve toplu iş sözleşmelerinde İş Kanunu’nun 24-2b ve 25-2c maddelerinin yer almasını teyit ediyor.

Kadın-erkek eşitliği toplu sözleşmede

Gebze Şubemize bağlı Süperlas Süperlastik Kauçuk ve Plastik Sanayii ve Ticaret A.Ş işletmesi ile yaptığımız 14.12.2011 tarihli toplu sözleşmeye kadın-erkek eşitliğine dair ilkesel maddeler konuldu. Kadına yönelik her türlü taciz ve şiddete karşı önlem, eş değerde işe eşit ücret ve eşitlik eğitimleri talepleri arasında yer alıyor.

Bu süreç nasıl gelişti?

Konuyu Petrol-İş Sendikası toplu sözleşme uzmanı Serpil Aksakal şöyle anlatıyor:

“Petrol-İş Sendikası'nın 26. Genel Kurul'undan sonra Merkez Yönetim Kurulu tüm servislerle görüşmeler yaptı. Bizimle yapılan görüşmede Genel Başkanımız Mustafa Öztaşkın, kadın-erkek eşitliği, çevre ve mobbing (işyerinde psikolojik taciz ve yıldırma) gibi konularda toplu sözleşmelere ilkesel maddeler konulmasını önerdi. Mobbing ve çevre konularında toplu sözleşme servisi olarak çalıştık. Kadın-erkek eşitliği konusunda ise biliyorsunuz, kadın servisi ile ortak bir çalışma yaparak, bir metin oluşturduk. Bunu Merkez Yönetim Kurulu ile paylaştık. Tüm toplu sözleşmelere ek teklif maddesi olarak önerilmesi kararı alındı. Süperlas'ta imzalanan toplu sözleşmede kadın-erkek eşitliği alanındaki düzenleme teklif tasarısında önerildiği gibi kabul edildi.

”

Petrol-İş Sendikası'nın 26. Genel Kurulu'nda kadın eylem planına dair almış olduğu kararların ilk uygulaması, Gebze Şubemize bağlı 504 üyemizin çalıştığı **Süperlas Süperlastik Kauçuk ve Plastik Sanayii ve Ticaret A.Ş** işletmesi ile yaptığımız 14.12.2011 tarihli toplu sözleşmeye yansdı. Petrol-İş Sendikası tarihinde ilk kez bir toplu sözleşme düzeni içine kadın-erkek eşitliğine dair bir madde girdi. Düzenleme aynen şöyle:

“İşveren işyerinde;

Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Sözleşmeler, T.C Anayasası ve yasal mevzuat gereği , kadın erkek eşitliğine ilişkin düzenlemelerin yaşama geçirilmesi için gerekli tedbirleri alır. Buna yönelik olarak sendika ile ortak, işyerinde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesine ilişkin eğitim vb gibi çalışmalar yapar. Çalışan kadınlara yönelik olası, fiziksel, psikolojik, sözel ve cinsel her türlü taciz ve şiddetin önlenmesi için işyerinde gerekli önlemleri alır.

Kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini sağlayacak, mesleki eğitim ve kariyer ilerlemesi olanaklarından kadın çalışanların yeterli biçimde yararlanması için gerekli tedbirleri alır.

Kadın ve erkek çalışanlar arasında ücret eşitliğinin temini için, eş değerde işe eşit ücret prensibini esas alır.”

Eşit fırsatlar

Bu maddelerin bir TİS metninde yer alması, hem Petrol-İş açısından hem de diğer sendikalar açısından çok önemli bir gelişme. Bugün artık toplu sözleşmeler sadece çalışanların ücret ve sosyal haklarının düzenlendiği metinler olarak değerlendirilmiyorlar. Sözleşmeler işletme düzeyinde, çerçeve sözleşmelerin yapılması halinde bir sektör düzeyinde kadın-erkek eşitliğini sağlama mekanizması olarak kullanılabilir. Batı'da bağitlanan pek çok toplu sözleşmede 30 yılı aşkın zamandır ülkedeki temel eşitlik yasalarına ve uluslararası çalışma mevzuatına gönderme yapılarak işyerinde ortaya çıkan ayrımcılıklarla mücadele ediliyor.

Bir örnek verelim; Alman Telekom'u ile Alman Posta İşçileri Sendikası arasında 2000 yılı Mayıs'ında düzenlenen toplu sözleşmede “eşitlik” isimli bir bölüm yer alıyor. Bölümde yer alan altı maddede Alman Telekom'unda kadın-erkek arasındaki fırsat eşitliğinin temini için işyerinde yapılması gereken uygulamalar teker teker sıralanmış. Bunun içinde kadınların eşit iş ve meslek olanaklarına sahip olması, eşdeğerde işe eşit ücret, iş ve ev yaşamının uyumlaştırılması için işyerinde çalışma saatlerinin düzenlenmesi, kadına yönelik fiziksel ve psikolojik tacize karşı geliştirilecek ortak tedbirler, kadınlara ait sendikal eğitim izinlerinin düzenlenmesi gibi talepler yer alıyor.

Bu maddelerin hemen hemen hepsinde ülkedeki eşitlik yasalarına göndermelerde bulunuluyor. Eşitlik bölümünün temel felsefesini kadınların çalışma sürecinde önüne çıkan ve onların gelişimini işyerindeki verimini etkileyen durum ve koşulların bertaraf edilmesi oluşturuyor.

Sendikamız Petrol-İş ile Süperlas Süperlastik Kauçuk ve Plastik Sanayii ve Ticaret A.Ş arasında imzalanan toplu sözleşmede de temel olarak aynı türden olumlu ayrımcılık önlemleri yer alıyor. Süperlas Toplu Sözleşmesi, Türkiye'deki toplu sözleşme metinlerinin toplumsal hayatın önemli meselerinden birine ayrımcılığa karşı mücadelede nasıl kullanılabileceğine dair bir emsal oluşturması açısından büyük önem taşıyor. Umarız diğer işçi sendikaları ve diğer işletmeler kadın-erkek eşitliği konusunda çalışma yaşamında atılan bu ciddi adımı takip ederler.

kadın

Kadına yönelik şiddeti birlikte protesto ettik

Sendikal Güç Birliği Platformu kadınları “25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü”ü kadına yönelik şiddete karşı ortak bir kampanya gerçekleştirdi. Sokaklara çıktık, slogan attık, konuştuk, tartıştık. Sendikalı, sendikasız kadınları kadına yönelik şiddete karşı birlikte mücadele etmeye çağırdık.

Ortak kampanya önerisi Ekim ayı ortasında Petrol-İş Sendikası Kadın Servisi tarafından, Sendikal Güçbirliği Platformu'nda yer alan 10 sendikaya yapıldı. Tek Gıda-İş ve Hava-İş sendikaları çağrıya hemen yanıt verdiler. İlk toplantımızı Petrol-İş Sendikası Genel Merkezi'nde yaptık.

Daha sonraki toplantıya Deri-İş Sendikası'ndan bir kadın arkadaşımız da katıldı. Zaman azdı, çok çabuk karar vermemiz ve acil hareket etmemiz gerekiyordu. Bu toplantılarda, kadına yönelik şiddete karşı bir bilgilendirici broşür, afiş, rozet yapmaya karar verdik. Ayrıca 25 Kasım öncesinde Taksim'de ve Kadıköy'de standlar açacak Sendikal Güçbirliği Platformu (SGP) kadınları olarak, kadınları 25 Kasım'da Tuzla'da Kampana Deri'de, Deri-İş Sendikası üyesi kadın arkadaşlarımızın direnişini desteklemeye çağıracağız.

Evet, şiddete karşı protestomuzu dile getirecek olan basın açıklamamızı Kampana Deri'de yapmak, sendikalı oldukları için patronların şiddet ve baskılarına maruz kalan kadın arkadaşlarımızın direnişini daha da görünür kılacaktı. Eylem yeri kadınların şiddete karşı mücadelesinin ortak alanı da olacaktı.

Dört koldan diğer sendikalardaki kadınları aramaya başladık. Daha sonra Basın-İş, Tez-Koop-İş, Belediye-İş, Tümteş sendikalarından kadın arkadaşlarımız da sürece katıldılar. Zaman aktı, biz güçlendik... Tüm işlerimizi hızla tamamladık. Bu bizi yordu, bu bizi biraz gerdi. Ama kısa sürede broşürler ve afişler basıldı, üzerinde “kadına yönelik

şiddete son” yazan mor rozetlerimiz yapıldı. Ayrıca yine üzerinde “Kadına Yönelik Şiddete Son” yazılı beyaz önlükler de hazırladık. Tüm ayrıntılar önemliydi; çünkü bu SGBP Kadınları olarak ilk alanlara çıkışımız olacaktı.

Standlarda slogan attık, Kampana'da halay çektik

22 Kasım Salı günü Saat 11:00-14:00 saatleri arasında Taksim Galatasaray Lisesi önünde ilk standımızı açtık. Burada kadına yönelik şiddet konusunda bilgilendirici broşürleri dağıttık, şiddete karşı sloganlar attık. Rozetlere ilgi büyüktü. İstiklal Caddesi'nin ortasında beyaz mor önlüklü her yaşta 15 kadın... Başını bize ve sesimize çevirmeden geçenlerin sayısı çok azdı.

23 Kasım Çarşamba günü ise Kadıköy Halitağa Caddesi'ndeydik. Yine broşür dağıttık, yeni sloganlar attık, yine kadına yönelik şiddeti protesto ettik, rozetlerimizi sunduk. Standa ilgi büyüktü, genç, yaşlı kadınlar yanımıza geldiler, kimileri tebrik etti bazıları bizlere uğradıkları şiddet ve tacizleri anlattılar. Yardım isteyenleri kadın kuruluşlarına yönlendirdik. Standlarda Tuzla Kampana Deri'de 25 Kasım'da gerçekleştireceğimiz basın açıklaması eylemine de çağrı yaptık. Sendikal Güç Birliği Platformu Kadınları olarak son durağımız Tuzla Organize Deri Sınayı Bölgesi'nde Kampana Deri'de sendikalı oldukları için işten çıkarılan ve 250 gündür direnen Deri-İş üyesi kadınların yanı oldu.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü'nün sabahı herkes bulunduğu yerden Tuzla'ya doğru yola çıktı. 11:30'dan itibaren direniş çadırının önünde toplandık, eylem halayla başladı.

Sendikal Güç Birliği Platformu Kadınları adına yazılan ortak bildiriye Hava-İş Sendikası'ndan Eylem Enül okudu.

Son yedi yılda kadın cinayetlerinin yüzde bin 400 arttığına vurgu yapan Enül, AKP hükümetinin “Kadın erkek eşit değildir” söylemleriyle kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığı körüklediğini söyledi. Platform kadınları olarak 25 Kasım'da evde, işyerinde, sokakta kadına yönelik şiddete karşı ses çıkarmak için bir araya geldiklerinin altını çizdi.

Eylem, esnek çalışma koşullarının işyerlerinde kadına yönelik şiddet, cinsel taciz ve mobbingin artmasına sebep olduğunu söyle-

yerek sözlerine şöyle devam etti:

“Türkiye’de işyeri şiddetine ilişkin elimizde sağlam veriler yok, ama alan gözlemlerine bakılarak yapılan bazı çalışmalar erkeklerin fiziksel şiddete maruz kaldığını saptarken kadınların da cinsel taciz, yıldırma ve satışma ile karşı karşıya kaldığını gösteriyor. Kadınların işyerlerinde uğradığı, bu cinsiyete özgü şiddet biçimlerinin üstü çoğu kez örtülüyor ve işçi sağlığı ve güvenliği istatistikleri içinde bile yer alamıyor.”

Kadına yönelik şiddete karşı mücadelede, konfederasyonların suskun kalmasını da eleştiren Eylem arkadaşımız “Toplu sözleşmelerde kadına yönelik şiddet ve cinsel taciz hâlâ bir alt madde olarak bile yer almıyor. Sendika tüzük ve programlar ise bu açıdan tam anlamıyla içler acısı” dedi.

Eylem’in konuşması “Kadına yönelik şiddete son”, “Sen bağır şiddet dursun”, “Erkek vuruyor devlet koruyor”, “Kadınlar burada Türk-İş nerede”, “Kadınlar isyanda Türk-İş nerede” sloganlarıyla sık sık kesildi.

Haklarımızı alana dek direneceğiz

Daha sonra direnişi örgütleyen kadın işçilerden Dilek Göl söz alarak, Kampana’yı kadınların örgütlediğini, her şeyin sendikal örgütlenme mücadelesi içinde yer alan iki kadının işten atılmasıyla başladığını anlattı. “250 gündür buradayız. Biz işçi kadınlar olarak işyerinde ve dışarıda patronun şiddet ve baskılarına maruz kaldık. Başlangıçta bazı arkadaşlarımızın aileleri ve eşleri de onları buraya gelmesine kadar çıktık, aramızda boşanma aşamasına kadar gelenler oldu. Ama biz yılmadık, haklı mücadelemizi onlara da anlattık. Şimdi artık, çoluk çocuk buradayız... Haklarımızı alıncaya kadar direneceğiz” dedi.

25 Kasım ortak etkinliğinde Petrol-İş Sendikası'nda örgütlü Mecaplast İşçi Tiyatrosu'ndan Emek Nalbant ve Derya Ağbaş'ın sergilediği bir kadın oyunu da vardı. Kadının sokakta, ev içinde ve işyerinde uğradığı şiddeti sorgulayan oyunda N.Ç. davasına da değiniliyordu. Oyun büyük ilgi gördü. Emek ve Derya arkadaşlarımız başka etkinliklerde de oyun sergilemeye davet edildi.

Minübüslerle sendikalarımıza dönerken yorun ama mutluyduk. ■

Uzun ve güvencesiz çalışma iş kazalarını artırıyor

Türkiye iş kazalarında Avrupa’da birinci, dünyada üçüncü. Çalışma saatleri uzayıp, güvencesiz çalışma arttıkça iş kazaları da artıyor. Bu kadar can kaybının olduğu yerde meslek hastalıklarından bahsedemiyoruz bile. Oysa çalışanların çoğu hasta. Peki işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda neler yapılıyor? Yasalar ne durumda, hastalanmamak, ölmek hakkımız var mı? Bunlar neler? Konuyu “İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi”nden ve Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Yard. Doç. Berna Güler Müftüoğlu’na danıştık.

Necla Akgökçe

Yard. Doç. Dr. Berna Güler Müftüoğlu

İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Çalıştayı’nda “çalışırken hastalanıyoruz” demiştiniz, bu ne anlama geliyor, hep mi böyleydi ya da bir şeyler oldu da şimdi daha fazla mı hastalanıyoruz?

Çalışırken hastalanıyoruz, çünkü artık daha sıkı ve yoğunlaştırılmış bir çalışma ortamındayız. Çok uzun sürelerle ve güvencesiz çalışıyoruz. Çalışırken hasta olmamızın en önemli nedeni; güvencesizlik. Türkiye’de iş kazaları çok yoğun görülürken meslek hastalıkları neredeyse yokmuş gibi algılanıyor. Evet, meslek hastalıkları çok düşük, inanılmaz düşük düzeyde gözüküyor, sanki meslek hastalıkları konusunda uzmanlaştık da onları ortadan kaldırdık. Gerçek durum elbette böyle değil. Ulusal Sağlık Konseyi’nde bile meslek hastalıklarının yüzde 500 artırılması gerektiği gündeme geldi. Türkiye’de halihazırda 1000 hastalık meslek hastalıkları olarak tanımlanmış. Dünyada bu rakam 43 binle 130 bin arasın-

da değişiyor. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) raporuna göre dünyada her yıl 250 milyon iş kazası olmakta ve her gün 5000 kişi yaşamını yitirmektedir. Türkiye’de her iş saatinde 32 iş kazası gerçekleşirken, her 80 dakikada bir işçi sürekli iş göremez duruma gelmektedir. Bunun yanı sıra her 2 saat 40 dakikada bir işçi, iş kazası sonucu yaşamını kaybetmektedir. Evet, biz artık çalışırken hastalanıyoruz.

Resmi metinlerde, işveren sitelerinde “iş sağlığı ve güvenliği” deniyor. Niçin iş sağlığı ve güvenliği değil de “işçi sağlığı ve iş güvenliği” demeliyiz?

1980 sonrasında neoliberal politikaların hayata geçişi ile birlikte artık her şey işe odaklı olmaya başladı. Böyle olunca, işçiye ait sosyal haklar da piyasanın denetim ve kontrol mekanizmalarına bırakıldı. Bunun

sonucunda işin sağlığı öncelikli hale geldi ve işçi artık özne olmaktan çıktı, tamamen edilgen bir konuma itildi. İşçinin özne olarak sağlığı ve onun korunması, gelecek tehlikelere muhafaza edilmesi ikincil duruma düştü. Biz onun için öncelikli olarak işçinin sağlığının işten korunmasını talep ediyoruz, evet iş güvenliği sağlansın ki meslek hastalıklarına uygun bir ortam yaratılsın. Burada, iş kazası ve meslek hastalığının olduğu sıradaki müdahalelerle ve buna ek olarak öncesinde bir koruma mekanizması oluşturulmasından bahsediyoruz. Tedbirlerin alınması ve gereken müdahalenin yapılması için de mali koşulların oluşturulması gerekiyor. Geçtiğimiz günlerde açıklandı; Türkiye üçüncü çeyrekte büyümede Çin’i de geçmiş durumda. Sanayide önemli bir yol katedildiği söyleniyor. Neye rağmen, sorusu burada çok önemli. Bizim “guvenlicisma.org”un çıkarmış olduğu rakamlara göre geçtiğimiz ay 57 işçi iş kazasında yaşamını yitirmiş, yaralananların sayısı da 1975 civarında. Bu en az sayı. Temmuz ayından bu yana her ay en azından 55 kişinin ölümlü kazalarda yaşamını yitirdiğini görüyoruz. Beş ayda yaklaşık 400- 450 insan ölmüş. Bu durum, insanların kısa sürede çok iş çıkarmak için canını hiçe sayarak çalıştığını gösteriyor.

Bize benzeyen ülkelerde, yani diğer ucuz işgücü ülkelerinde durum nasıl?

Çok benzer. Biz iş kazalarında dünyada üçüncüyüz. Birinci sırada Hindistan, ikinci sırada Rusya yer alıyor. Hindistan emeğin en ucuz olduğu ülke. Rusya ise 1989 sonrası Sovyet Bloğu’nun çöküşü ile birlikte kapitalizme eklenme sürecini yaşıyor. Bu eklenmenin getirdiği de; yüksek iş kaza-

ları. Kapitalist sistemin dayattığı vahşi koşullar neticesinde kazaların ortaya çıktığını görüyoruz. İş kazasına kurban giden işçilerin yüzde 50'den fazlası enformel sektörde, güvencesiz olarak çalışıyorlar. Türkiye'de işsizlik baskısı, krizin getirdiği baskı var, insanlar kriz koşullarında hayatta kalmak için her türlü işe razı geliyorlar, iç göçün yanı sıra bir de zorunlu göç var. Bunların hepsi bizdeki koşulları daha da ağırlaştırıyor.

Sadece sanayi sektöründe değil, hizmet ve tarım sektörlerinde de iş kazaları ve meslek hastalıkları artıyor. Tarım alanında ciddi iş kazaları oluyor. Korumacı yasalar var mı diye baktığımızda, hiçbir şey göremiyoruz ya da çok az şey görüyoruz. Yeni bir yasa olan 4857 sayılı yasada da 49 kişiye kadar işçi çalıştıran yerlerde işyeri hekimi ve mühendis -iş güvenliği mühendislik bilgisini gerekli kıyor- bulundurma zorunluluğu getirilmiyor örneğin.

Türkiye'de 1-49 arası işçi çalıştıran işletmelerin toplam işletmelerin yüzde 98'ini oluşturduğunu ve çalışanların yüzde 62'sinin buralarda çalıştığını görüyoruz. İş kazaları istatistiklerine baktığımızda kazaların yüzde 60'ının bu tür işletmelerde olduğunu görüyoruz. Sonuç itibarıyla bu tür işletmelerdeki kazaları yasa da meşrulaştırıyor. Ulusal istihdam stratejisinde, küçük ve orta boy işletmelerin desteklendiğini, ekonominin motoru ilan edildiğini görüyoruz. Üretim sürecinin parçalanması, çok küçük parçaların dünyanın her yerine saçılması ile birlikte, küçük ve orta boy işletmeler uluslararası tekelere eklenerek, mantar gibi büyümeye başladılar. Uluslararası tekelere eklenmeye çalışırken, bunu en az maliyet üzerinden yapmak durumundalar. Gelişmeler sosyal hakların ihlâl sürecini hızlandırdı. Bu ihlaller sonuçta yasalara uygun, yani meşru. Geçen yıl Tes-İş Sendikası'nın kongresinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, "18 saat çalışmalıyız" dedi. Sendika kongresinde söylüyor bunla-

rı, düşünün. Bu sene de "Cumartesi, Pazar günleri çoğumuz bilfiil çalışıyoruz zaten, o zaman herkes çalışabilir, Türkiye büyük bir atılımın içerisinde" denildi. Ama Türkiye'de çalışma saatleri zaten çok uzun. Yasal olarak haftalık çalışma saati sözde 45 saat, ama bazı işkollarında bu süre 70 saate kadar varabiliyor. Sonuç olarak en yetkili ağızların, bakanın da, devletin de uzun çalışma saatlerini açık açık meşru gösterdiğini görüyoruz.

Bu da iş kazalarına uygun ortamı hazırlıyor...

Evet, elbette yasal olarak hiçbir önlem almadan çalışma saatlerini uzatırsanız, iş kazalarının da yolunu açarsınız. Ayrıca ne kadar uzun çalışırsanız, ertesi gün o kadar yorgun ve dinlenmeden kalkarsınız. Üretim sürecinde de insanların dinlenme süreleri bile elinden alınıyor artık. Çay molaları, sigara molaları kaldırılıyor, tuvalete gidip gelme saniyelerle ölçülüyor. Tam 19. yüzyıl vahşi kapitalizm koşulları, yani kapitalizm aslına rücu ediyor. Marks, Kapital'in birinci cildinde iş mahkemeleri kayıtlarını ve dökümanlarını incelemiş; bir iş müfettişinin raporunda "Zaman zerreleri kârın unsuru" dediğini yazıyor. Türkiye'de tam böyle bir durum var. Türkiye Yatırım ve Tanıtım Ajansı'nın internet sitesinde "Türkiye'de neden yatırım yapılır?" sorusunun cevabı, "Haftalık çalışma süresi 53.2 saat ve Türkiye'de hastalık nedeniyle aylık iş günü kaybı 4-6 gün, o nedenle yatırım yapılır." şeklinde belirtilmiş. "Türkiye'de işçiler çok uzun saatler çalışıp çok az hastalanıyor, gelin buralara yatırım yapın." deniyor.

İşletme duvarlarında, fazla gürültü sağlığa zararlıdır, şuna dikkat edin, buna dikkat edin şeklinde uyarılar var, işçi sağlığı ve iş güvenliğinden anladıkları levha asmak, bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Artık her şeyi bireyselleştirip işçiye bırakıyorlar. Sen yapacaksın, sen edeceksin, diyorlar. Sağlığını mı kaybettin; sen sorumlusun. Eğitimlerle, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin doğrudan işveren sorumluluğunda olduğunu anlatmak lâzım. İşveren eğitecek, denetleyecek, tedbir alacak... İşçinin sağlığını güvence altına almayı sağlamak onun görevi. Tüm bunları işçinin üzerine atıyorsa, görevini yapmıyor demektir. "Sen dikkat et" demekle olmaz. İşçinin dikkat etmesi için bile eğitim alması, bunun için de işverenin

zaman ayırması gerekir. Zonguldak'ta iş kazalarına yönelik bir çalışma yapmıştım. Bu sırada bir işçi "Ben kendi güvenliğimden önce arkadaşımın güvenliğinden sorumluyum, ona güvenli bir alan bırakmak için de her türlü tedbiri almalıyım." demişti. "Tebdir almak için işveren size gerekli koşulları sağladı mı?" diye sordum. "Hayır, öyle bir şey yok" dedi. Bize "Sen güvenliğini sağla ki, arkadaşın da güvende olsun, diyorlar" dedi işçiler. Her şey bireye indirgenmiş, çalışanın sırtına yüklenmiş.

Meslek hastalıklarına gelmek istiyorum. Biz Türkiye'de neyi meslek hastalığı olarak tanımlıyoruz? Örneğin Novamed'de kadın arkadaşlarımızın büyük bir bölümünde akort çalışmaktan kaynaklanan karper tunel sendromu vardı, aynı biçimde boyun ve bel fıtıkları, ama bunlar bir türlü meslek hastalıkları kategorisine alınmıyor?

Bu kadar büyük çalışan nüfusa sahip olan bir ülkede, meslek hastalığı olarak üç tane hastalığın sayılması gerçekten de akla mantığa sığmıyor. Türkiye'de sosyal devletin inşa süreci içinde bile sosyal hakların tam anlamıyla uygulandığını göremiyoruz. Kurumlar çok geç kuruluyor. Sosyal Sigortalar Kurumu 1946 yılında kurulmuş mesela. Bağ-Kur ancak 1976 yılında kurulabilmiş. Bütün bunlar sonucunda meslek hastalıkları sayısı bile doğru düzgün belirlenememiş. Dünya ile boy ölçüşemeyecek durumdayız. Türkiye'de hâlâ meslekten doğan kanser tanısı bile yapılmamış durumda.

Türkiye gerçekten de çok geri kalmış durumda. Bel fıtığı, boyun fıtığı, karper tunel sendromu ile ilgili meslek hastalıkları hastanelerine gittiğinizde "Bir şey kaldırırken olmuştu, ben ne bileyim işte mi oldu, evde mi oldu, araba kullanırken mi oldu?" diyorlar işçilere. Dolayısıyla hastalığınızı meslek hastalığı olarak tespit ettiremiyorsunuz.

Bu konuda neler yapılabilir sizce?

En büyük görev sendikalara düşüyor. Sendikalar toplu sözleşme masasında meslek hastalıklarını beyan edecekler ve diretecekler. İş kazaları ve meslek hastalıkları tıpkı ücretler gibi toplu sözleşmelere konulacak. Ayrıca işyeri temsilcilerinin çok iyi çalışıp bir denetim mekanizması oluşturması lâzım. "İşyerinde hastalıklar nelerdir, ne zaman ortaya çıkıyor, tekrarlanma sıklığı

nedir? Bunların raporlarını tutmalı ve neler yapabiliriz?" sorusunu sormalı sendika temsilcileri. İş kazaları ve meslek hastalıkları hakkında sendikanın bütün şubelerinden merkeze bilgi akışı sağlanmalıdır. Böylece o sendikanın örgütlü olduğu sektöre ait bir iş ve meslek hastalıkları profili çıkarılabilir. Bunun dışında sendikalar arası bilgi paylaşımı da olmalıdır. Bu bir yaşam hakkı sorunudur, yaşam hakkı üzerinden tüm sendikalar birleşmelidir. Güvencesizlerin güvence altına alınması gerekiyor evet doğru, işçinin yaşaması için belli bir miktar ücret alması gerekiyor bu da doğru, ama biz ölebiliriz, malulen emekli olabiliriz, sakat kalabiliriz, bunun ötesi yok artık. Bütün sendikaları ilgilendiren bir sorun bu.

Sendikalar konuyla ne kadar ilgililer? Oluşturduğunuz İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'ne sendikaların katılımı nasıldı?

Geçtiğimiz günlerde bir çalıştay yaptık. Birleşik Metal-İş Sendikası'ndan katılımcılar vardı aramızda. Ayrıca Petrol-İş'ten Botaş temsilcileri de toplantıya katılmışlardı. Bir iki sendikadan daha temsilciler vardı. Duyuruyu her yere gönderdik, buna rağmen çok az sendika katıldı toplantıya. Türk Tabipler Birliği, özellikle de İstanbul Tabip Odası çok ilgiliydi. İşçi sağlığı ve iş güvenliği meclisleri yerelde herkesi içine almayı hedefleyen bir platform esasında. Neoliberal politikalar bireyselleştiriyor, atomize ediyor bizi diyoruz ya, atomize olma hali içinde yanı başımızdakilerle birlikte olmayı hedefliyoruz bu yapıyla. Türkiye'nin her yerinden gelen kaza ve hastalık bilgilerinin paylaşıldığı bir veri tabanı merkezi olmayı düşünüyoruz. Çok fazla geçmişimiz olmamasına rağmen gerçekten de çok farklı bilgiler elde ettik. Bu meclise girmeden önce dış teknisyenlerinin de silikozis hastalığından öldüğünü biliyordum. Silikozis'in kot kumlama işçilerine dair bir hastalık olduğunu sanıyorduk. Ama dış teknisyenleri de alçı veya başka materyallerle kesme, bileme işlemi yapıyorlar ya, onlar da bu hastalığa yakalanıyorlarmış. Biz www.guvenlismis.org sitesini açtığımızda dört dış teknisyenin silikozis hastalığından öldüğü haberini aldık. Ama silikozis dış teknisyenlerine ait bir hastalık olarak görülüyor hâlâ.

Meslek hastalıkları, iş kazaları konusunda kadınlarla erkekler arasında bir farklılık var mı, bu

konuda elimizde veri bulunuyor mu?

İş kazalarında cinsiyete ait ayrıştırma şimdiye kadar hiç yapılmamış, meclis şu anda bunu yapmaya çalışıyor. Ama genelde iş kazalarına maruz kalanların 3/4'ünün erkek, 1/4'ünün kadın olduğunu görüyoruz.

Sektörlere bağlı bir şey mi bu, yoksa kadın istihdamının azlığından mı?

Evet, elbette sektörlerle ilgili. Toplumsal cinsiyetçi işbölümüne bağlı olarak kadınlar ölümlü kazaların çok görüldüğü, maden, gemi gibi sektörlerde çalışmıyor. Fakat tekstil gibi ağırlıklı olarak kadınların çalıştığı sektörlerde meydana gelen kazalardan zarar görenler elbette kadınlar oluyor. Son dönemlerde meslek hastalıkları ve kazalarının kadınları da tehdit etmeye başladığını görüyoruz. AB ülkelerinde yapılan bir araştırma, kimya sektöründe düşükler, erken doğumların olduğunu gösteriyor.

Aynı şekilde hizmet sektöründe de yine bazı farklı hastalıklar görülebiliyor. Kadınlar ilişkilerinde daha yumuşak ve daha sabırlı oldukları için müşteri ile temas gerektiren işleri yapıyorlar. Bu temas sırasında karşı tarafa yeterli tepkide bulunamamaktan kaynaklanan migren, anksiyete gibi psikolojik hastalıklar ortaya çıkabiliyor. Ama kadınlar bunları kendilerine ait bir problemmiş gibi algılıyorlar çoğu kez. Bana ait bir sorun, üstesinden gelirim, diyorlar. Konunun konuşulması, tartışılması, bilinç düzeyine çıkarılması için sendikaların daha aktif olmaları, kayıt tutmaları, hastalıkları görünür kılmaları gerekiyor.

Kadının ev içindeki işleri de organize ediyor olması, toplumun dayatmaları, beş parmağında on marifet olma halinin yüceltilmesi de bu tür hastalıkları tetikliyor.

Meclis yeni bir oluşum... İşyeri kazalarının dışında kadınlar evde de çalışıyorlar ve pek çok ev kazası oluyor, bu konuda bir şeyler yapmayı düşünüyor musunuz?

Evet, evde de ev kazaları oluyor. Ev kazaları konusunda çalışan arkadaşlarımız var. Kadınlar perde asarken, cam silerken, yemek pişirirken kaza geçiriyorlar, sakatlanabiliyor, hatta ölebiliyorlar da. Ama bu konuda yasal olarak hiçbir şey yok. Ev hizmetlileri bile iş sağlığı kapsamı dışında bırakıldı. Benim annem yaşında olan kadınlarda, yer silmekten dolayı dizlerde kır

kırdak erimesi var. Ayrıca bulaşık yıkarken sıcak sudan soğuk suya geçme ile parmak eklemlerinde romatizmal hastalıklar ortaya çıkıyor. Deterjanların solunmasından, tuvaletleri dezenfekte ederken kullanılan maddelerden solunum hastalıkları oluşabiliyor. Bunların hepsi ev işleri yaparken kadınları edindiği hastalıklar. Ev emeğine bir ücret atfedilmiyor, ev kadınlığı bir meslek olarak algılanmıyor ki, hastalıkları görünür kılınabilsin.

Sendikalar işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda neler yapabilirler?

Öncelikle sendikal eğitim içinde ciddi bir biçimde işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimleri konulmalıdır. Çalışanlara bu konuda ne tür hakları olduğu, bunların nasıl kullanılacağı anlatılmalıdır. İşin bir risk olduğunu, bu riski tanzim etmenin işçiye değil, işverene ait olduğunu her işçi bilmelidir. Eğitim bu temel felsefeden hareket etmelidir. Ne kadar bilinçli olunursa, oluşturulacak politikalar da o kadar mücadeleci olur. Sendikalar işçilere "Şunu yapmayın, bunu yapmayın" dememeli, iş güvenliğini işverenler gibi işçinin sırtına yüklememelidir. İşveren, "Biz aynı gemideyiz, ben zenginleşirsem siz de zenginleşirsiniz" diyor ve bazı sendikalar bunun üzerinden politika yapıyor. Böyle şey olur mu? Sendika, hiçbir politik kararında, hiçbir tutum alışında emek-sermaye çatışmasını unutmamalıdır. Bilgilendirme zemini bu temel üzerinde şekillenmelidir. İşin verimliliği üzerinden eğitim veren sendikalar, bu eğitim politikalarını değiştirmelidir. İşin verimliliği işçiyi ilgilendirmez. Sendikalar özel ve özgün kurumlardır, işin verimliliğini değil, işçinin haklarını, özgürlüklerini savunmalıdırlar. Sendikalar eğitim politikalarını yenilemeli, işyerlerinde sadece üyeleriyle değil, üye olmayanlar, işsizler ve güvencesizlerle de ilişki kurmalıdır. ■

PETROL-İŞ'TE

TOPLUMSAL CİNSİYET

EĞİLİMLERİ

Sendikamızda 2009'dan bu yana toplumsal cinsiyet dersleri genel üye eğitimleri arasına alındı. O günden bu yana 335 arkadaşımız bu eğitimlere katıldı. Derslerde yaptığımız toplumsal cinsiyet egzersizlerinden, sendikamızdaki toplumsal cinsiyet hassasiyetini gösteren verilere ulaştık.

Toplumsal cinsiyet (Gender) erkek ve kadınlara sosyal ve kültürel olarak toplum tarafından dayatılan cinsiyet rollerini tanımlar. Bu doğuştan getirdiğimiz biyolojik cinsiyetten farklıdır, öğrenilen ve öğretilen bir durumdur; o nedenle de değiştirilebilir.

Toplumsal cinsiyeti tanımlamak önemlidir, çünkü kadınların toplum içinde uğradıkları pek çok ayrımcılık onların doğalarına bağlanarak meşrulaştırılır, oysa bu ayrımcılıklar toplumun onlardan beklentileri ve onlara yüklediği rollerle ilgilidir.

Özellikle 2000'li yıllardan itibaren çeşitli alanlarda, bu arada sendikalarda da toplumsal cinsiyet çalışmaları ve süreçlerin cinsiyetlendirilmesi resmi eşitlik ve fırsat eşitliği politikalarının temel çalışma biçimlerinden biri haline geldi.

Pek çok sendika işyerinde ve sendikada cinsiyetlerarası demokrasiye ulaşmak için eğitimden, dilin değişimine, her alandaki temel politikaların cinsiyetlendirilmesine kadar bir dizi önlem aldı...

Sendikal demokrasinin gelişimine katkıda bulunmak ve üyeler arasında gizli açık ayrımcılıklara karşı mücadele etmek amacıyla sendikamız Petrol-İş'te de genel üye eğitimleri içine Bahar 2009 Aktif Üye Eğitimleri'nden başlayarak, "Toplumsal Cinsiyet Eğitim'i" konuldu. Bu Türkiye'de ilk olarak başlatılan bir uygulama idi.

2011 yılı Temmuz ayı itibarıyla toplumsal cinsiyet eğitimlerinin üçüncü yılı tamamlandı. Derslere üç yıl içinde toplam 335 aktif üyemiz (kadın-erkek) katıldı. Katılımcılardan sadece 13'ü kadındı.

Derslerde yaptığımız toplumsal cinsiyet egzersizlerinden erkek ve kadınların, daha ziyade de erkek üyelerimizin kadınlara karşı tutumları ve toplumsal cinsiyet hassasiyetleri hakkında bazı gözlemlerimiz oldu. Bu gözlemler Türkiye'de iş yaşamında kadın-erkek toplumsal cinsiyet rollerinin algılanış biçimiyle genel olarak uygunluk teşkil ediyor.

ÇOCUK VE EV İŞLERİ HÂLÂ KADININ BİRİNCİL GÖREVİ

2011 Temmuz ayı içinde KAGİDER'in bir araştırma şirketine yaptırmış olduğu "Kadınların İşgücüne Katılımı Kamuoyu Araştırması"na göre "çalışmak-para kazanmak" kadınların yüzde 53.4'ü tarafından kadının temel görevi olarak görülüyor. Ama erkeklerin ancak yüzde 42.5'i bunun kadınların görevi olduğunu düşünüyor.

"Çocuk ve ev işleriyle uğraşmak" büyük oranda erkekler arasında kadının temel görevi olarak görülüyor, kadınlar bu konuda erkeklerle hemfikir değiller.

Erkeklerin yüzde 58.7'si hâlâ "çocuk bakımının" kadının görevi olduğunu düşünüyor.

Kentsel Türkiye'nin yüzde 34.4'ü kadının çocuğuna/çocuklarına aile büyüklerinden biri bakıyorsa çalışabileceğini düşünüyor. Kadınlar arasında her koşulda isterse çalışabilir, diyenlerin oranı yüzde 38.4 iken bu oranın erkekler arasında yüzde 25.5'e düştüğü görülüyor. Kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayanların oranı ise yüz-

de 25.8 civarında seyrediyor. Hiç de küçümsenecek bir rakam değil bu.

Gerçekten de kadının dışarıda gelir getirici bir işte çalışması hâlâ tam anlamıyla kabul edilmiş değil.

EVİ ERKEK GEÇİNDİRİR

2009 baharında başlayan toplumsal cinsiyet eğitimleri 2011 bahar dönemi eğitimlerinin bitmesiyle 3. yılını doldurdu.

Derslere üç yıl içinde toplam 335 aktif üyemiz (kadın-erkek) katıldı.

Derslerin başladığı ilk yıl, kadın üyeler için gerçekleştirilen gizli kota hedefine ulaştı. 2009 yılında üç grup içinde toplam 13 kadın üye vardı.

2010 ve 2011 yıllarında toplam 206 aktif üyeye toplumsal cinsiyet eğitimi verildi, aralarında kadın üye yoktu...

Üç yıllık toplumsal cinsiyet eğitimlerinin genel bir değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eğilimlerini ise şöyle özetleyebiliriz.

Petrol-İş Sendikası'nda verilen 3 yıllık toplumsal cinsiyet eğitimlerinin genel bir değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eğilimlerini şöyle özetleyebiliriz.

Toplumsal cinsiyet eğitimine katılan erkek üyelerimize "evin geçimini kim sağlar?" diye bir soru yönelttik, erkek üyelerimizin yüzde 71'i bu soruyu "erkek sağlar" diye yanıtladı. Geri kalan yüzde 29'luk bir oran "hem kadın hem erkek" diye cevapladı bu soruyu... Evi kadın geçindirir diyen ise yoktu...

Buna karşılık "kadın da çalışmalıdır" diyen erkek üyelerimizin oranı yüzde 56'yı geçiyordu... Geri kalan yüzde 44'lük bir oran "kadının yeri evidir, kadın çalışmamalıdır" diye düşünüyordu. Diğer yandan "cinsiyet doğal kategoridir bundan doğan işbölümü doğrudur" diyenler egzersizlere katılan erkek üyelerimizin yüzde 65'ini geçiyordu. Bu durumun doğru yanıt verme kaygısıyla ortaya çıktığını söylebiliriz. Derslerde öğrenilenle üyelerimizin gerçek hayattaki tutumları arasında bir mesafe olduğunu görülüyor ki bu eğitimin etkinliği açısından önemli bir göstergedir.

KIZ ÇOCUĞUNA AYRIMCILIK YOK

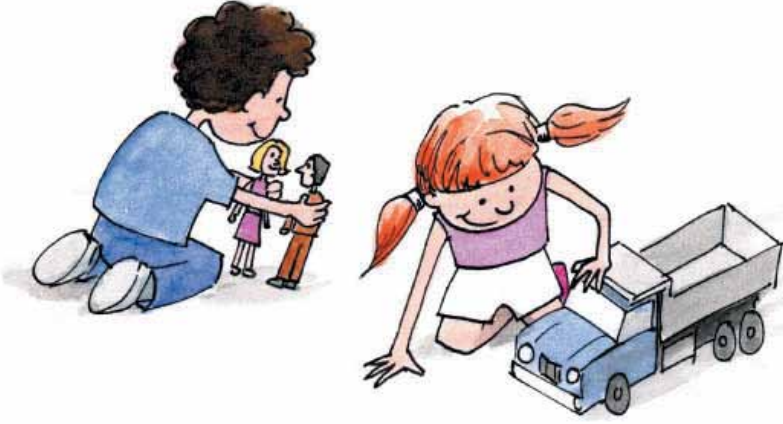
Çocuk bakımı kimin işidir, sorusunu eğitime katılan erkek üyelerimizin yüzde 50'si hem kadının hem erkeğin görevidir, şeklinde yanıtladı.

Erkek ve kız çocuklara karşı tutum açısından baktığımızda eğitime katılan erkek üyelerimizin yüzde 34'ü erkek ve kız çocuklarına eşit davranılması gerektiğini

düşünüyordu. Yüzde 50'si kız ve erkek çocuklarını cinsiyet rollerine göre tanımlayarak onlardan beklentilerini farklılaştırıyordu. Geri kalan yüzde 16'luk bir bölüm ise kız çocuklarının toplumda ayrımcılığa uğradığını vurgulayarak, onlara pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünüyordu.

Eğitime katılan erkek üyelerimizin hemen hemen yüzde 90'ı kendini toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden tanımlıyor; yani erkek, güçlüdür, evi geçindirir, çalıştığı işler daha niteliklidir, diyordu...

Üyelerimiz kadınların siyasete girmesini büyük oranda onaylıyor, fakat siyasette kadınlara kota uygulanmasını "zaten eşit değil miyiz" bakış açısıyla reddediyordu. Kadınların siyasete girmesinin önündeki en önemli engelin ise erkek politikacılar olduğunu düşünüyordular.

Kadın ve erkek arasında doğal işbölümünün doğru olduğunu kadınların buna yönelik işleri yapması gerektiği fikri ile bu tutum çelişiyor. Buradan erkek üyelerimizin başka kadınların siyasal hayata girmesiyle ilgili bir sorunu olmadığını ama kendi eşinin bunu yapmaması, çalışmaması gerektiğini düşündüğünü çıkarabiliriz.

Erkek üyelerimiz kadınların yarım zamanlı işlerde istihdam edilmesi gerektiği düşüncesine karşı çıkarken, iş yaşamında kadınların başarısız buluyor ve bunun kadınlara ait nedenlerden kaynaklandığını düşünüyor.

Tüm bu konularda "kadın üyeler neler düşünüyor"u bulmak ve karşılaştırma yapmak için ne yazık ki elimizde yeteri kadar veri bulunmuyor. Çünkü eğitimlere katılan kadın üye sayımız bir hayli düşük.

Fakat 2009 eğitimlerine katılan 13 kadın arkadaşımızın boş zaman egzersizlerine verdiği yanıtlardan, kadınların büyük bir bölümünün çalışmadıkları günlerde temizlik, ev işleri çocuk bakımı hizmetleriyle uğraşırken, erkeklerin daha ziyade kişisel işleriyle ilgilendiği ortaya çıktı, erkekler arasında en rağbet edilen ev işi ise çocukları oyalamaktı....

Petrol-İş'te örgütlü kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet profilini daha doğru bir biçimde çizmek için eğitimlerin devam etmesi ve daha fazla kadın üyelerimizin bu eğitimlere katılması gerekiyor. ■

Konfederasyonlar ortak tutum alamıyor

Nohora Tovar Kolombiya Metal Sendikası Fetramecol'un Genel Sekreterliğine gelebilmiş bir kadın. Ekim Ayı içinde yapılan Alman Metal Sendikası İGMetall'in 22. Genel Kurulu'na katılmak için Almanya'daydı. İGMetall internet sitesi onunla Kolombiya'daki güvencesiz çalışma ve sendikal hareketinin durumu, öldürülen sendikacılar hakkında bir söyleşi yaptı biz de Türkçe'ye çevirdik. Bilgilendirici bir söyleşi, okumakta sayısız yarar var.

Kolombiya'daki sendikalar hakkında konuşmak için Almanya'dasınız, iki yıl önce sizinle bir söyleşi daha yapmıştık o zaman ülkenize döndüğünüzde tutuklanmaktan korkuyordunuz, durum böyleydi değil mi?

Evet, o zaman yurtdışındaki faaliyetlerimiz nedeniyle ülkeye döndüğümüzde bir hükümet komisyonu tarafından sorgulanacağımız söylentileri dolaşıyordu. Bu endişenin arkasında dönemin hükümet başkanı Alvaro Uribe'nin "Ülke dışında Kolombiya aleyhine söz söyleyenlerden hesap sorulacağına" dair verdiği demeç yatıyordu. Bogoto'ya indiğimizde havaalanında bizi kimsenin karşılamadığını gördük. Buna rağmen delegasyonumuz hemen birbirinden ayrıldı ve herkes başka yöne

gitti. Sonuç itibarıyla bunun bir söylenti olduğunu gördük.

2010 Mayıs'ında bir seçim yapıldı, Uribe gitti ve eski savunma bakanlarından Juan Manuel Santos onun yerine başkan seçildi. Onun gelmesiyle Kolombiya'daki sendikaların durumunda bir değişiklik oldu mu?

Gerçek bir değişiklik olmadı. Sadece görüntü değişti, politikalarda bir değişiklik yok. Hükümet tarafı tartışmalarda daha arkadaşça bir ton kullanmaya başladı. Bizi artık gerilla statüsünde görmüyorlar ama temelde durumumuzda bir değişiklik de olmadı. Baskılar devam ediyor. Toplu sözleşmeler ve toplu sözleşme politikaları alanında ciddi müdahalelerle karşı karşıya kalıyoruz.

Toplu sözleşmeler hâlâ gizli gizli yapılıyor, çalışma hakları çiğneniyor, İLO yasaları ise uygulanmıyor. Bu işin bir yanı. Diğer taraftan takipler devam ederken, sendikacılar tehdit ediliyor ve öldürülüyor. Bu yıl içinde 23 sendikacı öldürüldü.

Avrupa Birliği ile Kolombiya, birkaç yıldır bir serbest ticaret anlaşması üzerine çalışıyor. Sendikalar ve insan hakları örgütleri bu konuya eleştirel yaklaşıyorlar. Anlaşma hakkında son dönemlerde bir suskunluk var, şu anda hangi aşamadasınız?

Anlaşma henüz imzalanmadı. Sendikalar ve ilerici partiler silah endüstrisine ve onun gerektirdiği maddelerin alım-satımına yönelik bu "karışık

anlaşmaya" itiraz ediyorlar. Silahlanma meselesinin AB üyesi ülkelerin yetki alanına girmesi için bütün ulusal devletlerin tek tek bu anlaşmayı imzalaması gerekiyor öncelikle.

Kısa zaman önce anlaşma test edildi. Brüksel yaptığı son açıklamalarda bunun karışık bir anlaşma olmadığını söylüyor. Anlaşmayı yapmak için AB Parlamentosu görevlendirildi. 2012'de bu işin sonuçlanacağını tahmin ediyorum.

Belgeler Kolombiya'nın ABD ile de bir serbest ticaret anlaşması imzalayacağını gösteriyor, sendikalar bu konu hakkında ne diyorlar?

2012 Ocak'ından itibaren yürürlüğe konulacak olan bu anlaşmanın Kolombiya'daki küçük köylünün varlığını tehdit ettiğini düşünüyoruz. Serbest ticaret anlaşmasıyla ABD'li büyük tarım tekelleri Kolombiya pazarına girecekler. Bizler ve hükümet yanlısı olmayan örgütler beş yıldır serbest ticaret anlaşmalarını yalnızca insan hakları ihlalleri açısından değil, ülke ekonomisine verdikleri zararlar açısından da eleştiriyoruz. Fakat tepkilerin hepsi hasırlı ediyor. Şimdi Kolombiya basını ilk defa altyapı eksikliğinden ve ülkenin giderek azalan rekabet gücünden bahsetmeye başladı. Hükümetin serbest ticaret anlaşmalarını imzalayarak ne kadar sorumsuz davrandığı yavaş yavaş ortaya çıkıyor.

Almanya'daki sendikalar, taşeron, mini işler, işyeri sözleşmeleri, kısa vadeli sözleşmelerle çalışma gibi esnek çalışma koşullarına itiraz ediyorlar. Son konuşmamızda bir arkadaşımızın benzer bir problemle boğuştuğunu söylemişsiniz, sizde durum nasıl?

Güvencesiz çalışma Kolombiya'da da giderek artıyor. Çalışma koşulları ise eskiye göre çok daha kötü. ABD ile imzalanan serbest ticaret anlaşması emek kooperatiflerindeki düzenlemeleri içermese de çalışanların görünüşte bağımsız olan bu örgütleri artık bir işçi kiralama merkezi gibi davranamayacaklar. Kiralık istihdam büroları kuruldu. Bu temelde kolektif sözleşme ve hakların yerini tek kişilik haklar alacak. Endişe verici bir başka yenilik ise sendikaların sadece tek bir işyerinde çalışanlar için sözleşme yapabilecek olmaları. Bu sendikaları kötü duruma sürüklüyor, çünkü bir taraftan işçilerin haklarını korumak zorundalar, diğer yandan da sözleşme imzaladığı işverenlere karşı sorumluluk duyuyorlar. Konfederasyonların bu tür hak kayıplarına karşı tutumları ortak değil, CGT Konfederasyonu bu uygulamaya karşı çıkmazken Central Unitaria de Trabajadores (CUT) ve Fetramecol'un içinde bulunduğu Confederacion De Trabajadores De Colombia (CTC) uygulamayı reddediyor.

Farklı sendikalardan bahsettiniz. Kolombiya'daki bazı sendikalar da birleşmeden bahsediyorlar. Metal sendikası Ultrammicol ile sizin sendikanız Fetramecol'un birleşmesi gündemdeydi, şu anda durum ne?

Hâlâ ortasındayız işin. Kısa süre önce ortak bir eylem programı hazırladık, ayrıca statülerimizin ne olacağı üzerinde de çalışıyoruz. İlk problemde ayrılmayacak biçimde ortak projeler ve güven

temelinde örgütlü sendikal bir yapı oluşturmak istiyoruz. Şu anda ortak bir toplu sözleşme politikası, daha özgür çalışma kuralları ve sendikaların işyeri bazında korunmasına dair bir politika oluşturmak için kafamızı çatlatırcasına çalışıyoruz.

Fetramecol'un temsilcisi olarak İGMetall'in 22. Genel Kurulu'na katıldınız, izlenimleriniz neler?

Sendikal çalışmalar açısından bende heyecan uyandırdı. Güçlü ve aktif delegelerin katılımı ile bazen sertleşen ama İGMetall'in geleceği perspektifini gözden kaçırmayan tartışmalar yapıldı bence. Beni en çok şaşırtan delegelerin konsantrasyonları ve disiplinli çalışmaları idi, bu gün için günler öncesinden hazırlanarak gelmişler. Almanya'da

sendikaların ne kadar etkin olduğunu görmek benim için umut vericiydi. Siz gerçekten de toplumun bir parçası haline gelmişsiniz. Politik partiler, hükümet, şirketlerin üst düzey yöneticileri hepsi genel kurula temsilcilerini yollamışlardı.

Toplumla böylesine bir içiçe geçme halini Kolombiyalı sendikalar için de arzu ediyorum. Epey yol almamız gerekiyor ama biz de bunun için çalışıyoruz. ■

Çeviren: Necla Akgökçe

Kısaca Kolombiya

44.5 milyon nüfusa sahip olan Kolombiya, Güney Amerika'nın en önemli üretici ülkelerinden biridir. Karanfil üretiminde dünyada birinci sırada yer alırken, kahve üretiminde de dünyada Brezilya'dan sonra ikinci sıradadır. Ülkede ulaşımın gelişmesi ile birlikte sanayi de hızlı büyümektedir. Ülkede limon, portakal, muz, mango ve guava gibi meyveler yetiştirilir. Sık ormanlarından kereste, kâğıt ve kontrplak gibi ürünler elde edilir. Dünyanın en değerli zümrütleri burada çıkarılır. Zengin platin, altın, gümüş, bakır, kömür, demir, tuz, nikel, fosfat, manganez, mika ve kuvars yatakları mevcuttur. Venezuela ve Ekvador sınırları yakınlarında çıkarılan petrolün bir bölümü dış ülkelere satılıyor. Modern dokuma ve giyim sanayisinin yanı sıra kimyasal madde, ilaç hammaddeleri, madeni eşya, çimento ve motorlu araç sanayileri de gelişmiştir. Ayrıca yasal olmayan bir uyuşturucu ticareti de var ülkede. 1986'dan bu yana ülkede başkanlık sistemi var. 2002-2010 arası dönemde Alvaro Uribe Velez Başkanlığı'nda sağ koalisyon hükümetleri tarafından yönetildi. 2010 Mayıs'ından bu yana Uribe'nin savunma bakanı Juan Manuel Santos işbaşında.

Yoksulluk dizboyu: Kolombiya'da 30 milyon insan yoksuldur. Çocukların yüzde 14'ü yeterli beslenme olanağından uzaktır. Milyonlarca insan açlık sınırında yaşıyor. Bu ülkede açlığa, yoksulluğa, hükümet politikalarına karşı demokratik bir mücadele yürütülüyor.

Kolombiya siyasi ve politik mücadele açısından tehlikeli ülkeler sıralaması içinde yer alıyor.

Kolombiya'da Sendikalar

Kolombiya'da, Central Unitaria de Trabajadores (CUT), Confederación de Trabajadores de Colombia (CTC) ve Confederación General del Trabajo (CGT) olmak üzere üç büyük konfederasyon bulunuyor. Bunlardan CUT sendikalı işçilerin yüzde 55'ini örgütlerken, CGT yüzde 15'ini CTC ise yüzde 10'nu örgütüyor.

Bu konfederasyonların hepsi yüzlerce küçük sendikayı bir araya getiriyor. Geri kalan yüzde 20'lik bölüm ise sayıları 2800 adet olan küçük işletme sendikaları arasında dağılıyor. Ülkede bulunan çalışanların ancak yüzde 4'lük bir bölümü sendikalarda örgütlü.

Kolombiya'da yıllardır solcu gerillalarla hükümet yanlısı paramiliter güçler çatışıyor. Yüzbinlerce insan yaşamını yitirdi. Pek çok sendikacı da paramiliter güçler tarafından öldürüldü. Friedrich-Ebert Vakfı tarafından yapılan araştırmada 2005 yılında dünyada sendikacı cinayetlerinin yüzde 61'inin Kolombiya'da olduğu saptanmış. 1986'dan bu yana Kolombiya'da 2700 sendika aktivisti cinayete kurban gitti. Ülke sendikacılık açısından dünyanın en riskli ülkesi olarak görülüyor. 2010 yılında öldürülen 51 sendikacıdan 29'u öğretmendi. ■

Sendikalarımız biz demeyi öğretmeli

Her gün evlerimize, salonlarımıza konuk oluyorlar, bizlere bazen hüzün, bazen neşe taşıyorlardı. Ağır çalışma koşulları onları bir buçuk yıl önce bir araya getirdi. Oyuncular Sendikası'nı oluşturdu, sendika geçtiğimiz Eylül ayı içinde birinci olağan genel kurulunu yaptı. Genel Sekreterleri ise bir kadın; Şebnem Sönmez. Onunla sendikalaşma sürecini, kadın sendikacı olmayı konuştuk.

Söyleşi: Bahar Erzan

Şebnem Sönmez

İlk genel kurulunuzu arkanızda bıraktınız. Bir araya geliş amacınız neydi? Sendikaya talep ne durumda? Ne kadar üyeniz var?

Bir buçuk yıl kadar önce Sine-Sen'de örgütlü arkadaşlarımızla birlikte spesifik olarak oyuncuların sorunlarıyla ilgilenmesi gereken bir örgüte ihtiyaç olduğu fikri ortaya çıktı. Bu fikirden hareketle somut bir sendika kurmak üzere yola çıktık. Kararı aldığımız arkadaşlarla geçici bir yönetim kurulu oluşturduk.

Uzun çalışma saatleri, sosyal güvenlik sorunları, çalışma koşullarının ağırlığı ekran başındaki seyirciye yansımıyor, ama perdenin arkasında büyük bir yoğunluk var ve bu yoğunluk da içinde birçok sorun barındırıyor. Aralıksız 30 saati geçen çalışma sürelerimiz oluyor, 45 saat aralıksız çalışma sonucu yaşamını kaybeden kameraman arkadaşımız oldu. Bunları yalnızca meslektaşlarımız biliyordu.

Aslında sendikamız, bu sektörü bir düzenleme çabası olarak da düşünebilir. Şöyle bir soruyla da karşılaştık ; bütün sektörü korumak ve

düzenlemek oyunculara mı düştü? Evet böyle oldu çünkü sette çalışan birçok işçi çalıştıkları şirket tarafından sigortalıyorlar ve "işçi" olarak tanımlanmış durumdadır. Biz oyuncuları kurum tiyatrolarındaki hariç nam-ı hesabımıza Bağkur'lu olarak çalıştırıldık. SGK kapsamına girmek için 4A, 4B ya da 4C'li çalışmamız gerekiyordu. Biz gerekli araştırmaları yaptık, gerekli kurumlara başvurduk, işçi olduğumuzu gördük ve kanıtladık. Bizler de işçiyiz çünkü işverenin belirlediği alanda, belirlediği metinlere göre çalışıyoruz, dolayısıyla bağlı çalışmıyoruz ve işçiyiz. Oyuncular işçi sayılmıyorlar, hukuken hakları var fakat pratikte yok, sosyal güvenlik çatısı altında da değiller. Sendikamız bu yasal hakkı talep etmeyi amaçlıyor biraz da.

Resmi olarak 19 Mart 2011'de 63 kurucu üyeye kurulduk. Şu anda 600 kişiyiz, giderek bu sayı artıyor. Biz genel kurula kadar "şimdi başrol dayanışmanın" dedik, genel kuruldan sonra "artık başrol dayanışmanın" diyoruz.

Sendikalar ve sendikacılık hakkında neler düşünüyorsunuz?

12 Eylül Türkiye'ye çok fena şeyler yaptı. En büyük darbelerden birini de sendikalara vurdu. Bu süreçte insanlara örgüt kavramının çok kötü birşey olduğunu, yani birlikte hareket etmenin ne kadar korkunç birşey olduğunu kabul ettirdiler. Fakat bizler hayatın içinde gördük ki örgüt değil, örgütsüzlük korkunç birşey. İnsanlar iş hayatında ve sosyal hayatında yalnız; insanlar kendilerini bir şeylerin dışında hissettiklerinde kırılabilir olurlar. İşte tam bu noktada (şimdiye kadar söyleyememiş birşey söyleyeceğim) sendikalar örgütlü olmanın ne kadar "neşeli" birşey olduğunu anlatmak zorunda. Beraber davranmak kadar tatlı birşey yoktur, çok güzeldir. Çünkü enerjimiz bir diğerinin koluna girdiğimizde biraz daha artar ve o artık hepimizi kapsar. Ve biz tek bir amaç için uğraşan, sevinen, ter döken birçok kişi olduğumuzu görürüz. Kendimizi sever ve güveniyoruz.

Burayı bir sofraya gibi düşünebiliriz.

Ben mesela evde yaptığım bir yemeği tek başına yemekten mutlu olmam. Ama birileri için bir yemek yapmak sofraya birlikte oturmak çok daha güzeldir. Sendikalarda bu algının olması gerektiğini düşünüyorum. Bizim sendika olarak üslubumuzda cümleler hiçbir zaman “ben” diye başlamaz “biz” diye başlarlar. Sorunumuz varsa hep beraber çözeriz. Biz demeyi öğretmek durumunda sendikalarımız.

Her ne kadar kötü izler bıraktıysa da 12 Eylül geçti. Başka birgün yaşıyoruz. Bizler neyi olması gerekenden başka yapıyoruz ki, insanlar örgütlü olmayı tercih ediyor, diye sormalıyız. Bizim görevimiz örgütlü olmak. Bizler her düşünceden insana “evet” dedirtebilmeliyiz örgütlülük konusunda.

Setlerde kadına yönelik psikolojik ve cinsel taciz olayları yaşanıyor, basına da çok yansımıyor. Siz sendika olarak bu konuda birşey yapmayı düşünüyor musunuz?

Öncelikle bunlar direkt kamu davasıdır, hukuka devrolmuştur ve hukuki işlem başlatılır. Hiçbir şekilde bizim dokunacağımız biryer değil.

Ancak hukuksal süreci takip etmek, eğer olayı yaşayan üyemizse mutlak surette yanında olmak, durumu en doğru şekilde anlayıp her açıdan irdelemek bizim için çok önemlidir. Çok hassas konular bunlar. Bizim üyemiz olan biri tarafından üyemiz olmayan bir oyuncuya taciz olayı yaşanmıştı. Biz hemen taciz gören aktris arkadaşımızın menajerine, yapımcıya ulaştık hukuki süreci takip etmeye başladık. Birçok koldan durumu öğrendik. Taciz gören arkadaşımızı da sendikamıza üye oldu ve disiplin kuruluna dilekçe yazdı. Şimdi hukuki sürecin sonlanmasını bekliyoruz. Ardından disiplin kurulu kararını verecek.

Petrol-İş sendikasında geçtiğimiz günlerde tüzükte kadına yönelik şiddet, mobbing ve taciz sendikal suç olarak tanımlandı, sizin tüzüğünüzde böyle bir şey var mı?

Tüzüğümüzde buna yer vermedik. Bizim yönetim kurulumuzda üyelerin yarısından fazlası kadın, bu doğal olarak böyle oldu. Aslında kadına yönelik bir duyarlılık da var.

Hem oyuncu hem de sendikacı bir kadınsınız, bir de sosyal hayatınız var bunların hepsini bir arada götürmek zor olmuyor mu ?

Sistemli çalışırsanız hiç birşey zor olmuyor, sabah kaçta kalktığınıza, kendinizi programlayabilme yeteneğinize bağlı aslında. Ben çok fazla uyuyabilen biri değilim. Sendikalı olduğum günden itibaren bir ay içerisinde, hangi hafta hangi gün ne yapacağımı biliyorum, ne giyeceğimi bile biliyorum artık. O zaman pek zor olmuyor. Ama yorucu mu dersiniz, elbette yorucu oluyor. Mesela biraz da oyunculuğa zaman ayırmak istiyorum. Sendikada gönüllü olarak bize yardımcı olan arkadaş-

la-
rımız

da var, onların emeği ve desteğiyle bugüne kadar geldik. Bundan sonra da çalışacağımızı düşünüyorum. Artık öyle bir duruma geldik ki daha fazla arkadaşım arayıp birlikte çalışmak istiyor. Ama şu da var; benim bir ailem, eşim, çocuklarım yok. Annem, babam sağ, ama ayrı yaşıyoruz onlarla. Bu yüzden işim daha kolay. Fakat hem aileyle, çocukla uğraşım hem de sendikacılık yapan arkadaşlarımıza şapka çıkarmak lâzım. Onlar üç dört hayat yaşıyor aynı gün içerisinde.

Son birkaç sezondur dizilerde tecavüz sahneleri sık görülüyor. Hatta bazılarında senaryolar bunun üzerine kurulu. Ve işin kötü yanı bu, cinselliğin doğal bir parçası olarak algılanıyor. Bir kadın oyuncu olarak bu konuda ne düşünüyorsunuz?

İki şey söylemek istiyorum aslında. Bu ülkede uzun zamandır eli, beli silahlı adamların kapıyı açar açmaz 10 kişiyi taradıkları dizileri seyrettik ve hâlâ seyrediyoruz. O zaman bunu hiç kimse sormamıştı bana. Ben herkese sormuştum siz bunu nasıl izliyorsunuz, bu nasıl bu kadar meşru? Genççik çocuklar neden birden simsiyah giyinmeye, üç günlük sakal ve çatık kaşlarla, elinde tespihle gezmeye başladı demiştim. Şiddet asıl burada başladı, televizyonun etkisi çok büyük.

Artık Başrol Dayanış- manın!

Oyuncular
Sendikası

Ben
“Elveda

Rumeli” dizisinde oynarken çok etkilenmiştim. O coğrafyada küs olsanız bile ‘hayır sabahlar’ demeniz gerekiyor, ne kadar dargın ve kızgın olsanız bile ‘sağlıkla git, sağlıkla git’ demen gerekiyor. Elveda Rumeli bunu çok güzel alttan alta işleyen bir işti ve insanların yüzü gülüyordu.

Şimdi söylediğiniz şeye gelelim. Ben son dönem dizilerinin tecavüzü meşrulaştıran işler olduğunu asla düşünmüyorum. Tam tersine taciz ve tecavüzün ne kadar insanlık dışı birşey olduğunu anlattıklarını düşünüyorum. Bu dizilerin birçok sahnesine defalarca baktım ve hiçbir şekilde tacize, tecavüze özendirici olduklarını görmedim. Hiçbiri çıplak değildi tamamen, seksi bile değildi; doğrusunu isterseniz acı sahneleriydi onlar. Eğer meşrulaştığına dair bir algı varsa ben hemen insanlara bakarım. Neden bu kadar merak ediyorlar, neden sadece o kızın başına gelen olayı konuşuyorlar diye sorarım. Neden kızın devam eden hayatında yengenin, komşunun kıza itici ve dışlayıcı davranışını sorgulamadıklarına bakarım. Sorgulamıyorlar çünkü kendilerini o yengeyle, komşuyla özdeşleştiriyorlar ve bu onlara komik ve tatlı geliyor. Çünkü günlük hayatında aynı şeyleri o da yapıyordur.

Özdeşim kurmak çok tehlikeli bir durumdur katarsis deriz biz buna. Katarsis duyuların en yoğununa

ulaşması ve büyük bir haz duygusuyla boşalma hissidir beyinsel ve ruhsal düzeyde. Katarsis tam da kendi duygularımızdan arınmadır. Eğer izleyiciyseniz televizyonda geçen olayı o oyuncu yapıyordur ama siz haz duyuyorsunuzdur. İnsanlar mutlak surette sanatın kendilerinde oluşturduğu nüveye bakmalıdır. Ben neden böyle hissediyorum ve düşünüyorum demesi gerekir. Ben buna bakıyorum o yüzden adını geçirmek istemediğim beli silahlı adam dizilerine baktığımız zaman, toplumun ne kadar eline silah almaya aç olduğunu gördüm. Ve elinde silah olmayan adamın ne kadar zavallı ve aciz olduğunu düşünen insanlarla dolu olduğunu gördüm ben. İşte ordan başladı. Sokaktaki adam karısına 18 kurşun sıktı, Adana’da karısını 39 yerinden bıçaklayarak öldüren adam vardı. İnsanlar bunlara dikkat ederse dizilerin bu kötü durumları meşrulaştırmak yerine, işin kötülüğünü göstermeye çalıştığını anlayabilirler.

Son olarak Petrol-İş üyesi kadınlara ne söylemek istersiniz?

Bizim kurulma sürecimiz boyunca

Petrol-İş Sendikası’na her şeyimizi danıştık ve birçok sendika için Petrol-İş bizim için ayrı ve biz kardeş sendika diyoruz kendi aramızda. Kadın sendikalının, kadın sendikacının olduğu yerde sendika biraz daha başka oluyor. Kadınlar daha iyi bilir örgütlenmeyi ve örgütlemeyi, tatlı ve geniş gönüllüdürler. Kadın olmanın harika yeteneklerini daha iyi kullanarak kadın arkadaşlarımızı daha fazla örgütleyebilirler.

Daha çok ve daha güçlü olmalarını diliyorum. Oyuncular Sendikası olarak eğer bizden herhangi bir yardım, öneri, destek istenirse her zaman beraber davranmaya hazır olduğumuzu bilmelerini istiyorum. Kadınların kendi güçleriyle karşılaşmış, tanışmış, hakikaten onu doğru kullanmayı öğrenmelerini diliyorum. Ülkemizde kadın olmanın zorluğuna işçi kadın olmanın zorluğu bir de sendikalı işçi kadın olmanın zorluğu onun üstüne bir de sendikacı işçi kadın olmanın zorluğu eklenince çok daha fazla sorumluluk yüklediklerini biliyorum. Kadınlar her şeyi yapabilecek güçtedir, yeter ki örgütlü olmaya inançlarını artırınsınlar ve beraber olmanın getirdiği neşeyi ve güzel duyguları hep üretir olsunlar. ■

Kadınların Penceresinden Sonbahar

Deprem ve sonrasında yaşanan ızdıraplar, hız kesmeyen kadın cinayetleri, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da yapılması gereken ama bir türlü yapılamayan yenilikler. Yüzdüdüren olaylar da oldu: Petrol-İş Tüzük ve Programına kadın erkek eşitliği gözetilen maddeler eklendi. Avrupa Konseyi'nin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Sözleşmesi Meclis'te kabul edildi.

Sonbaharın hepimizi derinden etkileyen olayı Van depremiydi. Depremi öyle saatlerinde olması, o saatte genellikle kadınlar ve çocuklar evde olduğundan, ölen ve yaralananlar arasında kadınlarla çocukların çok olmasına yol açtı. Bütün Vanlılar'a başsağlığı, ölenlere tanrıdan rahmet diliyorum. Depremi ardından bir yandan soğuk öbür yandan çadır-kent yaşamı başladı. Vanlı kadınlar çadırlarda çocukları yaşatma, her şeylerini tamam etme telaşı içindeyken, ülkenin her köşesinde kadınlar arılar gibi çalıştılar. Topladılar, yıkadılar, ütülerdiler, katladılar, paketlediler, Van'a giysi, yiyecek, ilaç, battaniye... Ne lazımsa bulmaya, yetiştirmeye koştular. Bu çaba, hepimize dayanışma, birlikte yaşama duygusu kattı.

Kadına yönelik şiddet bu sonbaharda da hız kesmedi

Kadına yönelik şiddet, hepimizin sorunu. Ev içinde yaşamayan işyerinde, sokakta yaşar... Kimin ne zaman nerede karşısına çıkar, bilinmez. Türkiye'de günde ortalama 5 kadın aile içi şiddet nedeniyle öldürülüyor. Evli her 5 kadından 2'si fiziksel şiddete uğramış... Sözlü ya da psikolojik şiddete uğrama oranları 5'in 4'ünü aşmış... Şiddet nerdeyse hemen her kadının yaşamındaki acı gerçek! Tabii çocukların da... Çünkü biz kadınlar şiddete uğruyorsa, en azından tanık olan çocuklarımız şiddete uğramış oluyorlar.

Kadın Bakan Şahin, Başbakan'ı ve Hükümeti ikna edemedi

AKP Hükümeti'nin tek kadın bakanı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin. Şahin, sonbahar boyunca 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu'nu yenilemek için çalışmalar yaptı; hazırladığı taslağı kadın milletvekillerine anlattı, kadın örgütlerine anlattı... Anlattıklarıyla, basında televizyonda en az yüz kez haber oldu, olumlu tepki aldı, kamuoyunda destek buldu. Ama bakanı olduğu Hükümet'in, Fatma hanımın sesini yeterince duymamış, inceleyememiş olduğu anlaşıldı. Sözcü Bülent Arınç, taslağı incelememiz gerek dedi. İnsan sormadan edemiyor: Haziran ayında, yüzlerce sayfa

tutan 30 kadar Kanun Hükümünde Kararname'yi -hem de Genel Seçim kampanyası sırasında, mesela iki bakanı İzmir'de karargâh kurmuş Ankara'ya uğrayamaz haldeyken- bir çırpıda çıkarıvermiş olan AKP Hükümeti, 7-8 sayfalık bu kanun taslağını iki ayda inceleyemedi mi? Bence Bakan Şahin, henüz Başbakan'ını ve Bakan arkadaşlarını ikna edememiş.

Bakanlığının adına "Kadın"ı geri getiremedi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, çalışkan karınca. Sevimli ve samimi haliyle hepimizden sempati topluyor. Antalya'da Altın Portakal sırasında yaptığı bir konuşmada, Bakanlığının adında "kadın"ın olmamasından rahatsız olduğunu söyledi. Ama Başbakan ve Hükümet onun söylediklerine bizim kadar sempatiyle yaklaşılıyor mu? Şüpheli. Çünkü Bakan Şahin "ben de rahatsızım" demişken, Kasım ayında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kanun Hükümünde Kararname'sinde önemli değişiklikler yapıldı ve Bakanlığın adına "kadın" eklenmedi.

Dahası var mı? Var!

Var-1: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda kadınların boşanma ve nafaka davalarına istisna yapmadı. Şimdi kadınlar mahkemeye nafakam artırsın diyebilmek için bile, işe 110 TL ödeyerek başlamak zorundalar.

Var-2: MİT istihbaratçı almak için ilan verdi. İlanda erkek istihbaratçı alınacağı açıkça belirtildi. MİT, "kadından istihbaratçı olmaz"(?) demeye devam ediyor...

Var-3: Bürokraside yönetici kadın kaldı mı? Bilmiyoruz. Kanun hükümünde kararname feryası sırasında mevcut yöneticilerin hepsi görevinden oldu, bakanlık müşaviri yapıldı. Devlet, artık AKP'nin paralel devleti. Zaten tek olan kadın müsteşar da (Milli Eğitim Bakanlığı müsteşarı) artık yok.

Kadın aleyhine kararlar sürüyor

Sonbahar yargı açısından gerçek bir hazandı. Önce Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu'nun

(HSYK) Yargıda Durum Analizi Toplantıları'nın nihai raporu açıklandı. Böylece, çok sayıda hakim "tecavüzcünle evlen, tecavüzcünü cezadan kurtar" diyen eski Ceza Kanunu hükmünün geri gelmesini istediğini öğrendik. Daha da kötüsü, HSYK 1. Daire Başkanı İbrahim Okur, basına "hakimler bu öneriyi kadınlar sahipsiz kalmasın diye getiriyor." dedi. Anladık ki, hakimler devleti kadınları koruyan bir sosyal devlet olarak görmüyorlar.

Dört yıldır devam eden N.Ç. davasında yerel mahkemenin yüreklerimizi ezen kararı Yargıtay'da onaylandı. Mardin'de alınan karar, 12-13 yaşlarında fuhuşa zorlanan ve tecavüze uğrayan N.Ç.'nin 15 yaşında polise sığınmasıyla başlayan bir süreçti. Yargıtay'ın onayladığı mahkeme kararı, N.Ç.'nin ilişkiler rıza gösterdiğini kabul ediyor ve 26 sanığa çok düşük cezalar veriyordu. Karar, kadınların yargıya güvenini bir kez daha sarstı, "RAZI DEĞİLİZ" tepkileriyle karşılandı. Kadınlar, "Fatmagül'ün suçu ne?" dizisindeki mahkeme sahnesinin çekimlerine de katıldılar, tecavüze karşı dayanışma istediler.

Olumlu Gelişmeler

Hadi gelin hayatı kapkara görmeyelim, olumlu gelişmelerden de söz edelim:

Olumlu Gelişme - 1: Petrol-İş Sendikası Genel Kurul'da kadın işçiler ve eşitlik yönlü hayranlık duyulacak kongre kararları aldı.

Olumlu Gelişme - 2: Avrupa Konseyi'nin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Sözleşmesi Meclis'te Kanun'la kabul edildi.

Olumlu Gelişme - 3: Ölümüyle bizi üzen Defne Joy Foster için "su testisi su yolunda kırılır" diyen Hıncal Uluç, aileye tazminat ödemeye mahkum edildi.

Olumlu Gelişme - 4: Yıllardan sonra bir kadın valimiz daha oldu. Yalova Valisi Esengül Civelek, Türkiye'nin ikinci kadın valisi.

Olumlu Gelişme - 5: Ankara Üniversitesi, Üniversitede cinsel suçlarla mücadele amacıyla "Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Karşı Destek Birimi" kurdu. ■

Kadın işçiyi tarihin öznesi haline getirmek çok önemli

Tarlada, çubukta, evde görünmeyen işçiler olarak hep var oldular. Ama Osmanlı'nın son dönemlerinde Cibalikapı Tütün Fabrikası'nda, Feshane'de, Bursa'da ipek fabrikalarında kadınlar ücretli işçiler olarak da çalışmaya başladılar, haklarını aradılar, mücadele ettiler. Işık Üniversitesi öğretim üyelerinden Gülhan Balsoy'la Osmanlı'da kadın işçileri konuştuk.

Söyleşi: Necla Akgökçe

Osmanlı'da kadın işçi var mı, ne zamandan beri var?

Var tabii. Ama işçiyi nasıl tanımladığımızla da ilgili bir şey bence. Tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar hep var. Osmanlı'nın ekonomisi uzunca dönem tarıma dayalı bir ekonomiydi, para ekonomisi değildi. Ancak 19. yüzyıldan itibaren para ekonomisine geçişle birlikte özellikle de 1838'den sonra ücretli işi görüyoruz esasında. Yani bizim anladığımız anlamda işçiye benzer işçi, o dönemden sonra ortaya çıkıyor denebilir.

19. yüzyıl Osmanlı ekonomisi, ihracata yönelik tarım sektörlerinde canlılık gösteren bir ekonomiydi. Bu sektörler tarımla bağlantılıydı ama hafif imalat da yapılıyordu. Mesela halıcılık, ipek böcekçiliği, tekstilin başka bazı dalları, kuru meyve işleme gibi dallarda kadın işçilerin çalıştığını biliyoruz. Kadınlar bu alanlarda daha ziyade eve iş verme sistemi ile çalışıyorlardı. Ev işleriyle paralel bir biçimde götürüyorlardı işi. 20. yüzyıla doğru özellikle Haliç hattında fabrikalar ortaya çıkmaya başlıyor. İmparatorluğun başka farklı yerlerinde de tekstil, dokuma, tütün gibi kadın çalışması ile özdeşleştirdiğimiz işletmeler açılıyor. Bunu yanı sıra özellikle 19. yüzyıl ortasında biraz daha profesyonel meslekler diyebileceğimiz meslekler görülmeye başlıyor. Çok geleneksel bir kadın mesleği olan ebelik de 1842 yılında ebelik mektebinin kurulmasıyla birlikte aynı dönemde ortaya çıkıyor. Bu dönemden sonra ebeler yavaş

yavaş ücretli devlet görevlileri olmaya başlıyorlar. Öğretmen okulları ile beraber kadın öğretmenler, 20. yüzyılın başında da santral memurleri görülmeye başlanıyor.

Kadınlar ne tür işler yapıyorlar fabrikalarda, üretim içinde bir işbölümü var mı?

Teknoloji düzeyi çok düşük olduğu için ayırıştırmak biraz zor. Ama cinsiyete dayalı bir işbölümü var bence. Mesela Cibalikapı tütün fabrikasında sigara sarmak, sigara paketlemek gibi emek yoğun işleri kadınlar yapıyor. Tütün sektörü özelinde, tütünleri kesmek, tütünleri harmanlamak gibi daha kalifiye kabul edilen işleri ise erkekler yapıyor. Teknoloji ile ilgili işleri, bir makine atölyesinde makine bakım işlerini de erkekler yapıyor. Burada bugün için olduğu gibi neyin kalif iye kabul edildiği çok kritik mesele elbette. Kuru meyve alanı bu açıdan iyi bir örnek, erkekler genellikle kuru üzüm işinde çalışırken, kadınlar incir ve kuru kayısı işinde çalışıyor. Kadınların parmakları daha ince olduğu için üzümü onların işlemesi beklenebilirdi oysa. Üzümün biraz daha fazla para getirmesi bu işin erkekler tarafından yapılması sonucunu doğurabiliyor. Biraz yüksek ücretli, iş üzerindeki kontrolün daha geniş olduğu alanlar erkek işi oluyor genellikle.

Halı sektöründe farklı bir gelişme görülüyor. Bu sektörde halıların dokunması veya düğmüklerin atılması gibi işleri daha çok kadınlar

yapıyor. Daha erken dönemlerde erkekler de dokumuşlar halıyı. Ama sektör ihracata yönelik sektör haline geldikçe, Osmanlı'ya para kazandıran sektör haline geldikçe kadın işi olarak sabitleniyor. İlk başta desenleri kadınlar belirliyor. Bu yolla duygularını, düşüncelerini anlatıyorlar, bir dil oluyor onlar için. Daha sonra birden bu desenleri belirleyen erkekler ortaya çıkmaya başlıyor. Ya da işleri kontrol eden ara kademeler ortaya çıkmaya başlıyor. İşbölümü bu anlamda sürekli değişen bir şey bir yanıyla, diğer yanıyla ama evet, kadınların daha çok iş üzerindeki kontrolün daha az olduğu alanlarda kümelenildiğini görüyoruz cinsiyetçi yapı nedeniyle...

Cibalikapı Tütün Fabrikası'ndaki kadın işçileri araştırdınız, koşullar nasıldı orada?

Cibalikapı Tütün Fabrikası'nda 2 bine yakın işçi çalışıyordu. Zaman içinde farklılık gösterse de bunların yarısı, yani bine yakını kadındı.

Hangi tarihler arasında?

Elimizde 20 yıllık dönemi kapsayan düzenli rakamlar yok maalesef. 1913-15 arasındaki sanayi istatistiklerinde yer alan rakamları biliyoruz. Kadınların hemen hepsi tütünü paketlemede ve sigara sarma işinde çalışıyorlar. İkisi de son derece emek yoğun ve fabrikanın diğer bütün işleri arasında niteliksiz kabul edilen işler. Tütünleri kıymaya,

harmanları hazırlamaya kıyasla niteliksiz işler kabul edilen işler bunlar. Kadın işçiler diyorum, ama aslında yaşları 13-15 arasında değişiyor, çocuk yaşta daha. Cibali'de daha çok Rum ve Yahudi kadınlarının çalıştığını da söylemek gerekiyor. Fabrika da zaten Rum ve Yahudi mahallelerine çok yakın. Bu iki grup kadının drohoma biriktirmek zorunda olmasının onları ücretli işe yönlendiğini öne sürüyor tarihçiler. Bu kadınlar tahminimizce evlenene kadar, drohomalarını biriktirene kadar çalıştıktan sonra ya evlerinde parça başı işler yapmaya başlıyor ya da ücretli işten çekiliyorlar. Çok küçük bir kısmının evlilik veya hamilelik sonrasında o şartlarda çalışmaya devam edebildiğini düşünüyoruz. Çünkü çalışma şartları çok kötü. Çalışma saatleri çok uzun, tütün sektörü mevsimsel değişiklikler gösteren bir sektör, ama işin yoğun olduğu hasat sonrası dönemlerde 13-14 saate çıkıyor çalışma süresi.

Çalışma koşullarına karşı bir itiraz var mı peki?

Var aslında, tarihçilerle bu konuda çok anlaşamıyoruz, ama 19. yüzyılın sonlarına doğru benim makine kırıcılığı diyebileceğim eylemler başlıyor. İşçiler kendilerine ödemesi lâzım gelen haftalıklar ödemediği için Galata'da Reji İdaresi'ne kadar yürüyorlar ve ödenmeyen ücretlerine mahsuben Paskalya tatilinde izin talep ediyorlar. Gösterinin sonunda ücretsiz izin talebi kabul ediliyor. Ancak gösteriyi yapan işçilerin arasında Yahudi işçilerin olduğu tespit ediliyor. Paskalya Bayramları olmadığı halde eylem yaptıkları için Yahudi işçiler işten atılıyorlar. Sadece Rum işçiler bu hakka sahip oluyorlar. 250'ye yakın işçiden bahsediliyor. Yürüyüşe katılanların 52'si kadın. Beşte biri kadın yani. Lider olarak 12 kişinin ismi geçiyor, bu liderlerden üçü de kadın.

İsimleri var mı?

Var; Mari Behar, Raşel Eskinazi ve Ben Behar. Onlar da maalesef işlerini kaybediyor. Hayatları hakkında bilgilerimiz çok kısıtlı. Cibalikapı daha fazla protestonun olduğu, daha örgütlü olabilen bir yer. Feshane'de de kadınların da katıldığı bir grev olduğunu biliyoruz. Osmanlı imalat sektöründe özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında kadınların görece eylemlilik içinde olduğunu, haklarını talep ettiğini söylemek mümkün. Bursa İpek Kumpanyası işçilerinin yaptığı bir eylemi biliyoruz. Kadınların dönemin gazete ve dergilerine mektuplar göndererek çalışma koşullarını duyurmaya çalıştıklarını da görüyoruz. Kötü çalışma şartlarını duyurabilmek, teşhir edebilmek amacıyla yazılar yazıyorlar. Çok az sayıda okuma yazma bilen var ama elindeki okuma yazma becerisini kullanan kadınlar bulunuyor.

Fabrikada kadınlara yönelik özel düzenlemeler var mı?

Cibalikapı Tütün Fabrikası'nda kadın departmanları ile erkek departmanlarının fi-

zikel olarak net bir biçimde ayrıldığını görüyoruz. Ama fotoğraflardan bunların duvar değil ahşap paneller olduğunu görüyoruz. Bir tür geçirgenlikten bahsetmek mümkün. Ben bu geçirgenliği güçle, sınıfsal hiyerarşi ile ilişkilendiriyorum. Çünkü tarihçiler genel olarak oryantalist varsayımlarla "İslam dini kadınlarla erkeklerin birlikte çalışmasına izin vermediği için böyle bir ayırım var" diyorlar. Bu yaklaşım sınıfsal ilişkiyi görmemezi engelleyebiliyor.

Ayrıca Osmanlı geniş bir coğrafya. Kaval'daki tütün fabrikasında bu tür mekânsal ayrışma çok daha zayıfken İstanbul'da birazcık daha kuvvetli olabiliyor. Lübnan'daki, Beyrut'taki tütün fabrikalarına baktığımızda birazcık daha iç içe çalışıldığını görüyoruz. Örneğin kadınların çalıştığı departmanlarda çoğunlukla erkek ustabaşılar, ya da erkek denetçileri görebiliyoruz. Erkekler iş hiyerarşisinde daha üst bir yerde oldukları için mekânlar arasında gezilebiliyorlar.

Sosyal güvenlik koşulları nasıl?

Pek bir şey göremedim o konuda. Ama o dönemde çıkan bir ebelik ve hamilelik el kitabından, tütün sektöründe düşük oranlarının çok fazla olduğunu öğreniyoruz. Tütün tozları nedeniyle hamile kadınların yüzde 45'inin düşük yaptığını söylüyor kitap. Yüzde 45 biraz abartılı bir rakam olsa bile yine de düşük oranı çok yüksek. Bir işçinin o dönemdeki bir dergiyi yazmış olduğu bir mektuptan ise işyerinde verem hastalığının çok yaygın olduğunu, işyerinde revir, doktor ve ufak eczane bile olmadığını okuyoruz, yakınıyor işçiler yani. Dolayısıyla çalışma şartları çok kötü. Müfettiş raporları da bunu doğruluyor.

Denetim var mı?

Var. Müfettiş raporları var. Bunlar ne kadar durumu değiştirmeye yarıyor o tartışmalı. Ama elimizdeki müfettiş raporlarından birinde 1300 işçi için 22 tuvalet bulunduğu, bunun da kesinlikle yetersiz olduğu söyleniyor. Aynı şekilde pencerelerin binanın yalnızca bir tarafında dizilmiş olması nedeniyle tütün tozu tahliye edilemediğinden ortamın çok karanlık ve tozlu olduğundan da bahsediliyor. Dolayısıyla çalışma şartları kötü ve bunu değiştirecek mekanizmalar sınırlı. İşçiyi koruyan kanunlar henüz yok. Yasal düzeyde çok az şey var. Bir Amele Nizamnamesi var. Daha çok liberal kanunlar çıkıyor ama işçiyi koruyacak kanunlar yok. İşletmelerin hukukunun ne kadar oluşturulduğu meselesi önemli. Zonguldak'ta kömür işletmeleri özelinde fazla müfettiş denetimi var mesela. İş kazaları not ediliyor. Orada bu raporlar üzerinden bir kitap yayımlandı, işçi sınıfının oluşumu ile ilgili olarak. Türkçe'ye çevrildi mi bilmem. Cibalikapı özelinde de müfettiş raporları bulunuyor. Bir hukukun oluşmasına doğru adım atılmış esasında. Cibali'de polisin ajanları var. Bu makine kırıcı eylemlerden sonra fabrika yönetimi fabrikanın yakılmasından bir dönem korktuğu için özellikle ajanlar tutuyor.

Kadın işçi tarihi çok az çalışılıyor neden, kaynak eksikliğinden mi?

Yalnızca kadın işçilere dair değil, işçilere dair genel olarak bir kaynak sıkıntısı var. Osmanlı arşivleri her şeyden önce devlet arşivi, kendi amaçları için tutuyorlar, kendi denetim mekanizmalarını, ideallerini, hedeflerini kayıt altına almak için tutuyorlar. İşçi yaşamlarını yansıtmıyorlar genellikle. Emek tarihinin bütününe gelişmemiş olmasına dair de bir sıkıntı var. Bu olsaydı, elimizdeki belgeleri başka türlü yorumlayabilme şansımız olabilirdi belki. Osmanlı tarihçiliğinde emek tarihinin gelişmemiş olması da bizi alıkoymuştu yani. Dünyada 1960-1980 arası dönemde işçi hareketleriyle paralel gidiyor emek tarihi yazımı. 90 sonrası emeğe karşı ilgisizlik tarih yazımında da kendini belli ediyor. Türkiye'de en temel şeyleri bilmediğimizden ilgisizlik iyice göze batıyor. Osmanlı devleti arşivleri açılırken devlete, nezaretlere vs. verildi öncelik. Şimdi farklı nitelikteki koleksiyonlar gündeme geliyor yavaş yavaş. Örneğin Feshane'nin maaş defterlerinin çok büyük kısmının araştırmaya açılması çok önemli bir adım. Bunlar çok ayrıntılı defterler, kime ne kadar iş verilmiş, ne kadar maaş verilmiş, kimler işten çıkarılmış, kim işe alınmış hepsi var. İşçilerin isimlerini içeren defter de var. Dergilere bakmak da faydalı olabilir. Burada sıkıntı zaten okur yazarlığın düşük olduğu bir toplumda, işçilerin okur yazarlığının iyice düşük olması. Okuma yazma oranının yüzde 5'lerde olduğu tahmin ediliyor. İşçilerin kendi cümlelerini yansıtan belgeler ise çok çok az. Dilekçeler olabilir mesela.

Bir kadın işçi tarihini niye öğrenmeli, ne işine yarar onun?

Tarihte beni daha çok ilgilendiren yan, geçmişte gerçekleşmemiş olsa dahi farklı olasılıkların varlığıdır. Bu geleceğe dair umut uyandıran bir şey. Dolayısıyla mücadelenin varlığı, kadınların bir şeyleri değiştirmek için uğraşmış olması, tarihin öznesi olarak uğraşmış olmaları geleceğe dair de umut uyandıran bir durum. Mücadelenin hep olduğunu öğrendiğimizde, bundan sonra da olacağına dair başka bir umut edinmiş oluyoruz esasında. Tarihin öznesi olmak da çok önemli, kadın işçileri tarihin öznesi haline getirmek, aslında bugünün öznesi haline getirmekle paralel giden bir şey. Bugün mücadele edinince tarihteki mücadeleyi de merak ediyorsun. Kadın işçileri tarihin öznesi haline getirmek çok önemli bir şey. ■

Yeni kölelerin sesini duyan var mı?

İnsanlık tarihi kadar eski olan kölelik kurumunun kaldırılmasına yönelik düşünsel ve yasal temeller 19. yüzyılda atıldı. 20. yüzyılın başlarında ise köleliğin artık tarih olduğu düşünülürdü. Ancak bugün kölelik kılık değişti. Çevremizde yeni bir köleliğin hüküm sürdüğüne dair binlerce örnek bulunuyor.

Moritanya, Brezilya, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerdeki kölelerin izini sürerek, küresel köyün karanlık yüzünü oldukça etkileyici ve çarpıcı örneklerle gözler önüne seriyor.

Borç köleliği ve sözleşmeli kölelik

Günümüzde kölelik aslında karanlık ve yasadışı bir teşebbüstür. Bu nedenle konuyla ilgili bir istatistiğe ulaşmak pek mümkün değil. Bugün dünyada en iyi tahminle 27 milyon, en kötü tahminle 200 milyon kölenin varlığından bahsedilmektedir. Kitabın yazarı “*şiddet veya şiddet tehdidi ile kontrol edilerek, herhangi bir karşılık ödenmeden zorla çalıştırılan ve ekonomik olarak sömürülen*” insanları tanımlamak için kullandığı yeni kölelerin sayısının 27 milyon olduğunu, bunun 15-20 milyonunun, özellikle Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Nepal’de görülen bağımlı emek gücünden oluştuğunu ortaya koyuyor. Köleliğin yeni biçimi olan bağımlı emek gücü veya borç esareti ise insanların borç teminatı olarak kendilerini sundukları ya da akrabalarından miras olarak borç kaldığı durumlarda ortaya çıkıyor. Yazar bu anlamda yeni kölelik biçimlerini tasnif etmiştir. Günümüzde en yaygın olan kölelik biçimi borç esareti olarak görülüyor.

Burada kişi kendi borcu karşılığında kendisini veya çocuğunu teminat

En genel tanımıyla kölelik bir insanın şiddet veya şiddet tehdidi ile kontrol edildiği, herhangi bir karşılık ödenmeden zorla çalıştırıldığı, ekonomik olarak sömürüldüğü bir sosyal ve ekonomik ilişkidir. Ancak kölelik eskisi gibi bir insanın diğer insan üzerindeki yasal mülkiyetinden doğmuyor. Ekonomik zorunluluk ve borç esareti yeni köleliğin başlıca unsurlarını oluşturuyor. Ve aslında bu yeni kölelik eskisinden de daha zalim ve insanlık dışı bir sürece tekabül ediyor. Yeni küresel ekonomik ve siyasal sistemin derinleştirdiği adaletsizlik, yoksulluk, yoksunluk ve insan da-

hil olmak üzere, hemen her şeyin ve alanın parayla ölçülebilir bir hale getirmesinin insanlarda yarattığı savunmasızlık, bu tip sömürünün başlıca nedeni ve sorumlusudur. Bu sayıdaki yazıyı okuyunca insanın tüylerini diken diken eden ve insan hakları, demokrasi gibi kavramların havada uçtuğu bir dönemde bütün bunların aslında masaldan mı ibaret olduğu sorusunu sorduran bir kitaba ve aktardıklarına yer vermek istedim. “**Kullanıp Atılanlar: Küresel Ekonomide Yeni Kölelik**” isimli kitap dünyanın en önemli kölelik uzmanlarından biri olan **Kevin Bales** tarafından yazıldı. Yazar Tayland,

olarak ortaya koyar. Ancak borcunu ödemek için yapacağı hizmetin neleri içereceği ve ne kadar süreceği belirsiz olduğundan, harcanan emek bir türlü asıl borcu karşılamaya yetmez. Borç bir sonraki kuşağa da aktarıldığında bir nesil tamamen köleleştirilmiş olur. Diğer yaygın kölelik biçimlerinden birisi ise “sözleşmeli kölelik”tir. Yazarın deyimi ile sözleşmeli kölelik çağdaş çalışma ilişkilerinin yeni köleliğin gizlenmesine nasıl alet edildiğini gösterir. Bu kölelik tipinde sözleşmeler, muhtemelen bir atölye veya fabrika işini güvence altına almak için düzenlenmiştir. Böyle bir sözleşme ile çalıştırılan işçiler çalışma mekânlarına geldiklerinde kendilerini köle olarak bulmaktadırlar. Sözleşmeler kişiyi kandırmak için verimli bir zemin hazırlar. Herhangi bir sorun olduğunda da ellerinde resmi mercilere sunulacak bir belge olduğundan köleliğe meşruiyet kazandırır. Oysa sözleşmeli işçi olarak görülen kişi, şiddetle tehdit edilen, hareket özgürlüğü kısıtlanmış ve emeğinin karşılığında tek kuruş ödenmeyen bir köledir.

İngiltere’de de var Türkiye’de de

Yeni kölelik, daha çok Güneydoğu Asya’ya, Kuzey ve Batı Afrika’ya ve Güney Amerika’nın bazı bölümlerine özgü bir sorun olarak değerlendirilebilir. Ancak yeni kölelik dünyanın sadece yoksul ülkelerinde görülüyor. İnternette basit bir tarama ile ulaştığımız bir haber 240 yıl önce köleliği kaldırmış olan İngiltere’nin göbeğinde dahi köle olarak çalıştırılan insanların olduğunu gösteriyor. CNN Türk’ün 12.09.2011 tarihli haberine göre, İngiltere’nin başkenti Londra’nın kuzeyindeki Bedfordshire’da yaklaşık 24 kişinin köle olarak barakalarda tutulduğu ve çalıştırıldığı ortaya çıkmıştır. İngiliz polisi bazı kişilerin 15 yıl boyunca köle olarak tutulduğunu, insanların kandırılarak buralara getirildiği, ancak buralara geldiklerinde saçlarının kesildiği, atların

taşındığı vagonlarda, köpek kulübe-lerinde, eski karavanlarda tutulduğu, çalışmalarının karşılığında hiç para almadıkları ve çok az yemek verildiğini söylüyor. Ya Türkiye’de bu şekilde yaşayan ve çalışan insanlar var mı?

Yine internette küçük bir gezinti yapmak bu durumun varlığını ortaya koyuyor. Örneğin doğu ve güneydoğu illerinden işçi simsarları tarafından ailelerinden haftalık 40-50 TL’ye kiralanıp Adana’ya getirilip, pamuk tarlaları ve narenciye bahçelerinde köle gibi çalıştırılan 10-18 yaş aralığında olan 58 çocuğun 2006 yılında yapılan bir operasyonla kurtarıldığı, bu çocukların yemek, banyo ve tuvalet ihtiyaçlarını kaldıkları depolarda giderdikleri, akşam verilen patates ve bulgur pilavını yedikten sonra yan yana dizilmiş portakal kasaları üzerinde ya da yere serilen şiltelerde uydukları, haftada 40 TL’ye günde on saat çalıştırıldıkları haberine rastlıyoruz. Yakın geçmişte “Samsun’da köle pazarı” başlığı altında Sinop’ta Durağan’ın dağ köylerinde çocukların kiraya verildiği haberi yapılmıştı. Veya Kozan’da köle pazarı başlığı altında yaşları 13 ile 65 arasında değişen engellileri boğaz tokluğuna yıllardır tarlalarında çalıştırdıkları için göz altına alınanların haberi... Sözün özeti; yeni tür kölelik dünyanın her yerinde. Gelişmiş olarak adlandırılan ülke-

lerde dahil bugün yaşayan kölelerin sayısı, Atlantik ötesi köle ticaretinin yaşandığı dönemde Afrika’dan kopartılan insanların sayısından çok daha fazla.

Yeni kölelik eskisinden daha ucuz ve daha kârlı!

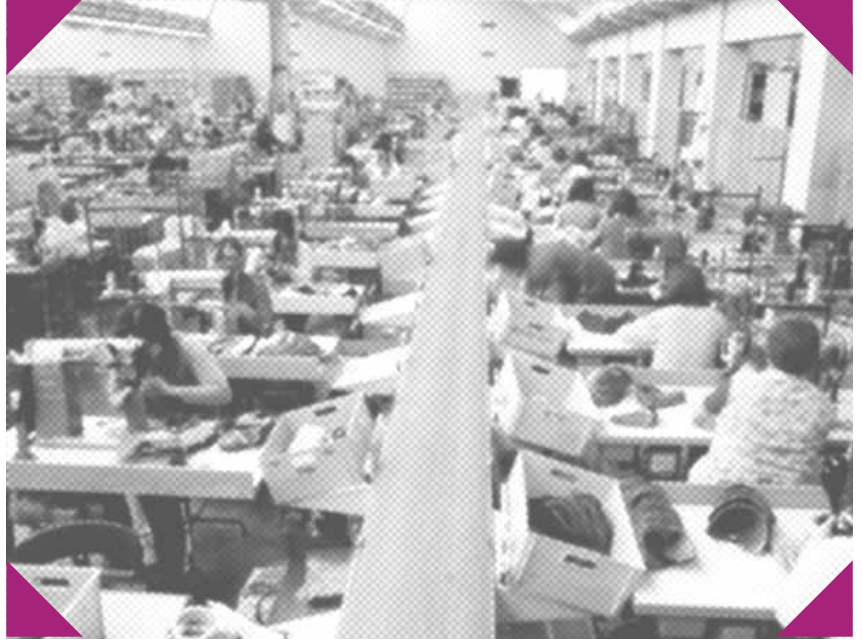
Yazar şöyle diyor; “kölelik kârlı bir iş ve gelirlerden giderleri çıkardık-tan sonra ortaya çıkan o nihai rakamın büyüklüğü, her şey için geçerli bir mazeret.” Yeni kölelikse eskisinden çok daha kârlı bir iş. Çünkü modern köle sahipleri kendi ülkelerinin insanlarını köleleştirerek, eski tip köleliğe göre önemli bir maliyet avantajı elde etmektedir. 19. yüzyıl-da köleleri Amerika’nın güneyine, binlerce kilometre uzaktan taşımak oldukça maliyetliydi. Oysa komşu köyden ya da yakın bir çevreden köle getirmek ulaşım maliyetlerini düşürüyor. Bu nedenle yeni kölelik eskisinden farklı olarak ırk, ten rengi veya din ile değil ne kadar “savunmasız” oldukları ile ilgilidir. Artık köle ararken rengine, dinine, kabilesine bakılmıyor; bir insanın köle olabilmesi için kandırılabilir kadar saf, güçsüz, yoksul ve yoksun olması yeter.

Yeni köleliğin ortak paydası “yoksulluk”, “savunmasızlık” ve “şiddet”tir.

Bir başka nedenden dolayı da yeni kölelik eski kölelikten daha ucuz ve daha kârlı. Bir başkası üzerinde yasal mülkiyete sahip olan efendi kölenin yatacak yerinden beslenmesine, ölene kadar bakımından sorumluydu. Ancak yeni kölelikte köle sahipleri bunların hiç birinden sorumlu olmadığı gibi, köle hastalandığında veya yeterince kâr getirmediğinde kolayca kapı dışarı edilmektedir. Tıpkı bir bisiklet, bir bilgisayar veya bir kağıt mendil gibi işe yaramaz hale geldiklerinde kullanılıp atılmaktadır. Örneğin, “*Tayland’da seks kölesi olarak çalıştırılan kızlar o kadar ucuz ki, genelev sahipleri uzun vadede onların bakımı üzerine hiç kafa yormaya gerek duymuyorlar. Zaten çalışma hayatları iki, üç taş çatlasa beş yıldır.*” Nasıl olsa kızdan sağlanabilecek kâr elde edildikten sonra, onu taze olanla değiştirmek çok ucuz ve kârlı bir iştir!

Bedenlerin ucuzluğu açıkça ilan edilebilmektedir. Örneğin seks turizmine atılmış Avrupalı şirketlerden birisi Avrupalı müşterileri çekmeye çalışırken “*burada bir kız satın almanın, bir paket sigara almaktan farklı olmadığını hissedeceksiniz.*” ifadesini açıkça kullanmaktan çekinmediği görülebilmektedir.

O halde yeni köleliğin ortak özelliklerini, eski köleliğe göre farklılığını ortaya koymak önemlidir. Yeni kölelikte yasal mülkiyetten kaçınılır, köle için çok düşük bedeller ödenir, köle çalıştırmanın sağladığı kâr çok yüksektir, köle olmaya kandırılabilir kadar savunmasız, yoksul olan potansiyel kölelerin sayısı çok fazladır, köleler kullanılıp atılır, köle ile olan ilişki kısa vadelidir, etnik farklılıkların hiçbir önemi yoktur. Yeni kölelerin şiddet, zorlama ve ekonomi harici baskı ile elde tutulduğu ve çalıştırıldığı ise bir başka gerçek. Bu yeni kölelerin emeğinin kullanıldığı işler ve ürettiği mal ve hizmetler yerel ve basit işlermiş gibi görünse de, çoktan küresel mal ve hizmet

akışına katılmış ve evlerimize ucuz mallar olarak girmiş durumda. Yeni köle ekonomisinin küresel ekonomi için yarattığı değer inanamaz boyutlara ulaştığı tahmin ediliyor. Uluslararası şirketlerin, daha aşağıya çekilmesinin imkânsız olduğu bir maliyetle elde edilen yeni köle emeğinin ucuzluğunu göstererek, (başka bir ifade ile işçiler arasındaki rekabeti derinleştirerek) fabrikalarda çalışan işçilerin ücretlerini düşük tutmaları bu değeri daha da büyütüyor.

Kullanılıp atılanlar: Yeni kölelik

Dünyada eski köleliğin yerini çok büyük bir hızla yeni tarz köleliğe bırakması sürecinde iki önemli unsur olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi 1945 yılından bu yana dünya nüfusunun üçe katlanmasıdır. Ki bu artış daha çok köleliğin sürdüğü ülkelerde gerçekleşmektedir. Bu ülkelerin birçoğunda nüfusun neredeyse yarısı çocuk. Küresel ekonomiye entegrasyon sürecinde daha da yoksullaşan bu ülkelerde sürekli artan işsizlik ve kaynakların tükenmesi korkusu insanların umudunu tüketiyor ve yaşamları ucuzlatıyor. Diğer önemli bir unsur küresel ka-

pitalizmin ve aktörlerinin dünyanın her yerini pazar için üretmeye ve tüketmeye uyumlaştırmak için geliştirdiği sosyal, siyasal ve ekonomik politikaların dünyanın yoksul ülkelerinde yarattığı hızlı sosyal ekonomik değişimlerdir. Paranın kendi ahlâkını dayattığı ve tüm kaygılarımızın önüne geçtiği günümüzde demokrasi, insan hakları gibi kavramlar havada uçurken; Pakistan’da cehennem sıcakını aratmayan tuğla fırınlarında borç esareti altında gün boyu çalıştırılan kadın, erkek ve çocukların, daha çok çocuğa benzediği için daha fazla para eden, köyünden ve yuvasından kopartılmış, bir paket sigara fiyatına pazarlanan 12 yaşındaki bir seks kölesinin, yaptıkları iş karşılığı sadece bir tas kap yemek olan ve cezaevi kampına benzeyen işyerinde borç esaretinde tutulan Brezilyalıların, üretimin insan gücüyle yapıldığı teneke kutu atölyelerinde borç esaretinde çalıştırılan çocukların, yoksulluk içine düşmüş aileleri tarafından kiralanan Türkiyeli çocukların, devlet destekli inşaat projelerinde çalıştırılan Hindistanlı köle işçilerin, özetle yeni kölelerin çıkmayan sesini duyan varmı? ■

Kadınlar eviçinde ve dışındaki emeklerini konuştular

12-13 Kasım 2011 tarihleri arasında Sosyalist Feminist Kolektif İstanbul'da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin Fındıklı Kampüsü'nde bir Kadın Emegi Konferansı düzenledi. Konferansta eviçi emeğinden, küresel kadın emegi sömürüsüne kadar her şey konuşuldu, tartışıldı.

500'e yakın kadının katıldığı konferansın konukları "Marksizmin Feminizmle Mut-suz Evliliği" isimli çalışmasıyla kadının ev içi emeğinin görülmesi konusunda çığır açan Amerikalı feminist araştırmacı **Heidi Hartmann**, bakım emeği konusunda yapmış olduğu çalışmalarla tanınan İngiltere'deki Leeds Üniversitesi'nden **Jean Gardiner** ve küreselleşme ve kadın emeği üzerine çalışan ve Fransa'da yaşayan Japon araştırmacı **Helen Hirata** idi.

Türkiye'deki kadınların ev içinde ve dışında harcadığı emeği ve kadın hareketinin gelecek perspektiflerini ise **Gölnur Savran** anlattı.

Sosyalist Feminist Kolektif tarafından düzenlenen konferans, 12 Kasım Cumartesi günü kolektiften **Yasemin Özgün**'ün açılış konuşması ile başladı.

Daha sonra Heidi Hartman *Kapitalizm ve Patriyarka* başlıklı bir sunum yaptı. "Marksizm kadınların ezilme durumunu kapitalizmle açıklıyor. Evet, kapitalizm kadınları eziyor ama bu yanıt eksik bir yanıt oluyor. Kadınlar aynı zamanda erkekler tarafından da eziliyor. Ev işlerinde eziliyorlar" sözleriyle konuşmasına başlayan Hartman, erkeklerin çıkar sağladığı tek alanın aile içi üretim ilişkileri olmadığını, onların iş alanlarında da daha iyi koşullarda çalıştıklarını, daha iyi ücret aldıklarını vurgulayarak "Kapitalizm sadece iş alanlarında değil. Ev içinde de kapitalizm var." dedi.

Hartman'dan sonra söz alan Jean Gardiner'in konusu bakım emeğiydi. Gardiner: "Evde kadının ya da kız çocuğunun, koca ya da babaya yaptığı ücretsiz hizmetlerin bütünü 'bakım emeği'dir." diyerek başladı konuşmasına. Daha sonra bakım emeğinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bir ağırlığı da olduğunu, aile ilişkisinin devamı için bir zorunluluk olarak algılandığını altını çizdi. Bakım işlerinin kadınların başına kalmasının onlara bir bedel ödettiğini belirten Gardiner bunu "toplumsal cinsiyet cezası" olarak tanımlayarak şöyle konuştu: "Toplumsal cinsiyet cezası dünyanın her yerinde var. Eşitliğin en fazla sağlandığı, ikili kariyer modelinin en yaygın olduğu İskandinav ülkelerinde dahi, toplumsal cinsiyet bedeli ödeniyor. Şu aşamada önemli olan bu bedeli, özellikle az gelişmiş ülkelerde nasıl azaltabileceğimiz." Değişimin, anne ve kız çocuğu ilişkisinden

başlayacağını söyleyen Gardiner, "Patriyarkanın kırılması anne ve kız çocuğu ilişkisinden geçiyor. Anne, kız çocuğuna eşitlikçi bir eğitim vererek değişimi başlatıyor" diye konuşmasını sürdürdü.

Ücretli kadın emeği

Konferansın ikinci günü Helena Hirata ile başladı. Küreselleşmenin cinsiyetli yapısı ve cinsiyete dayalı uluslararası işbölümü üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapan Hirata, "Esneklik ve Ücretli Kadın Emeği" başlıklı konuşmasında, profesyonel çalışmada, ev içi çalışmada ve ücretli kadın emeğindeki değişimleri ele aldı. Sosyal eşitsizliklerin çalışma hayatına yansımaları olduğunu söyleyen Hirata, küreselleşmenin istihdamı nasıl etkilediğine de değinerek "Küreselleşme ulusal pazarların birbirine bağımlı olmasını sağlıyor ve homojenleşme anlamına gelmiyor. Bence sermayenin

uluslararasılaştırılması, çalışmanın heterojen durumunu artırıyor ve ekonomik faaliyetlerin yapısını değiştiriyor. Dolayısıyla istihdamın kalitesini olumsuz etkileyecek özellikleri var." dedi.

Kadın Emegi Konferansı'nın son oturumunda ise Gölnur Savran günümüzde feminist politikalar konulu bir sunum yaptı. "Kadınlar artık 'hayır' demeye, direnmeye başladıkları için Türkiye'de kadına yönelik şiddet artıyor." tespitinde bulunduktan sonra şöyle konuştu "Hükümet politikaları ve neoliberal politikalar birlikte oluşuyor. Aileci muhafazakâr politikalar ile soyut eşitlik politikaları birlikte uygulanmaya çalışılıyor. Kadınlar özellikle soyut eşitlik politikaları ile ezilmek isteniyor."

İki gün süren konferansta, salon doluydu ve ev emekçisi kadınlardan akademisyen kadınlara kadar herkes soruları ve katkılarıyla tartışmaları zenginleşti. ■

Türkiye'de kuzeyle güneyin en kötü yanları birleşmiş

Ücretli kadın emeğinin küresel kapitalizm koşullarındaki durumunu anlatan Helen Hirata ile yarım saatlik yemek molasının 10 dakikasında Petrol-İş Kadın için konuştuk. İşte alabildiklerimiz.

Sezen Yalçın

Küreselleşmenin erkek ve kadın istihdamı açısından farklı sonuçları var dediniz, bunun ortaya çıkış biçimlerini anlatabilir misiniz?

Erkekler için iş imkânları kısıtlanırken, dünya genelinde kadınlar için iş imkânları küreselleşmeyle birlikte arttı. Ama nitelikli bir istihdam artışından bahsetmek mümkün görünmüyor. Artan işler çoğunlukla esnek ve güvencesiz. Hem kadınlar hem erkekler açısından ortak bir şey var: çalışma koşulları ağırlaştı.

Bu ağırlaşmayı Kuzey'deki ve Güney'deki kadınlar nasıl yaşıyorlar?

Kuzey'de kadın istihdamı açısından daha ziyade yarı zamanlı işler arttı. Güney'de

enformel istihdam iyice yaygınlaştı. Türkiye'de bu iki tip çalışma koşulunun en kötü yanlarının birleşmesi olan bir başka durum var. Hem yarı zamanlı çalışma artıyor hem de enformelleşme.

Bunun nedeni ne olabilir?

Çünkü Türkiye hem Avrupa ülkelerinin bazı özelliklerini taşıyor hem de Latin Amerika ülkelerinin. Latin Amerika ekonomileri gibi kurumsal olarak zayıf bir ekonomi. Bu da yarı zamanlı işlerin güvencesiz ve esnek olması sonucunu doğuruyor.

Üretimin emek yoğun bölümünün Türkiye gibi ülkelere kaydırılmasının kadın emeği açısından sonuçları neler olabilir?

Küreselleşme kadınları doğrudan ilgilendiren bir mesele bence. Kadınların küreselleşen üretim sisteminin yeniden organizasyonunda önemli rolü var. Küreselleşmenin sonucu olarak düşük ücretli işler her zaman kadınların payına düşüyor. Bu işgücünü kadınlılaştırıyor. Kadın emeğinin

daha kolay düzenlenebiliyor olması, küreselleşen üretimin yeniden örgütlenmesinde önemli rol oynadı. Son 20 yıldır küreselleşmenin doruk noktasında kadın istihdamının artmasını, tesadüf olarak görmüyorum; piyasanın yeniden organizasyonu için buna ihtiyaç vardı. Ücretler düştü, güvencesizlik arttı.

Küreselleşme güneydeki kadınların durumunu daha ağırlaştırıyor, bu durum kadın dayanışmasını, kadınların ortak mücadelesini etkiler mi?

Bu merkezi bir soru. Bu noktada, kadın hareketinin çalışmalarını bakım emeği ve göç üzerine yoğunlaştırması gerekiyor. Kuzey'deki kadınların istihdamda katılabileceği Güneyli göçmen kadınların onlar üzerindeki bakım emeğinin üstlenmesi ile mümkün oluyor. Göçmen kadınların hayat koşulları çok zor. İşveren ve işçi kadınların arasındaki dayanışma üzerinde de düşünmek gerekiyor elbette bu noktada. ■

Yirminci yüzyılın başında ev kadınlığı

Dünyanın her tarafında sendeleyeni ülke ekonomilerinin yükünü her zaman kadınlar taşıdı. İşler kötüye gidince işine ilk son verilenler kadınlar oldu, onları eviçi görevlerine döndürmek için teoriler icat edildi. Ev kadınlığı ideolojisi gazeteler dergiler aracılığıyla, yaygınlaştırıldı.

Çünkü, iş erkekler içindi, kadınlara sadece aile uygun görüldü. İş yerinden ayrılmanın sorumluluğu kadınlara yıkmak iyi düşünülmüş bir çözümdü. Bu nedenle mutfağa geri dönüş coşkusu kamçlandı. Devreye "eğitimi olarak anne modeli" sokuldu. Yeni bir aile ekonomisi icat edildi. Bunun teorisi ise Taylorizmdi.

Eğitimi anne modeli

Taylorizm aslında 19. yüzyılın başında

sanayide verimliliği artırmak gerekçesiyle endüstri mühendisi Frederick W Taylor tarafından ortaya atılan bir düşüncedir. Endüstriyel yönetimi bir "bilim" olarak algılayan Taylor'un düşüncesi, fabrikalarda, sanayide bilimsel yönetim teorisi olarak açıklanabilir. Dönemin fabrika yönetiminin idari mekanizmalarını amatör ve ilkel bulan Taylor, işteki yönetimin disipline edilmesi için işçilerin yönetimle işbirliği içinde olmasını, bunun bilim yoluyla, iyi belirlenmiş kanunlar, kurallar ve ilkelerle olabileceğini savunmuştur. Eğitim, işçinin, en etkin biçimde çalışmasını sağlayan önemli bir araçtır. İşyerlerinde daha hızlı tempo ile çalışma, ancak yönetsel olarak ortak bir standartın getirilmesi ile olabilir. Bu ise iyi bir organizasyon ve yönetimle mümkün olur. İşler pratik kurallar ya da işçilerin yeteneklerine göre değil, bilimsel rasyonel bir şekilde yerine getirilerek, hareket ve zaman prensibine göre fabrikanın üretkenliği artırılabilir. Taylor'un bu fikirleri 1. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkede, özellikle de ABD, Fransa, Almanya'da fabrikalarda uygulanmıştır.

20. yüzyılın başında bu düşünce ev işine de uygulandı. Bilimsel yönetimin prensipleri sa-

nayiden evlerin yöntemine kadar her alanda uygulanabileceği düşüncesi giderek gelişti. Fabrikada işe yarayan yöntem, evde de işe yarayabilirdi. Fabrika işlerini yapmanın rasyonel yolu olduğu gibi, ev işlerini yapmanın da rasyonel yolu olabilirdi. Ev işini öğretmek için yeni okullar ve yetişkin eğitim kurumları açıldı. Ev idaresinin nasıl olacağı, kadınların bu konuda nasıl davranacakları, nasıl tutumlu olacakları, israftan nasıl kaçabilecekleri, az gelikle nasıl evin geçindirileceğinin reçeteleri açıklandı. Akılcılaştırılmış ev işçisi icat edildi.

Ev işini öğretmek için yeni okullar ve yetişkin eğitim kursları açıldı. Bu kurslardan çoğunlukla orta sınıfa seslendi. İşçi sınıfından kadınlara israftan nasıl kaçınılacağı ve eldeki malzemelerle nasıl mucizeler yaratılacağı, yani az bir bütçe ile nasıl idare edilebileceği öğretildi. İşçi erkekler adil ücret için sendikalarda savaşıırken, işçilerinin karılarının ev bütçesini sonuna kadar zorlayarak idare etmeyi öğrenmeleri istendi.

Örneğin 1923'te Fransa'daki ilk ev fuarı, orta sınıf evli kadınlar için yeni ev aletlerinin tanıtılmasını sağladı. Kadınlar bu ev aletlerini edinmeli, daha az fakat akılcıca tüketerek ailenin sosyal sermayesinde pay sahibi olabiliyorlardı. 1930'larda Almanya'da ev idaresi yarışmaları icat edildi. Kadınlar yeni ev idaresinin tekniklerini öğrenmeye teşvik edildiler. Almanya'da 1934 yılı ev kadınlarının yılı olarak ilan edildi. 1936'da Türkiye'de düzenlenen yarışmanın adı "Ev Kraliçesi" idi. Bu konudaki bilgiye aşağıda yer verilecektir.

Türkiye'de akılcı ev kadınlığı modeli

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de de benzer çalışmalar yapıldı. Hem işte hem de evde bu yöntemin geliştirilmesine önem verildi. Kız Enstitülerinin açılması ilk aşamalardan biriydi. Unutmadan Osmanlı imparatorluğu döneminde 1869 yılında açılan kız

Kadınları eviçlerine döndürme konusunda bilim de zaman zaman araç olarak kullanıldı. Çeşitli kitaplar yayımlandı, bu düşünceyi destekleyen anketler bile yapıldı. Düzenli aralıklarla yapılan bu anketler ülkelerin kamuoyunda yayımlandı. Belçika, İtalya ve Avusturya'da bu anketlere cevap verenlerin çoğunluğu evli kadınların çalışmasının yasaklayan yasaların çıkarılmasını önerdiler. Kadınlar eve geri dönerse, kadınlar yerine erkekler işe alınmalıydı. Bu durumda erkekler için iki kat ücret bile verilebilirdi. Avusturya bu fikri uygulamaya koydu. Sanayide annelik ödeneğini ödeme zorunluluğu ortadan kaldırıldı. Ancak bunun yerine erkekler için daha fazla ücret vermek zorunluluğu hasıl oldu. Katolik işverenler daha da ileri gitti. Çocuklu kadınlara iş vermeme kararını aldı.

Evli kadınların çalışması genellikle makbul görülmedi. 1929'da İngiltere'de kocanın işsiz ya da sakat olduğu gösterilmedikçe, evli kadınlar işsizlik yardımından yoksun bırakıldı. Almanya'da 1935'te işten ayrılmak isteyen nişanlı kadınlara kredi verilmesi kararlaştırıldı. 1937'de evli kadınlar devlet memurluğundan dışlandı.

sanayi mekteplerinin bu okulların ilk örnekleri olduğuna ekleyelim.

1928'den itibaren açılan kız enstitülerinin kuruluş amacı, genç kadınları "ileri bir aile müessesesinin içinde ev işlerini yapmada bilimsel yöntemlere göre bir anne olarak eğitmektir". Kız enstitüleri rasyonalite, düzen, disiplin gibi fikirlerin gelişmesine katkıda bulunacaktı. Aşçılık, dikiş dersleri öğrencilere Taylorcu verimlilik değerleri doğrultusunda verildi. Dikiş "en iyi tek yol"la ve "standart bir uygulama"ya göre biçimlendirildi.

Bu okullarda yetişen genç kızlar bu fikirleri evlerine taşıyabileceklerdi. 1940 yılına dek Türkiye'nin her tarafında 32 kentte 35 Kız Enstitüsü açıldı. Evlenmiş, çocuklu, yetişkin kadınlar da unutulmadı. Onlar için Akşam Kız Sanat okulları açıldı. Bu okullar kasabalarda da yaygınlaştı. Bu okulların amacı, "Yetişkin kadınlarımıza ileri bir ev ve cemiyet hayatının pratik metodlarını, bilgilerini öğretmek, çocuklarını fenni bir bakımla yetiştirmek" olarak açıklandı. Olgunlaşma Enstitüleri de açıldı. Kadınlar yukarıda sayılan tüm bu okullarda ev idaresi tekniklerini öğrenmeye teşvik edildiler. Türk kadınları işlerini rastgele yapmayacaklardı. Her işin "münasip" bir zamanı vardı. Ev kadını, işlerini belirlenmiş zaman tarifesine uygun olarak yapmalıydı.

Ev kadını köşeleri

Okulların programlarında belirtilen tüm bu amaçların desteklenmesi için çeşitli çalış-

malar yapıldı. Bu konuda en önemli araç basındı. Türkiye'de dönemin gazetelerinde bu konuda çeşitli yazılar yayınlandı. Gazetelerdeki haberlerden köşe yazılarına dek bu konudaki gündem canlı tutuldu. "Ev Kadını Köşeleri" sıklıkla yer aldı gazete sayfalarında. Ev idaresi yarışmaları düzenlendi. Sonuçlar kamuoyunda paylaşıldı.

Kadınlara yiyecekleri nasıl ve hangi yöntemle pişirecekleri öğretildi. Yemek tarifleri verildi, ev işleri konusunda pratik bilgiler sıralandı. Ev kadınlığı, çocuk bakımı, alışveriş gibi çeşitli konularda kadınların uyması, dikkat etmesi gereken kurallar açıklandı. Ev, aile ve çocuklara ilişkin haberlere yer verildi. Gazetelerde çocuk bakımıyla ilgili köşelerde sadece annelere doğrudan seslenildi. Babalar cinsiyetçi iş bölümünün gereği olarak kapsam dışında tutuldu. Bu tutum günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Kadınların yaşamı aile içinde çizilmişti. Evliliklerine sahip çıkmaları, ailelerine önem vermeleri, çocuklarını kendileri büyütmeleri, evliliklerinde sorun çıkmaması için eşlerini idare etmeleri, onlara karşı gelmemeleri, itaat etmeleri sabırlı olmaları istendi. Çalışan kadın ise pek makbul görülmedi.

2 Nisan 1936 yılında, Tan Gazetesinde bir okurdan gelen soruya verilen yanıtta olduğu gibi, çalışan kadına olumsuz bakıldı: "Çalışan bir kadınla evlenilir mi?" başlıklı yazıda, maaşının oldukça dolgun olduğunu belirten bir erkek, evlenmek istediği kadının da çalıştığını, çalışan bir kadınla evlenirse mutlu

olup olamayacağını sormuştu. Cevapta, çalışan kadının evini başkasına bırakmış olacağı gerekçesiyle, evin kaybının kadının kazancından fazla olacağını, bu nedenle kadının çalışmaması şekline bir açıklama yapılmıştı. Bu görüş, "bir erkek, 'haklı olarak' karısının vaktinin büyük kısmını dışarıda başkalarının yanında geçirmesini istemez. Bu durum aile bağına zayıflatabilir. Zaten erkeğin maaşı kadından yüksektir. Bir kocanın karısının yalnızca evinde çalışması daha makuldür." yargısıyla da desteklenmeye çalışıldı.

Aynı gazetenin 9 Nisan 1936 yılındaki sayısında "Ev Kadını değilim!" başlıklı bir yazıda, bu kez yakında evlenecek olan bir kadın, çalışan bir kadın olarak endişelerine yanıt aramak istemiştir. Kadın okur. ev işi yapmayı bilmediği, bunu nişanlısından sakladığı, nişanlısının maddi durumunun çok iyi olmamasından dolayı yardımcı da tutamayacaklarını, bu yüzden düzensiz bir evde nişanlısının sevgisinin biteceğinden korktuğunu, bu durumda evlenip evlenmeme konusunda kararsız kaldığını yazmıştı. Gelen cevapta verilen tavsiye, işinden ayrılması ve ev kadınlığını öğrenmesi yönündedir. Zira tertipli olmayan bir evde, tatsız yemeklerin bulunduğu bir sofrada ve söküğü dikilmemiş bir cekette kocanın sevgisi sona erebilir. Yardımcı tutmaya da gerek yoktur. Bunun yerine, okur işinden izin alıp en kısa zamanda ev kadınlığının öğretildiği Kız Sanat Okullarından birine gitmelidir! ■

Ev Kraliçesi Müsabakası

Tan gazetesi tarafından düzenlenen "Ev Kraliçesi Müsabakası"yla ilgili duyurular, bilgiler, röportajlar ve fotoğraflar gazetenin sayfalarında ayrıntılarıyla yer almıştır. 21 Mart'ta 1936'da başlayan ve 23 Nisan'da sonuçları açıklanan bu yarışmanın düzenleniş amacı, ev kadınlığını teşvik etmek ve onlara ev sevgisine kuvvetlendirmek ve onları ev kadınlığının incelikleri konusunda sınavdan geçirmek olarak ifade edilmiştir:

"Tan Gazetesi, Güzide Türk kadınlığı arasında ev sevgisini daha ziyade kuvvetlendirmek maksadı ile, Türk kadınlığını, hem varlığının asıl manasına bağlayan ev kadınlığına ait

bütün sahalarda teşvik etmek, hem de kıvrak ve zeki ellerinin bütün kabiliyetlerine bir tecelli fırsatı vermek için bu müsabakayı tertip etti."

"Ev Kraliçesi" yarışması aile ve ev bağına kuvvetlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Zira kadınlar evdeki düzeni sağlayan aileyi ve evliliği ayakta tutan, kendilerini çocuklarını en mükemmel şekilde yetiştirmeye adanmış anneler olarak tanımlanmışlardır.

İki ay süren bu yarışmanın tüm süreci gazete sayfalarında yer almış, kazananlara hediyeler verilmiş, isimleri yayınlanmıştır. Yarışmada kadınların sınav edileceği konular: Biçki-dikiş, yemek pişirme, ev idaresi ve çocuk bakımı alanlarındadır. Sınav yerleri yukarıda bahsedilen kadınlık eğitiminin verildiği okullar olan kız sanat mektepleridir.

İstanbul'da Üsküdar, Beyoğlu, Selçuk Kız Sanat Mektepleri mekan olarak kullanılmıştır. Yarışmaya 500 kadın katılmıştır.

Kadınlığı ve özellikle ev kadınlığını kadınlara öğretmek ve yurda faydalı olmak düşüncesi her vesileyle vurgulanmıştır. Biçki dikiş imtihanlarına katılan yarışmacılardan biriyle yapılan 26 Mart tarihli "Erkek gibi tabanca kullanmasını bilen bir kadın" başlıklı röportaj bile, bu düşüncüyü temel almıştır. İyi bir ev hanımı olduğu ve çocuklarını yurda faydalı bireyler olarak yetiştirmek için çabaladığı belirtilen yarışmacı Nazmiye hanımın ev işleri dışında tabanca kullanmayı bilmek gibi başka meziyetleri de vardır, yazar sözlerini şöyle tamamlar: "Bu erkekçe hareketleri, ona kadınlığını unutturamamış; 'O, Ev Kraliçesi' yarışmasının tüm imtihanlarına girecek!" ■

Seramiğin Öncüsü FÜREYA KORAL

Hasta yatağında başladığı seramik çalışmalarını sürdürerek çok önemli eserlere imzasını attı. Türkiye'deki ilk seramik atölyesini de kuran Fürey'a'nın hayatı, romanlara da konu oldu.

Cemile Bulut

Osmanlı'nın son döneminde yetişen Fürey'a Kor'al, kadın haklarının tanınmadığı ve kadının yok sayıldığı bir sosyal ortamda yetişti. Ama aynı zamanda Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki birçok yenilik uygulamasına da tanıklık etti. Bunlar: Cumhuriyet'in ilanı-yla ardı ardına gerçekleşen birçok devrim arasında 1926 Medeni Kanun'un kabulü, 1930 yılında kadına seçme ve seçilme haklarının tanınması, kadınlara kazandırılmak istenen toplumsal statü için çok önemli adımlardı.

Fürey'a Kor'al, 1910 yılında İstanbul Büyükkada'da doğdu. 1927'de Notre Dame de Sion Kız Lisesi'nden mezun oldu. Bir süre İstanbul Üniversitesi'nde Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne devam etti. Dönemin ünlü Macar keman virtüözü, Charles Berger'den özel keman dersleri aldı.

Hüzün verici kuşlar

1940-1944 yılları arasında müzik eleştirileri yazdı ve çeviriler yaptı. 1947'de Lozan'da seramik çalışmalarına başladı. Ardından tanınmış Fransız seramikçi Serré'nin desteği ile Paris'te özel bir seramik atölyesinde çalışmalarını sürdürdü. İlk seramik

ve taşbaskı sergisini 1951'de Paris'te açtı. Aynı yıl yurda döndü, Maya gale-risinde yapıtlarını sergiledi. Yurtiçi ve yurtdışındaki çeşitli sergilere katıldı, ödüller aldı. Kor'al, 1997 yılında 87 yaşındayken hayatını kaybetti.

Çalışmalarına litografi ile başlamış, renk renk duvar panoları, tabaklar, evler ve insanlarla sürdürmüştür. Yaşamına ateş ve sır'a biçim vermiş Fürey'a Kor'al.

“Yürüyen İnsanlar” adlı heykelticikleri birçok büyük ebattaki çalışması kadar etkileyicidir. Bu heykelticikler yaşamı ve insanı özetler adeta. Dostluklarından ve sürekli müzik dinleyerek beslenen bir ruhtur o.

Fürey'a'nın kuşları, balıkları, evleri ve insanları yaşama dair izler bırakan anlatım araçları. İncelikli, naif, coşkulu, özgür ve kimi zamansa hüzün vericidir.

Fürey'a Kor'al vereme yakalanmasının ardından tedavisi sırasında başlamıştır seramik çalışmalarına. Niçin seramiğe yöneldiğini şöyle açıklar kendisiyle yapılan bir söyleşide: “Başlangıçta 1947-1951 arasında tedavi görürken, doktorlar ciğerlerimle uğraşırken ben de kağıtlarla, boyalarla, çamurla uğraşmaya koyuldum. Yani önceleri heykel, resim ve seramik hep vardı benim için... Sonra... sonra seramiği seçmemin tek nedeni çok sevmem. Çamurla, toprakla oynamayı çok sevdim...” Türkiye'nin ilk seramik atölyesini de Fürey'a Kor'al kurdu. Bu atölye o dönemin sanat ve düşünce insanlarına ev sahipliği yaptı. Yaşar Kemal'den Ahmet Hamdi Tanpınar'a, Bedri Rahmi Eyüpoğlu'ndan Abidin Dino'ya kadar dönemin ünlü edebiyatçı, sanatçı, kültür ve düşünce insanlarını atölyesinde ağırlayan Fürey'a Kor'al, öğrencilerine de burada ders veriyordu.

Litografi Nedir?

Taş baskısı. Kalker bir taş üzerine, yağlı bir madde ile çizilmiş yazı ve resimleri basma suretiyle çoğaltma sanatıdır.

Zeynep Oral'ın “O Güzel İnsanlar” kitabından:

“Tek başına bir kadın olmak bana zor gelmedi. Çünkü ekonomik özgürlüğüm vardı. Bu özgürlüğü kendi çalışmamla kazanmıştım... Aslında her şey ekonomik özgürlükle, bağımsızlıkla başlıyor... Bu arada çeşitli acılar yaşamadım mı? Elbet yaşadım. Ama bunlar daha çok çalışmamla ilgiliydi. Sanatımda sürekli kendimden şüphe ediyordum. Yaptığının iyi olup olmadığından emin değildim. Her istediğimi söyleyemiyordum. Kolaya kaçıyor muyum? Yaptığıma süsleme katıyor muyum? Böyle tedirginlikler...” F. Kor'al

Başlıca eserleri:

- Marmara Oteli Lobisi'nde duvar panosu (1960)
- Ankara Ulus Çarşısı'nda duvar panoları (1962)
- Ankara Tam Sigorta Binası'nda duvar panoları (1969)
- Manifaturacılar Çarşısı'nda duvar panosu, Unkapanı / İstanbul (1969)
- Divan Pastanesi'nde duvar panosu, Taksim / İstanbul (1968)
- Hacettepe Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi'ndeki duvar panosu, Ankara (1965)

Divan Pastanesi'ndeki panonun bir bölümü

Korktukları sel değil işten çıkarılmaktı

2009 yılının eylül ayında 8 kadın işçi sürgülü kapılı, camsız, oturaksız bir minibüsün içinde sele kapılıp, boğularak yaşamlarını yitirdiler. Bu bir iş kazası değil, iş cinayeti idi. Kadınlardan oluşan **Tiyatro Güzel Şey**, bu trajik ölümleri, oyunlaştırdı. Gösterimi hâlâ devam eden SEL isimli oyunun yönetmenleri oyunu anlattılar.

Neslihan Karatepe
Tuğçe Şentürk

9 Eylül 2009 tarihinde İstanbul'daki sel felaketinde, sekiz tekstil işçisi kadın bir panelvanın içinde boğularak öldü. Aslında o kadınlar, onları sıkıştırdığımız köşede, nefes alamadıkları için boğuldu.

Birey olmalarına izin vermedik, çalışmalarını kendi bağımsızlıkları için değil eve sağladıkları katkı için destekledik. Hayallerini gerçekleştirmeleri için kapıları açmadık.

Hayalleri olduğunu bile fark etmedik.

Biz sadece seyrettik..

Seyrettik... başımızı çevirdik.

Seyrettik.... kanal değiştirdik.

Seyrettik... çünkü bunu değiştirecek vaktimiz yoktu.

Dediler, sele kapılarak can veren sekiz kadın işçinin öykülerini anlattıkları oyunlarında. Biz de kadın emek tarihine bu oyunun tarihini düşelim istedik ve Tiyatro Güzel Şey tarafından sahneye konulan Sel isimli oyununun kadın yönetmenleri Ayşe Burcu Eren ve Esin Taşçı ile sergiledikleri SEL'i konuştuk.

Böyle bir oyun yazma bir araya gelme fikri nasıl doğdu?

Esin oyunu yazmaya başlamış ve bana oyunu yönetir misin dedi. Çok içimizi acıtan bir konuydu sorgusuz sualsiz "evet" dedim. Oyunun yazılması 8-9 ay sürdü, oldukça uzun bir zaman yani. "Tiyatro güzel şey" bu oyunla kuruldu. İlk gösterimimizi de 9 Şubat'ta Garaj İstanbul'da gerçekleştirdik.

Olay olur olmaz tiyatroya taşınmasını istedim bu bir iz bıraksın istedim, zaman burada dursun unutulmasını istedim. Bu olay zaten sürekli hatırlanacaktır. Çok is-

tisnai bir olay çünkü. Oyun yazmak amacıyla değilim, bu olay beni yazmaya yönlendirdi.

Oyuncular role hazırlanırken kadınların aileleri ile görüştüler mi?

Görüşmediler, çünkü oyuna hazırlanırken olay daha mahkeme aşamasındaydı. Dava sonuçlanmamıştı, dört ay önce sonuçlandı. O zaman acıları daha çok yeniydi bu yüzden böyle bir şeye yeltenmedik. Mahkeme sonuçlanmadığı için iletişime geçmedik. Zaten kadınların gerçek isimlerini de kullanmadık oyunda.

Oyuna kadın kuruluşlarının ve basın ilgisini nasıl oldu?

Bütün sivil toplum kuruluşları ve dernekler kendi içinde bunu duyurdu. Zaten bizde ilettiler içlerinden gelenler de oldu. Yazılı ve görsel basın da çok ilgi gösterdi. Hem ulusal hem de yerel kanallarda çok yer aldı.

Türkiye’de çalışan kadınların hayatını nasıl değerdendiriyorsunuz?

Çalışan olsun olmasın ya da eğitim seviyesi ne olursa olsun evlerde de işyerlerinde de kadınlara sürekli ötekileştirilerek bakıldığını düşünüyorum. Bir çifte standart uygulanıyor oyunumuzda da bu var zaten. Kadın ne kadar okumuş olursa olsun toplumun bilinçaltında bir ayırım olduğunu düşünüyorum. Eğitimsiz ve evlerin içinde olan kadınların fazladan bir baskıya uğradığını ve bunun da kadına yönelik şiddet olduğunu düşünüyorum. Sadece fiziksel olarak değil mesela evdeki oğlan çocuğunun annesine ve ablasına kötü davranması da bir şiddettir. Bunun bitmediğini biliyorum onun için tiyatro-larda, dizilerde kör gözüne

parmak sokuluyor, sokulmalı da. Herkes, biliyorum, diyor, bilmek yeterli değil bir şeyler yapmak gerekiyor. Bu konuda ne yapıyorsunuz? Türkiye toplumunun kadına bakış açısı yıllardır değişmedi ama değişmesini ümit ediyorum. Tiyatro oyunları diziler bunları değiştirecek mi? Bence evet. Bir gün bir filme gidersen filminden çıktığında hayatın değişir, ben buna inanan bir insanım. O yüzden bu tarz etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Tiyatro Güzel Şey olarak başka oyunlar sergilemeyi düşünüyor musunuz? Yine kadın ve kadına yönelik konular mı işleyeceksiniz?

Özellikle benim bakış açım kadına, onun sorunlarını anlatmaya yönelik. Sosyal sorunlara yöneliyoruz. İnsan neden tiyatro yapar ki zaten. Tiyatro yapıyorsan dünyayı değiştirebileceğine inanıyorsun demektir. 250 kişi oyunu seyrettiğinde iki kişiyi bile değiştirebiliyorsan bu bir kârdır. Orda senin için önemli olan seyircide birazcık da olsun değişiklik uyandırmak. Bu mesleğin aşkı zaten bir şeyleri değiştirebilmektir.

Olayı ilk duyduğunuzda ne hissettiniz?

İlk önce insan olarak kendimi çok eksik ve çaresiz hissettim. Çünkü kadın işçiler nasıl olur da böyle bir araca tıkıştırılıp işe götürülür. Bu insanlık dışı bir şey. Ne penceresi ne camı hatta oturacak yeri bile yok. Hayvanlar bile böyle araçlarda taşınmıyor. Bu noktada kendimi çok çaresiz hissediyorum.

Söyleşi için buluşmaya gittiğimizde sahne dekoru hazırlanıyordu. Dekor sekiz bölmeden ve büyük bir kapidan oluşuyordu.

Dekoru nasıl tasarladınız?

Sahne dekorunu tasarlar-ken benim istediğim o bölmedeki kadınların kendi içindeki sıkışmışlıklarını göstermekti. Çünkü kadınlar kendi evlerinde tek başlarına yalnızlaştırılmışlar. Arkadaşları var ama onlarla bile ev içinde olan birçok şeyi paylaşmıyorlar. Kendi içlerinde yalnızlar. Dekor tasarlar-ken bunu yansıtmak istedik. Dekorda kapı çok önemliydi. Bu kapı hem bire bir minibüsün kapısı hem

de kadınların dış dünyaya kapattığı kapı. Kadınlar o kapıyı açıp çıkabilir ama çıkmıyor. Oyunda da böyle ilk önce kapıyı açıyor. Ama çıkmıyor selden korktuğu için değil, korktuğu işten çıkarılmak. Bizim şu an ki toplumumuzda olduğu gibi. Bu bir cesaret işi ama biz bu toplumdaki kadınlara cesaret vermedik ki kapıyı açıp çıkabilsinler. Korkutulmuş, yalnız bırakılmış, bastırılmış... Hep ümit ediyorlar benim yapamadıklarımı kızım yapar diye. Aslında bu oyunda da böyle gerçek hayatta da.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Dayanışma ve Mücadele Günü ile ilgili olarak ne düşünüyorsunuz?

25 Kasım’ı kabul etmek demek kulağımızı tıkamıyor gözümüzü kapamıyoruz bununla mücadele ediyoruz demektir. Artık gerçek anlamda bir mücadele yürütülmeli. Hepimizin hayatı birbirine benziyor aslında, hepimiz ortak bir payda da buluşuyoruz. Hepimiz aynı şeyi istiyoruz mutlu olmak, güzel bir hayat sürmek. ■

İşçinin her devamsızlığı işverene fesih hakkı vermez

İşe devamsızlık hangi durumlarda fesih gerekçesi oluşturabilir. Ayda kaç gün ve hangi gerekçelerle devamsızlık yapabilirsiniz, ya da yapabilir misiniz? Toplu sözleşmelerdeki düzenlemeler... Bu yazının konusu izin süresi dışındaki, işe gelememe halleri ve bunun çalışan açısından sonuçları.

4857 Sayılı İş Kanunu'nun 25/II. Maddesi'nin (g) bendine göre, işçinin işvereninden izin almaksızın veya haklı bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına iki işgünü veya bir ay içinde iki defa herhangi bir tatil gününden sonraki işgünü yahut bir ayda üç işgünü işine devam etmemesi, işçinin ahlâk ve iyi niyet kurallarına uymayan davranışı olarak kabul edilmekte ve işverene, iş sözleşmesini bildirimsiz fesih hakkı vermektedir.

Devamsızlık süresi, ardı ardına 2 işgünü veya 1 ay içerisinde 2 defa herhangi bir tatil gününden sonraki işgünü ya da 1 ayda 3 işgünü olmadıkça, işverenin haklı fesih imkânı bulunmamaktadır. Bir aylık süre, takvim ayı olarak değil, ilk devamsızlık yapılan gün ile bir sonraki ayın aynı günü arasındaki süredir. Devamsızlık saatlerinin toplanması ile belli bir gün sayısına ulaşılması işverene haklı fesih imkânı vermez.

İşçinin her işe devamsızlığı da işverene haklı fesih imkânı vermemektedir. Devamsızlığın haklı bir nedene dayanması halinde, işverenin derhal ve haklı nedenle fesih imkânı bulunmamaktadır. İşe gelmemenin haklı sayılabilmesine örnek olarak işçinin hastalanması, aile fertlerinden birinin ya da yakınlarının ölümü veya hastalanması gibi haller sayılabilir.

İşverence ücretli veya ücretsiz olarak

izin verilen sürede işçinin işyerine gitmemesi halinde devamsızlıktan söz edilemez. Yıllık izin zamanını belirlemek işverenin yönetim hakkı kapsamında olduğundan, işçinin yıllık iznini kullandığını belirterek kendiliğinden işe gitmemesi, işverence izinli sayılmadığı sürece devamsızlık halini oluşturur.

Devamsızlık, işçinin işine devam etmemesi halidir. İşyerine gittiği halde iş yapmayan ya da aksatan işçi devamsızlıkta bulunmuş sayılmaz. Bu durum, işçinin yapmakla yükümlü olduğu ödevleri, hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi olup, ayrı bir fesih nedenidir.

İşe Devamsızlık Halinde Fesih Nasıl Yapılır

İşçinin iş sözleşmesinin işveren tarafından haklı nedenle feshedilebilmesi için işçinin gelmeme nedeninin işverence araştırılması ve haklı bir nedenin olmadığına anlaşılması gerekmektedir. İşçinin işe gelmemiş olması nedeniyle iş sözleşmesinin derhal feshedilmiş olması halinde, sonradan işçinin haklı bir nedeninin bulunduğu anlaşılması durumunda işverence ihbar ve kıdem tazminatı ödenir.

Bu durumda, işçinin devamsızlığı her gün için ayrı bir tutanakla tespit edilir

ve işçiyi noter kanalıyla işe davet edip verilecek süre içinde işbaşı yapmaması halinde, iş sözleşmesinin İş Kanunu'nun 25. maddesinin II/g bendine göre feshedileceği ihtaren bildirilir. Verilen süre sonunda işçi haklı bir neden bildirmese veya işe başlamazsa, iş sözleşmesi, İş Kanunu'nun 26. maddesindeki altı iş günlük süre içerisinde feshedilebilir. Bu şekilde işçinin devamsızlığının tespiti ve işçinin gelmeme nedeninin işverence araştırılması ve haklı bir nedenin olmadığına anlaşılması halinde, işçiyi kıdem ve ihbar tazminatı ödenmeyecektir.

İşçinin devamsızlığı araştırılmadan ve işe davet için ihtarname gönderilmeden iş sözleşmesinin derhal feshedilmesi halinde, işverence ihbar ve kıdem tazminatı ödenir.

Toplu iş sözleşmesinde işçinin iş sözleşmesinin disiplin kurulu kararı olmaksızın feshedilemeyeceğine dair düzenleme varsa, işçinin devamsızlığının haklı nedene dayanıp dayanmadığı araştırılıp, işe davet yazısı gönderildikten sonra, devamsızlık halinin işyeri disiplin kurulunda görüşülmesi gerekmektedir. Disiplin Kurulu'nda görüşülmeden yapılan fesihler, usulüne uygun olmadığı için haklı değil, geçerli nedenle fesih konusu olacak ve ihbar kıdem tazminatı ödenecektir.

Huzurlu bir yıl dileğiyle...

Hayal ve Hakikat

Türkiye’den Modern ve Çağdaş Kadın Sanatçılar Sergisi “Hayal ve Hakikat” toplumsal dönüşümü kadın sanatçıların üretimleri üzerinden gündeme getirmeyi amaçlıyor. Sergi, İstanbul Modern’de 22 Ocak 2012 tarihine kadar açık kalacak.

Hale Tenger

Küratörler *Fatmagül Bertay, Levent Çalıköğlü, Zeynep İnankur ve Burcu Pelvanoğlu*’nun oluşturduğu seçki, kadın sanatçıların resimden videoya çeşitli sanat disiplinlerinden eserlerini kronolojik bir akışla birbirine bağlıyor.

Sergi, adını ilk Türk kadın romancı Fatma Aliye’nin Ahmet Mithat ile birlikte kaleme aldığı 1891 tarihli *Hayal ve Hakikat* romanından alıyor. Bir aşk romanı olarak dönemin pek çok simgesel özelliğini bünyesinde barındıran iki bölümlü kitabın hayal olarak adlandırılan kısmını Fatma Aliye, hakikate vurgu yapan kısmını Ahmet Mithat yazar. Romanın kapağında Fatma Aliye sadece cinsiyetini belirten “Bir Kadın” mahlasıyla yer alır. Buna karşılık hakikatin sahibi ise erkektir.

Sergide 74 sanatçı bir araya geliyor: Mihri Müşfik, Melek Celal Sofu, Belkis Mustafa, Güzin Duran, Nazlı Ecevit, Fahrnissa Zeid, Aliye Berger, Bedia Güleriyüz, Sabiha Rüştü Bozcalı, Nermin Faruki, Sabiha Ziya

Bengütaş, Hale Asaf, Maide Arel, Şükriye Dikmen, Eren Eyüboğlu, Semiha Berksoy, Füreye, Frumet Tektaş, Zerrin Bölükbaşı, Leyla Gamsız, Naile Akıncı, Tiraje Dikmen, Bilge Civelekoğlu Friedlaender, Bilge Alkor, Candeğer Furtun, Tülay Tura Börtecene, Alev Ebüzziya Siesbye, Füsün Onur, Nil Yalter, Tomur Atagök, Neş’e Erdok, İpek Duben, Nur Koçak, Nevhiz, Seyhun Topuz, Meriç Hızal, Nancy Atakan, Gülsün Karamustafa, Canan Beykal, Ayşe Erkmen, Azade Köker, Fatma Tülin, Hale Arpacioğlu, Canan Tolon, İnci Eviner, Kezban Arca Batıbeki, Handan Börüteçene, Canan Dağdelen, Hale Tenger, Selda Asal, Selma Gürbüz, Aydan Murtezaoğlu, Gül Ilgaz, Şükran Moral, Arzu Başaran, Gülay Semercioğlu, Mürüvvet Türkyılmaz, Neriman Polat, Canan, Nezaket Ekiçi, Esra Ersen, Ebru Özseçen, Elif Çelebi, Leyla Gediz, Bengü Karaduman, Aslı Sungu, İnci Furni, Nilbar Güreş, Seda Hepsev, Ceren Oykut, Ekin Saçlıoğlu, Gözde İlkın, Güneş Terkol, AtılKunst

253 sayfalık Hayal ve Hakikat sergisi katalogunda Prof.Dr Fatmagül Bertay (İstanbul Üniversitesi), İstanbul Modern Şef Küratörü Levent Çalıköğlü, Yrd. Doç.Dr Burcu Pelvanoğlu (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi), Prof. Dr. Ayla Ödekan (İstanbul Teknik Üniversitesi) ve Yrd. Doç. Dr Ahu Antmen’in (Marmara Üniversitesi) yazıları yer alıyor.

Bir seçki

Çalıköğlü serginin “pek çok referansla birlikte Türkiye’de kadına, kadın sanatçıların tarihsel bağlamda kendilerini konumlandırma arzularına ve bugünkü sosyal, kültürel, ve politik dünyadaki hakikat arayışlarına bir sanat formu üzerinden işaret ettiğini” vurguluyor. Bu güne dek gerçekleştirilen kadın eksenli sergileri anmanın gereğine işaret ediyor: “Cumhuriyetten Günümüze Kadın Sanatçılar, Küratör: Tomur Atagök (1993); Bir Sofra,Küratör: Beral Madra (1996); Haksız Tahrik, Küratör: Canan; Ayaklarımın Altında Dünyayı İstiyorum, Cenneti Değil, Küratör:Beral Madra (2009); Rüya gibi...Ama senin düşlediğin değil, Küratör; Esra Sarıgedik (2010).”

Kuşkusuz, sergideki tüm eserler çok önemli ama hepsinden söz etme olanağı da yok. Onun için, sergiyi gezmeye olanağı bulamayacak arkadaşlarım için, seçtiğim eserleri kısaca tanıtmak istedim burada:

Melek Celal Sofu’nun (1896-1976) “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Kadın” adlı resmi (1936) kadınların Cumhuriyet’in kuruluşundan ancak 11 yıl sonra 1934’te meclise girebildiklerini bir kere daha hatırlatıyor.

İpek Tuben

Füreyâ (1910-1997), hayatın ve doğanın dinamiklerini konu alır. Çalışmalarının yaşayan nesnelere kullanıldığını, halkın içinde sergilenerek herkes tarafından deneyimlenmesini ister.

Naile Akıncı (1923), 1953 yılında imzası haline gelmiş "Eyüp" resimlerini yapmaya başlamış ve 50 yılı aşkın süre Eyüp semtinin coğrafisi, kültürel ve sosyolojik gelişimini yansıtmış resimlerinde. Sergide, "Eyüp 1954" eseri yer alır.

Nil Yalter (1938) video sanatının ülkedeki ilk temsilcisi olarak anılıyor. "Şu gurbetlik zor zanaat 2009" eseri ile katılmış sergiye. Çalışma, yasadışı yollarla Paris'e gelmiş ve bir imalathanede çalışan göçmen işçiler üzerine.

Nur Koçak (1941), Türkiye'nin ilk kadın yönetmeni Cahide Sonku'nun yaşamından yola çıkarak yaptığı "Cahide'nin Öyküsü" serisinden eserleri ile katılmış sergiye.

İpek Duben (1941). Eseri; Aşk Kitabı 1998-2000, Türkiye ve ABD'de işlenmiş 120 ayrı aile içi şiddet vakasına ait belgelerin 34 çelik plakaya el baskısı ile aktarılmasından oluşmuş. Gri duvarlı, loş bir mekanda, duvarlarda asılı olan çelik plakalar arasında yer alan ampuller ancak yazıları okuyacak kadar aydınlatıyor. Ortama hakim olan karanlık, işlenmiş suçlara ve sonucunda mağdurların yaşadığı travmaya gönderme yapar gibi. Ege men medyanın konuyla ilgili şiddeti

yeniden üreten yaklaşımını düşündüğümüzde, medya eleştirisi olarak okumak da mümkün belki. Mekanda, tavandan inen kordonunun ucundaki ampul, çelik bir masanın üzerini aydınlatıyor. Eserinin bu kısmıyla sanatçı, dünyada şiddet olduğu kadar, buna karşı mücadele edenlerin de olduğunu anlatmak istemiş olabilir diye düşündüm.

Meriç Hızal (1943), kar amacı gütmeyen sanat alanı 5533'ün kurucuları arasındadır. Sergide yer alan "Kayıp Bavul" isimli videosu sanatçının yakın akrabası olan iki kişinin çocukluk aşklarından başlayıp Almanya yıllarına, savaşa, hamileliğe ve bugün 5533'ün bulunduğu İMÇ'deki tekstil atölyesine uzanan hikayelerini konu alır.

Azade Koher (1949), Gelinlik 2009, Koltuk 2009, Birisi burada değil 2011

eserleriyle, gelenek ve modernlik arasında sıkışmış, kent hayatını kendilerine sunulduğu şekliyle kabul etmek zorunda kalan ve giderek kabuğuna çekilen kadınları ele alır. Kendilerine kurdukları kapalı dünyanın kapısını aralamak ister.

Kezban Arca Batıbeki (1956), 2002 yılından bu yana gerçekleştirdiği kafes çalışmalarından bir örnek ile yer alıyor sergide. Kafesin içinde televizyonuyla birlikte tipik bir oturma odası yer alıyor.

Hale Tenger (1960), "s.k.mden aşağı Kasımpaşa" ekolü 1990, işiyle sergiye katılmış. İktidar ilişkileri üzerinden ele aldığı şiddet kavramıyla, güçlü'nün güçsüz üzerindeki görünen ve görünmeyen iktidarına işaret eder, şiddet olgusunu sorgulamaya çalışır. Çalışma isminin de işaret ettiği gibi şiddete karşı duyulan kayıtsızlık ve suskunluğu yansıtmaya çalışır.

Selda Asal (1960), videoları atölye çalışmalarına veya uzun süreli görüşmelere dayanır. Göçmenlik, kadınlık durumu, sokak çocukları, gençlerin yaşamlarını konu eder videolarında. Sergide yer alan "Umutlu Onarmak" serisinden iki videosu, İsveç'te çeşitli şehirlerdeki sığınma evlerinde yaşayan İsveç, İran, Kürt ve Lübnan kökenli kadınların hikayelerine dairdir.

Şükran Moral (1962), İktidar, şiddet, ötekilik, tanıklık gibi kemikleşmiş toplumsal kavramları performans çalışmalarıyla temsil kalıplarına yer-

Kezban Arca Batıbeki

leştiren. Sergide yer alan performans kaydı İstanbul 'da Yüksekaldırım' daki bir genelevde gerçekleştirilmiştir. Moral, genelevin kapısına "Çağdaş Sanat Müzesi" yazılı bir levha asmış, elinde üzerinde "satılık" yazılı bir kağıt tutmuştur. Kıyafetleriyle teşhirci sisteme gönderme yapar. Sanat üretimlerinin satın alınması sonucu görsel sanatların tüketim kültüründen bağımsız kalamadığını irdeler.

Neriman Polat (1968), yapıtlarında sıklıkla kent ve kentsel dönüşüm konusunu, toplum ve birey üstündeki etkisini ve özelinde İstanbul'u ele alır. Buna paralel olarak göç, gelenek ve modern arasında kalmışlık ve göç kaynaklı melez estetik anlayışa dair sorunsallar da çalışmalarında yer bulur. Ataerkil toplum, toplumsal cinsiyet, kadına toplum tarafından atfedilen roller ve en önemlisi de kadın ve şiddet konusuna ayrıca odaklanan Neriman Polat'ın çalışmalarına hem belgesel hem ironik bir dil hakimdir. 2002 tarihli Bozuk başlıklı video ve fotoğraflardan oluşan enstalasyonunda kadına dair yasaklara, tabulara ve günümüz hayatının sorunlarına yer verilir.

Canan (1970), çalışmalarında kadının hem geleneksel kültür hem de modern toplum içinde maruz kaldığı tabu, taciz ve baskıları çok katmanlı ve keskin bir anlatımla ele alır. Sergide yer alan İbretnüma, Güneydoğu Anadolu'da, "hayallerinde bile kendi olmasına izin verilmeyen" bir kızı konu alan minyatür kullandığı bir video masalıdır. Aile, din, toplum ve devlet baskılarına çeşitli biçimlerde

maruz kalan kadınların durumunu geçmişle bugün arasında karşılaştırır. Sanatçı eserini, ninesine, annesine ve kızlarına adanmıştır.

Esra Ersen (1970), Sergideki Erkek ve Kız Kardeşler adlı videosu, İstanbul'da yaşayan Afrikalı göçmenlerle altı ay süren bir çalışmanın ürünüdür.

Nezaket Ekici (1970), şiirselliği ve estetiği koruyarak politik eylemciliği gerçekleştirebilen enstalasyon, performans ve video ağırlıklı yapıtlar ortaya koyar. Okulda törenlerde sıraya giren ve yine tek sıra halinde sınıflara dağılan çocukların durumuna dair bir soyutlama ve disiplin meselesine dair bir yorum olarak okunabilecek 2011 yapımı Discipulus başlıklı çalışmasında, suyun altında yürümeye çalışan kadının hareketleri su direnci nedeniyle zorlaşmakta, yüz ifadesi boğulacak gibi görünmektedir.

Ruhum daha çok gezmek istiyor

Küratörlerden *Fatmagül Berktaş* kapsamlı katalog yazısında, ilk kez uçağa binen Osmanlı kadını olarak bilinen Belkıs Şevket Hanım'ın bu deneyime ilişkin izlenim ve duygularının kadınların kurduğu özgürleşme hayalini dokunaklı bir biçimde yansıttığını yazar: "Fakat yere nüzul ettiğimiz zaman gönlümde bir mahzunluk vardı. Kalbim, ruhum daha çok gezmek, hatta uzaklara, ötelere

gitmek istiyordu. Evet hemşirelerim bu seyahat keşke pek çok devam etseydi..."

Berktaş, yazısını şu paragrafla bitirmiş: "Hayal ve Hakikat sergisi, Türkiye'nin modernleşme sorununa olduğu kadar, bu sorunla iç içe olan, kadınların özgürleşme mücadelesine, kendilerine dayatılan sınırlamalara duydukları tepkiye, çeşitlilik ve derinlik içeren bir ayna tutuyor. Bu aynada gördüklerimiz çoğu zaman içimizi burksa ve bizi tedirgin etse de, cesur bir serüveni gözler önüne seriyor ve bizi verili durumu eleştirmeye ve değiştirmeye çağırıyor. Bu serüvenin bence temel özelliği, Belkıs Şevket Hanım'ın bir yüzyıl önce "uçma" metaforu ile dile getirdiği özgürleşme arzusudur. Bu arzunun, Belkıs Şevket'ten Aydan Murtezaoğlu'na dek, yani yüz yıldır yakıcılığından bir şey yitirmemesi karşısında hayal kırıklığına kapılmamak gerekir. Ne de olsa özgürlük, Goethe'nin dediği gibi, her kuşak tarafından yeniden kazanılmak zorundadır ve bu anlamda Osmanlı kadınlarının başlatmış olduğu "hayanın hakikatine" yolculuk, giderek derinleşecek ama bitmeyecektir. ■

Not 1 : İpek Duben eseri yorumu dışında tüm içerik eserlerden ve Sergi Kataloğu'ndan seçilmiş, kısaltılarak aynen alınmıştır.

Not 2. Perşembe günleri İstanbul Modern'e giriş ücretsiz ve akşam 20.00'ye kadar açıktır.

Petrol-İş Sendikası Aliğa Şubesi Evkadınları Komisyonu'ndan arkadaşlarımızın yolladığı hikâyelerin bir kısmını yayımlamıştık. Bu sayımızda Süheyla arkadaşımızın satırlarına yer veriyoruz.

Süheyla Uyar

Çok soğuktu ve biz top oynamak istemiştik

Annem hayatın acımasız olduğunu söylerdi. Acısıyla tatlısıyla bugüne kadar yaşadık.

Ben acıyı çok küçük yaşlarda tattım. Altı yaşında ateşte yanarak, tanıştım ilk acıyla. Biz dört kardeşiz ve ben annemin ikinci çocuğuyum. Babam polis memuruydu ve şark görevini yapmak için Mardin'in Nusaybin ilçesine gitmişti. Onu çok az görüyorduk. Babam anneme "Ben gidiyorum, çocuklar sana emanet, onlara bir şey olursa seni gözüm görmesin" diyerek çıkmıştı yola. Annem, ablam henüz kırkı çıkmamış erkek kardeşimle baş başa kalmıştık biz. Yalnızdık ama annemin kardeşleri ve dedem bizimle ilgileniyordu. Babamın yerini kimse dolduramıyordu. Ben hayatımı hiçe sayacak kadar babama bağlı bir çocuktum.

Bir gün erkek kardeşimi kırklamak için annemin ailesinin yanına gidecektik. Kıştı ve hava çok soğuktu. Annem babam yokken başlarına bir şey gelir diye bizleri evin kapısının önüne bile bırakmazdı. O gün ablamla birlikte erkenden hazırlandık. Annem küçük kardeşimizi hazırlayana kadar kapının önünde oynamak istedik. Dışarıda bekleyelim diye anneme yalvardık, onu zor bela ikna ettik. Bize hiç izin vermeyen o insanın sanki ağzı dili tutuldu. Kapının önünde oynama koşuluyla izni kopardık.

Topumuzu alarak sokağa indik, dışarıyı gerçekten de çok soğuktu. Annem bizi sıkı sıkı giydirdiği için hiç üşümüyorduk. İçimizde eşofman, onun üzerinde pantolon vardı. Kemerle iyice sıkıştırdığı için pantolonumuzu, hiç üşümüyorduk.

Dışarı çıkma sevinciyle top oynamaya başladık. Evimizin karşısında bir bina yapılıyordu, binanın çevresi duvarla kapatılmıştı. Binanın sahibi inşaatla bulunan atıkları yakmış, kendisi de oradan uzaklaşmış. Biz bunu bilmiyorduk elbette. Topumuz duvarın üstünden geçip ateşle inşaatın arasına kaçtı. Topu almak için uzun bir sopa aradım, istediğim gibi bir sopayı buldum ve topu almaya çalıştım. O sırada çok güçlü yanan ateş sol paçamdan beni de yakmaya başlamış, ben bunun farkında değildim. Ablamın bağırmasıyla paçamın tutuştuğunu anladım. O acıyla avazım çıktığı kadar ağlamaya başladım. Ablam da ağlıyor ve bağırıyordu. Ama sesimizi bir türlü duyuramıyorduk. Sol tarafım iyice yanmaya başladı. Çığlıklarımızı duyan annem bizim tarafımıza doğru koşmuştu ama arada duvar olduğu için bizi göremiyordu. Sesimize doğru koşarak yanımıza geldi bir süre sonra. Anelik hisleriyle kendi elinin de yanacağını düşünmeden, elleriyle söndürdü bacağımdaki ateşi. İnşaatın sahibi ve sesimizi duyan başkaları da yanımıza geldiler.

Ayak bileğimden dizime kadar yanmıştım

Annem çok huysuz olan kardeşimi bırakarak benim yanıma gelmiş, kardeşim evde tek başına kalmıştı. Annemin iki evladı arasında tercih yapmak zorunda kalması beni sonraları çok çok düşündürdü. Annem ve çevremizdeki kalabalık beni koşa koşa hastaneye yetiştirdi. Allahım o ne acıydı, dayanması ne kadar güçtü, aklıma geldikçe hâlâ titrerim. Ya bacağımyı keserlerse diye düşünüyordum bir taraftan da, altı yaşındaki çocuktan ne beklenir? Acilen babamın arkadaşı olan bir doktoru çağırdılar. Beni bir odaya aldılar, bütün doktorlar başıma toplanmıştı. O zaman fark ettim ayak bileğimden diz kapağıma kadar yanmıştım.

Doktorlar bacağımdaki yanan et parçalarını cimbızın ucundaki bir demirle toplamaya başladılar. Canımdan can gidiyordu. Ufacık çocuktum, bu acıya nasıl dayanılırdı? Avazım çıktığı kadar bağırıyordum, gözyaşlarım sel olmuştu. Annemi dışarı çıkardılar, benim bacağımyı temizlenirken o da dışarıda çırpınıp, bağırıyordu. En sonunda kendini benim yanına attı "Dayanamıyorum, çocuk o daha, çocuk" diye ağlıyordu.

Doktorlar annemi sakinleştirmek için ona "Kızının ayağındaki yanan etleri temizlemezsek, ayağı çeker kısa kalır. Bunu istemezsin değil mi? dediler". Annem tekrar dışarı çıkarıldı, onun da elleri yanmıştı ama farkında bile değildi bunun. Acı çeken yavrusu varken içeride bunu mu düşünecekti?

Bacağımyı temizlediler daha sonra da ilaçlayıp askıya aldılar. Çok kötü görünüyordu ama yapılacak fazla bir şey de yoktu. Dayanılmaz acılar içindeydim.

Dayım babama "acil gel" diye telgraf çekmiş. Üçüncü gün gözlerimi açtığımda yanı başımda babamı gördüm. Babam hıçkırık hıçkırık ağlıyordu. Annem ağlama dedikçe onun "Benim yüzümden oldu, benim yüzümden oldu" dediğini duyuyordum.

Ondan sonra "ben bu izi nasıl taşıyacağım" diye diye, kız çocuklarının elbiselerine imrene imrene, yıllarca bu izleri taşıdım. Seneler geldi geçti. 18 yaşında dış ülkelerden birinde yaşayan bir erkekle nişanlandım. Ama bacağımdaki izi ona söylememiştim. Zaten kimseye söylememiştim, yalnızca ailem bilirdi. Yanık izi yüzümden nişanı attım.

Yine seneler geçti. Daha sonra dört yıl deli gibi sevdiğim ve evlendiğim adam çıktı karşıma. Ne yara sorun oldu, ne de başka şeyler..

Önceleri "Allahım benim günahım ne, niye ben?" diye ağlardım. Ama artık "Allahım ben ne kadar şanslıyım, sana binlerce kere şükrediyorum" diyorum...

**EVET, MUTFAKTA
BİRİLERİ VAR...**

Hazırlayan: Selgin Zırlı Kaplan

Yeşil ve beyaza bürünmüş sofralar...

Kış mevsiminin alamet-i farikası sebzeler yine sofralarımızda lezzetli yerlerini almaya başladı. Bir iki renkli sebze saymazsak, soğuk havaların ürettiği sebzelerin tamamı neredeyse yeşilin ve beyazın tonlarından oluşuyor. Karnabahar, pırasa, kereviz, yer elması, ıspanak, lahana, brokoli, marul bunların arasında en çok tükettiklerimiz... Soframızdan eksik olmasınlar diyerek bir iki lezzetli tarifi sizinle paylaşmak istiyoruz...

Pırasalı Peynirli Krokett

Malzemeler:

- 75 gr rendelenmiş çedar peyniri
- 5 adet orta boy patates
- 2 sap pırasa • 3 yemek kaşığı zeytinyağı • 1 yumurtanın sarısı • Tuz, karabiber

Dışı için: 1 su bardağı un, 1 adet yumurta, 50 gr galeta unu, 50 gr rendelenmiş çedar peyniri

Yapılışı: Patatesleri yıkayıp kabuklarını soyduktan sonra orta büyüklükte küpler halinde doğrayın, bir tencerenin içerisinde iyice yumuşayınca kadar suda haşlayın. Daha sonra suyunu iyice süzdükten sonra derin bir kaptaki patates ezeneğiyle iyice ezdikten sonra soğuması bekletin. Pırasaları iyice yıkayıp ince ince doğrayın. Bir tavada 1 yemek kaşığı zeytinyağında iyice yumuşayınca kadar soteleyin, ancak karamamasına dikkat edin. Rendelenmiş çedarı, sotelenmiş pırasayı ve yumurta sarısını ve isteğe göre tuz ve karabiberi ezilmiş patatese ekleyerek iyice karıştırın. Karışımdan küçük parçalar alıp avucunuzda yuvarlayarak rulo şeklinde köfteler oluşturun. Köfteleri 1 saat buzdolabında beklettikten sonra, sırasıyla una, çırpılmış yumurtaya ve galeta unu-rendelenmiş çedar peyniri karışımına bulayarak kızdırılmış zeytinyağında kızartın.

Yerelması Çorbası

Malzemeler:

- Yarım kg yer elması
- 1 adet patates
- 1 adet soğan
- 1 su bardağı süt
- Yarım çay kaşığı zencefil tozu
- Maydanoz, karabiber, tuz

Yapılışı: Yerelmalarını iyice yıkayıp kabuklarını soyduktan sonra dilimleyin. Soğanı yıkayıp, kabuklarını soyup ince ince doğrayın. Bir tavada bir yemek kaşığı zeytinyağı ile önce soğanları pembeleşinceye kadar kavurun, ardından yerelmalarını ekleyip soteleyin. Daha sonra patatesleri yıkayıp soyun ve küpler halinde doğrayın. Patatesleri sotelenmiş soğan ve yerelmalarına ekleyip üzerlerini azıcık geçecek kadar su koyun ve haşlayın. Sebzeler yumuşadığında ocaktan alın ve blender veya süzgeç yardımıyla püre haline getirin. Kıvamı azaltmak için süt ekleyip bir taşım kaynatın, isteğe göre su ekleyip seyreltebilirsiniz. Son olarak karabiber, tuz ve ince doğranmış maydanoz sapı serpererek servis yapabilirsiniz. Afiyet olsun...

Portakal Suyunda Yerelması

Malzemeler: Yarım kg yerelması, bir adet havuç, bir adet patates, 5 adet arpacık soğan, bir adet portakal, 1/3 çay bardağı zeytinyağı, dereotu

Yapılışı: Küçük bir tencereye zeytinyağını boşaltın. Soğanları yıkayıp soyduktan sonra tencerenin en altına yerleştirin. Havucu yıkayıp soyun, isteğe göre uzun uzun veya yuvarlak şekilde dilimleyin. Yerelmalarını yıkayıp soyduktan sonra büyük küpler halinde doğrayın, havuçlara ekleyin. Son olarak patatesi yıkayıp soyun ve küp küp doğrayın, tencerenin en üstüne yerleştirin. Son olarak bir portakalın suyunu sıkarak tencereye boşaltın, isteğe göre tuz ekleyerek tencerenin kapağını kapatın. Kısık ateşte kaynamaya başladıktan sonra 15 dakika pişirmeniz yeterli. Tabaklara aldıktan sonra dereotu ile süsleyerek servis yapabilirsiniz. Afiyet olsun.

Yerelmasını tanıyalım...

Yerelmasının anavatanı Kuzey Amerika ve Kanada'dır. 19. yüzyılda İstanbul ve civarında görülmeye başlamış, günümüzde Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde üretimine rastlanıyor.

Yerelması, patates gibi yumruları yenen bir bitki. Aynı zamanda tat ve doku bakımından da patatese en çok benzeyen sebze olma özelliğine sahip. Benzerliği nedeniyle taze zencefil köküyle sık sık karıştırılır.

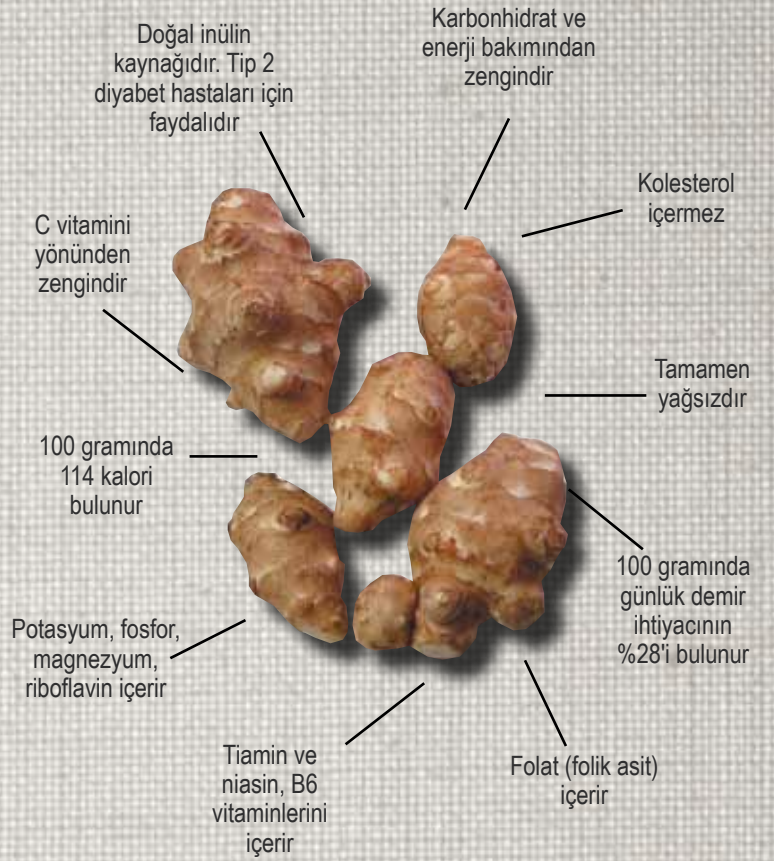
Yerelmasını pişirmeden çiğ olarak yediğiniz takdirde demir değeri daha yüksektir. 1 cup yerelmasında, günlük demir ihtiyacının yüzde 28'i bulunur. Yağ ve kolesterol içermeyen yerelmasının sodyum oranı da düşüktür, buna karşılık potasyum ve C vitamini yönünden zengindir. Belirli miktarda da tiamin, fosfor, magnezyum, niasin, B6 vitamini ve riboflavin ve folik asit içerir. 100 gram yerelmasının kalori değeri 114'tür.

Yerelmasının içeriğinde bulunan karbohidrat, fruktozun bir türü olan ve inülin adı verilen doğal bir madde içerir. Enerji verirken şekeri yükseltmediği için, insüline bağlı Tip 2 Diyabet hastalığında faydalı olduğu belirtiliyor. Ancak bir hekime danışmadan rastgele miktarda tüketilmemelidir.

Bir diğer özelliği de emziren kadınlarda sütü arttırmasıdır.

İdrar söktürücüdür ve böbreklerin daha hızlı çalışmasına yardımcı olur.

Pişirirken dikkat: Yerelmasını soyup doğradıktan sonra pişirinceye kadar geçen süre içerisinde kararmaması için limon sıkılmış suda bekletmenizi öneririz.

ÇAY SAATİ

Malzemeler: 125 gram tereyağı / 1 su bardağı esmer şeker / Yarım çay bardağı toz şeker / 2 su bardağı un / 1 adet yumurta / 1 paket kabartma tozu / 1 paket vanilya / 1 tutam tuz / 100 gr bitter çikolata

Yapılışı: Kaynar su dolu bir tencerenin içine koyacağınız bir kaptaki tereyağını benmari usulü eritin. Esmer şeker ve toz şekeri derin bir kaptaki tereyağıyla karıştırın ve mikserle bir süre çırpın. Daha sonra yumurtayı ve vanilyayı ekleyin, çırpıma devam edin. Un, kabartma tozu ve tuzu önce ayrı bir kaptaki karıştırın, sonra karışıma ekleyin. Çikolatayı küçük küplere bölerek hamura katın. Hamurdan küçük parçalar alıp avucunuzda yuvarlak şekil vererek yağlı kağıt serili tepsiye dizin. Bardak altı veya bir kaşıkla hafif düzleştirin. 180 derece fırında yaklaşık 20 dakika pişirin.

Yemek Sözlüğü

Kroket : Balık, tavuk, patates vs. malzemelerin beşamel sos, patates ezmesi veya sebze ezmesiyle karıştırılıp, yuvarlak veya silindirik şekli verildikten sonra, önce una, sonra yumurtaya ve son olarak galeta ununa bulanarak tavada yağda uzun süre kızartılmasıyla elde edilen bir çeşit köfte.

Başlıca çeşitleri balık kroket, tavuk kroket, sebze kroket, patates kroket olarak sayılabilir.

Grip için besin takviyesi

Çinko takviyesi, yeteri kadar C vitamini alımı, bronşları rahatlatan bal, anti-oksidan bitki çayları ile grip ile mücadelenizde daha başarılı olmanız mümkün...

Grip kış aylarının korkulu rüyası, hele bir de çalışma hayatı içindeyseniz, izin almanız güçse, dinlenemiyorsanız, grip kurtulmanız epey zor hale geliyor. Grip aşılı olarak özellikle risk gruplarına öneriliyor, bu gruplar içinde değilseniz yakalandığınızda işiniz daha zor. Fakat kış aylarında, bağışıklık sisteminizi güçlendiren bir besin rejimi ile gribe kolay atlatmanız hatta hiç yakalanmamanız mümkün. İşte gribe karşı mücadelenizde sizleri destekleyecek yiyecek, içeceklerin listesi.

Çinko eksikliği davetiye çıkarıyor

Vücutta çinko eksikliği; fiziksel, nörolojik ve psikolojik gelişmeyi yavaşlatabilir ve yaşamı tehdit eden enfeksiyonlarla mücadelenizi zayıflatabilir. Bunun için vücuda çinko takviyesi yaparak bu durumu tersine çevirebilirsiniz. En iyi çinko kaynakları; kırmızı et ve kabuklu deniz ürünleri ile karaciğer gibi hayvansal kaynaklı besinlerdir. Yine fındık, ceviz, fıstık gibi kuruyemişler, süt, peynir

ve kuru baklagillerden de destek alabilirsiniz.

Bol bol nar veya nar suyu
Nar meyvesi ismini Latince'de 'çok tohumlu' anlamına gelen 'pomegranate'den almıştır. Güçlü antioksidan flavonoidler nar suyunun rengini sağlarlar. Nar antioksidan ve anti-tümör etkisinden dolayı ilaç olarak da tanımlanabilir.

Bitki çayları

Özellikle kuşburnu, ıhlamur, ahududu, böğürtlen, antioksidan yönünden zengin olduğu için bu dönemde tercih edilebilir. Limonla zenginleştirerek, kendinize doğal bitki çayları karıştırabilirsiniz.

Bal bronşları rahatlatır

Bal, enerji verir bunun dışında kara iklimine sahip ve gün içi ısı farkının fazla olduğu bölgelerde soğuğa ve soğuk algınlığına karşı; ağız, boğaz ve bronşlardaki rahatsızlıklarda ve enfeksiyonlarda doğal bir ilaç olarak kullanılır. Bu özellikler balın antimikrobiyel etkisinin yanı sıra;

baldaki fruktozun doku ve kasları yumuşatıcı ve gevşetici özelliğinden kaynaklanır. Balın yaraların ve enfeksiyonların tedavisinde de etkili olduğu asırlardır bilinen bir gerçektir.

Salatalar savunma sistemini güçlendirir

C vitamini vücuttan zararlı maddelerin atılmasını sağlar, savunma sistemini güçlendirir. Yeşilbiber, maydanoz, tere, roka, karnabahar, ıspanak, portakal, limon, mandalina, kuşburnu gibi besinler bol miktarda C vitamini içerir. C vitamini kaybını önlemek için salatalar da meyve suları gibi tüketilmeden hemen önce hazırlanmalıdır.

Sarımsağı ihmal etmeyin

Sarımsağın yapısında bol miktarda su, fruktoz içeren karbonhidratlar, kükürt bileşikler, protein, lif ve serbest aminoasitler bulunur. Sarımsak ayrıca yüksek miktarda saponin, fosfor, potasyum, kükürt, çinko, orta miktarda selenyum, A ve C vitaminleri ile az miktarda da kalsiyum, magnezyum, sodyum, demir, manganez ve B kompleks vitaminlerini içerir. Sarımsağın bağışıklık sisteminin baskılanmasını önleyerek kansere karşı etkili bir silah

olabileceği belirtiliyor. O halde kokusunu bir kenara bırakıp, sarımsak yemenizde fayda var.

A vitamini güçlü antioksidan

Yumurta, süt, balık, ıspanak, portakal, havuç, yeşilbiber, kayısı gibi sarı, turuncu ve yeşil sebze ve meyvelerde bulunan A vitamini güçlü bir antioksidandır. Bu besinlerin belirli ölçülerde tüketilmesi hastalıklardan korunmada önemli rol oynar.

Yoğurt ve kefir sizi korusun

Yoğurt ve kefir florayı güçlendirerek gastrointestinal sistem enfeksiyonlarına karşı direnç oluşturur, immün fonksiyonlara (bağışıklığa) destek verip, anti-tümör özellik gösterir.

Maydanoz vitamin deposu

Maydanoz bir provitamin A (Beta karoten) kaynağıdır. Bu özelliği ile görme gücü, kılcal damar sisteminin ve tiroid bezinin fonksiyonları üzerinde etkilidir. Maydanoz yaprakları vitamin (A, C, K), demir, potasyum, kükürt, kalsiyum, magnezyum yönünden zengindir.

E vitaminini fındık, ceviz ve bademden alabilirsiniz

E vitamininin vücuttaki en önemli görevi antioksidan özelliğidir. En zengin

kaynakları; fındık, ceviz, badem gibi yağlı tohumlar, sıvı yağlar, yeşil yapraklı sebzeler, kuru baklagiller, tahin gibi besinlerdir. Balık, balık yağı, fındık ve cevizde bulunan omega-3 yağ asitleri güçlü bir antioksidandır ve bağışıklık sisteminin güçlendirilmesinde etkilidir. Ayrıca zeytinyağı, fındık yağı gibi sıvı yağlarda bulunan omega-9 yağ asitleri de

bağışıklık sistemini olumlu etkiler.

Ara öğünler için kayısı

Kayısı, mineral maddelerden, potasyum ve vitaminlerden beta-karotene çok zengindir. A vitamininin öncül maddesi olan beta-karoten, vücudu ve organları saran epitel doku, göz sağlığı, kemik, diş gelişmesi ve endokrin bezlerinin

çalışması için gereklidir. Bu görevlerinden başka A vitamini üreme ve büyümede, enfeksiyonlara karşı vücut direncinin artmasında önemli rol oynar. Ayrıca A vitamini organizmanın ve sağlıklı hücrelerin direncini artırarak kansere karşı koruyucudur. Fakat diyabet hastalarına kayısı önermiyoruz.

En zengin meyve kiwi

Kivinin 100 gramında ortalama 100-400 mg C vitamini bulunur. Ayrıca magnezyum içeriği bakımından da en zengin, yüksek potasyum miktarı ile yine meyveler içerisinde ön sıralarda yer almaktadır. E vitamini, bakır, fosfor, B2 vitamini ve A vitamini bakımından da iyi bir içeriğe sahiptir. ■

Erken teşhis hayat kurtarıyor

KADINLARDA EN FAZLA RASTLANAN KANSER TÜRÜ OLAN MEME KANSERİNİN ERKEN EVREDE TEŞHİS EDİLMESİ HASTALIĞIN SEYRİ İÇİN ÖNEMLİ. HER TÜR MEME AĞRISINDA, MEME BAŞINDAN ŞEFFAF VEYA KANLI AKINTI GELMESİNDE, EMZİRME DIŞINDAKİ ZAMANLARDA MEMEDEN SÜT GELMESİ GIBI DURUMLARDA HEKİME DANIŞILMASINDA FAYDA VAR.

Uzmanlara göre, kadınlarda görülme oranı diğer sık rastlanan kolorektal ve tiroid kanserinden açık ara önde olan meme kanseri, erken evrede teşhis edilirse tam tedavi mümkün hale geliyor.

Sağlık Bakanlığı'nın rakamlarına göre kadınlarda en sık görülen kanserler arasında ilk üç sırayı meme yüzde 23.8, kolorektal yüzde 7.9 ve tiroid 6.3 kanseri alıyor.

Ailesinde ve özellikle anne, abla, kardeş gibi birinci derece akrabasında meme kanseri olan kadınların mutlaka meme kontrolünden geçmesi gerekir. 40 yaşından itibaren her 8-10 kadında bir meme kanseri görülür. Meme kanserinin en sık görülen belirtisi memede ağrısız, sert, düzensiz kitledir. Ayrıca meme başının içeri çekilmesi, koltuk altında kitle oluşumu, memede kızarıklık, şişlik gibi daha nadir belirtiler de görülebilir.

Meme kanseri bu kadar yaygın görülmesine rağmen erken evrede teşhis edilirse yüksek oranda tam tedavi olur. Hastalığın teşhis evresi ilerledikçe de hastanın yaşam süresi kısalır. Bu nedenle mutlaka adet sonrası elle kendi kendini muayene yapılmalı, 40 yaşından itibaren de hiçbir yakınma olmasa bile yılda bir uzmana görünmelidir.

40 yaşın üzerindeki, anne, teyze ve kız kardeş gibi yakın akrabalarında meme kanseri olanlar, geç yaşlarda doğum yapanlar, hiç çocuk yapmayanlar, aşırı kilolar, daha önce meme hastalığı geçirenler, er-

ken adet görenler ve geç menopoza girenler ile ileri yaşta olup 30 yıldan daha uzun süre adet görenler meme kanseri riski altındadır.

Meme ultrasonografisi ve mamografi de çekilmelidir.

Anne ya da kardeş gibi birinci derece yakınında meme kanseri görülen kadınların düzenli kontrol yaptırması gerek. Her tür meme ağrısında, meme başından şeffaf veya kanlı akıntı gelmesinde, emzirme dışındaki zamanlarda memeden süt gelmesi gibi durumlarda hekime danışılmasında fayda var. ■

İşyeri stresi için öneriler

Çalışanlar, işyerlerinde yaşadıkları ve çözemedikleri sorunlar nedeniyle depresyon, uyku ve yeme bozuklukları, cinsel bozukluklar, dikkat ve konsantrasyon sorunları, panik bozuklukları ile migren, kas ve mide ağrıları gibi çeşitli psikosomatik sorunlar yaşayabiliyor. Kimi zaman aşırı çalışma temposu çalışanları sosyal hayattan da koparıyor. İşçinin sağlığı elbette, kolektif hakların içine girer ve kötü çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile mümkün olabilir. Ama belki ufak tefek sorunlar için sizin de bireysel olarak yapabileceğiniz vardır. Psikologlar işyeri stresini aşmak için kimi önerilerde bulunuyorlar. Bunların bazıları sizin işyerinizdeki çalışma koşullarıyla uygunluk teşkil etmeyebilir, fakat mutlaka uygun olan bir egzersiz sizin için de vardır.

- İşe kısa süreli molalar verin. Yakın zamanda veya gelecekteki tatillerinizin planlarını yapın. Bununla ilgili otel-tur araştırmaları yapabilir, gözlerinizi kapatarak en sevdiğiniz veya gerçekleştirmek istediğiniz tatili hayalinizde canlandırabilirsiniz. Bir deniz kıyısında olup dalgaların sesini dinlemek gibi.
- Masanızda stres topu, el egzersizi yapan masaj aletleri gibi kısa süreli oyalanmanızı sağlayacak oyuncaklar edinebilirsiniz. Küçük pilli masaj aletleri kullanmanız da stres altında gerilen vücudunuzu rahatlatır.
- Nefes kontrolü yapın. Derin nefes alıp vermek, odanızı havalandırmak rahatlamaya yardımcı olur.
- İş aralarında sevdiğiniz kişilerle görüşün. Uzun zamandır konuşmadığınız, iş dolayısıyla vakit bulamadığınız arkadaş, aile gibi sizin için önemli olan ve seslerini duyarak kendinizi iyi hissedeceğiniz kişileri arayın.
- Masanızda çiçek, parfüm, kolonya gibi sevdiğiniz kokular bulundurun.
- Sevdiğiniz müzikleri dinleyin. İş ortamında çalınan hafif bir müzik veya bir sunum hazırlarken kulaklıkla dinleyeceğimiz müzik sizi işinize daha iyi motive edebilir.
- İş arkadaşlarınızla şakalaşın. Onlara başınızdan geçen komik bir olayı anlatıp beraber gülün. Birbirinize fıkralar anlatın. Çünkü gülmek vücut kimyasını pozitif yönde etkiler. ■

BİZ KADINLAR

Çalışma yaşamını insan haklarını temel olarak emekçilerden yana düzenleyen,

Özel sektör işyerlerinde ve kamu kurumlarında uygulanan her türlü ayrımcılık, cinsel taciz ve mobbing'e karşı önlemler alan,

Devletin kadınlara karşı, aile içi de dahil olmak üzere, her türlü şiddeti önlemekle, kadın ve erkekler arası işbölümünün, aile içi işbölümü de dahil olmak üzere eşitlikçi bir yapıya kavuşmasını desteklemekle yükümlü kılındığı,

Seçimle ve atamayla gelinen tüm siyasi, idari ve hukuki karar organlarında kadınların eşit temsilini sağlayan, diğer toplumsal grupların nüfusa oranlı temsiline olanak veren bir siyasi, idari ve hukuki yapıya sahip,

Diğerlerine üstünlük iddiası içeren milliyetçiliğe, erkek egemenliğini yeniden üreten militarizme prim vermeyen, insan, yaşam ve doğa güvenliğini temel alan bir anlayışa sahip,

Kamu yararının, doğanın dengelerini gözeterek yeniden tanımlandığı, doğal dengeyi gözetilen adil bir sosyal devlet anlayışı getiren

**EŞİTLİKÇİ, DEMOKRATİK VE
ÖZGÜRLÜKÇÜ BİR ANAYASA
İSTİYORUZ!**